

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: Δ.Μ.Υ.Π.

ΘΕΜΑ:

***«Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα
Ανηλίκων Κασσαβέτειας»***

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Σακελλαρίου Μαρία

Σπουδάστρια: Καλαντζή Συνοδή

Καλαμάτα 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Α΄ ΜΕΡΟΣ: Το Σωφρονιστικό Σύστημα	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Εγκληματικότητα ανηλίκων	
1.1. Ορισμός και μέθοδοι μέτρησης της εγκληματικότητας	4
1.2. Εγκληματικότητα των ανηλίκων	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Ποινικό δίκαιο ανηλίκων	
2.1. Γενικά	7
2.2. Το σύστημα δικαιοσύνης για ανηλίκους – από το παρελθόν στο παρόν	8
2.3. Έννοια και αντικείμενο του δικαίου πρόνοιας ανηλίκων	10
2.4. Φύση, αποστολή και θεμελιώδεις αρχές του συστήματος του ποινικού δικαίου ανηλίκων	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Ποινική ανευθυνότητα και υπευθυνότητα ανηλίκων	
3.1. Ποινικά Ανεύθυνοι Ανήλικοι	14
3.1.1. Παιδιά	14
α) Κύρια αναμορφωτικά μέτρα	14
β) Θεραπευτικά μέτρα	15
3.1.2. Έφηβοι	16
α) Γενικά χαρακτηριστικά της εφηβείας	16
β) Ψυχοδυναμική εικόνα του εφήβου	17
γ) Έφηβοι και κοινωνία	17
δ) Έφηβοι και έννομη τάξη	18
ε) Ο ρόλος της οικογένειας, του σχολείου, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης	19
ζ) Η εφηβεία σαν οικογενειακή κρίση	22
3.2. Ποινικά Υπεύθυνοι Ανήλικοι	22
3.3. Δράστες μετεφηβικής ηλικίας	23
3.4. Έννομες συνέπειες της αξιόποινης πράξης του ανηλίκου	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η «τιμωρία» των νεαρών παραβατών: Περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα	
4.1. Νομική φύση και προϋποθέσεις επιβολής του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα	26
4.2. Περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα	27
4.3. Επιμέτρηση περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα	27

4.4. Ευεργετικός υπολογισμός ημερών εργασίας	29
4.5. Εργασία ή εργασιοθεραπεία στη φυλακή;	29
4.6. Σχολική και επαγγελματική εκπαίδευση	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Οι συνθήκες κράτησης των νεαρών κρατουμένων	
5.1. Κανόνες για την προστασία ανηλίκων στερημένων της ελευθερίας τους	36
5.2. Πραγματική διαμόρφωση της ιδρυματικής ποινικής μεταχείρισης	36
5.3. Υπηρεσία Επιμελητών Δικαστηρίου Ανηλίκων Βόλου	38
5.4. Μέτρα άμβλυνσης των δυσμενών συνεπειών της κράτησης – Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον – Άδειες	42
5.5. Σύγχρονες διεθνείς τάσεις σωφρονιστικής πολιτικής και μεταχείριση των ανηλίκων	43
Β' ΜΕΡΟΣ: Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτειας	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας	
6.1. Ιστορική αναδρομή	48
6.2. Γενικά – Παρουσίαση Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: Ανάλυση προσωπικού	
7.1. Γενικά	52
7.2. Ποσοτική ανάλυση προσωπικού	55
7.3. Ποιοτική ανάλυση προσωπικού	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων	
8.1. Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων στο σύνολό τους	58
8.2. Ερωτηματολόγιο και στατιστικά στοιχεία ανηλίκων κρατουμένων	65
8.3. Συνέντευξη με Διευθυντή του καταστήματος	86
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	89
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	95

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

Η εργασία αυτή γίνεται στα πλαίσια των πτυχιακών εργασιών του Τμήματος Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας του Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, και έχει θέμα: «Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβετείας».

Σκοπός της ήταν να διερευνηθούν τα αίτια που οδήγησαν αυτά τα παιδιά σε τόσο νεαρή ηλικία να διαπράξουν κάποιο έγκλημα ή οποιαδήποτε άλλη παράβαση που θεωρείται αξιόποινη, καθώς οι συνθήκες κράτησής τους στο Α.Σ.Κ.Α Κασσαβετείας.

Στην παρούσα εργασία, γίνεται προσπάθεια συλλογής, καταγραφής, επεξεργασίας και ανάλυσης στοιχείων που αφορούν το συγκεκριμένο σωφρονιστικό κατάστημα.

Διερευνάται η καθημερινότητα των κρατουμένων, η επαφή τους με το σωφρονισμό, οι δυνατότητες που υπάρχουν μετά την αποφυλάκιση τους.

Η εργασία αποτελείται από τρία μέρη. Στο α' μέρος γίνεται λόγος για το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα μέσω πέντε κεφαλαίων στα οποία αναλύονται :

- Η εγκληματικότητα των ανηλίκων
- Το ποινικό δίκαιο ανηλίκων
- Η ποινική ανευθυνότητα και υπευθυνότητα των ανηλίκων
- Η «Τιμωρία» των νεαρών παραβατών: Περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα
- Η βελτίωση των συνθηκών κράτησης των νεαρών κρατουμένων.

Στο Β' μέρος παρουσιάζεται και αναλύεται το Αγροτικό Σωφρονιστικό κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβετείας.

Αυτή η παρουσίαση και η ανάλυση, γίνεται μέσω τριών κεφαλαίων και αφορά :

- Το Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβετείας
- Την Ανάλυση στοιχείων που σχετίζονται με το προσωπικό του καταστήματος
- Τα Στατιστικά Στοιχεία των κρατουμένων

Τέλος, παρατίθενται κάποια Συμπεράσματα και Προτάσεις που αφορούν το Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβετείας. Η υλοποίηση προτάσεων αυτών θα μπορούσε να βελτιώσει την παραμονή των έγκλειστων στα σωφρονιστικά καταστήματα και να συμβάλει στη μελλοντική συμμόρφωση τους ως προς τον νόμο.

Α΄ ΜΕΡΟΣ : Το Σωφρονιστικό Σύστημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Εγκληματικότητα ανηλίκων

1.1. Ορισμός και μέθοδοι μέτρησης της εγκληματικότητας

Η εγκληματικότητα, ως το σύνολο των ποινικά αποδοκιμαστέων πράξεων στη ζωή μιας κοινωνίας διαφέρει χρονικά και τοπικά ανάλογα με το περιεχόμενο του πολιτικού και κοινωνικο – οικονομικού συστήματος.

Θεωρείται ως κατ' εξοχήν εθνικό προϊόν, εφόσον αντικατοπτρίζει τα νομικά, πολιτικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά, ηθικά, κοινωνικά και οικονομικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε πολιτείας. Ούτε το έγκλημα ούτε οι εγκληματίες είναι φαινόμενα που μπορούν να διαχωριστούν από την κοινωνία.

Το έγκλημα τελείται σε μια συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα και οι κατάδικοι ανακτούν την ελευθερία τους σε δεδομένη χρονική στιγμή στην κοινωνία.

Η έννοια του εγκλήματος περιλαμβάνει όλες εκείνες τις πράξεις που αξιολογήθηκαν ως ιδιαίτερα κοινωνικά επιβλαβείς.

Σε κάθε περίπτωση η έννοια του εγκλήματος εξυπηρετεί πάντοτε την κοινωνία ως ένα αναγκαίο και σημαντικό μέσο για τον έλεγχο της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Δεν παραγνωρίζουμε βέβαια το γεγονός ότι η παραδοσιακή έννοια του εγκλήματος αν και προορίζεται για τον καθένα, στην πραγματικότητα εφαρμόζεται κύρια σε άτομα ασθενέστερα κοινωνικών και οικονομικών στρωμάτων.

Ουσιώδη σημασία για την ορθή εκτίμηση της εξέλιξης της εγκληματικότητας έχουν οι αλλαγές στο τεχνολογικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Σήμερα που ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας του «γεννημένου» εγκληματία με προδιαθέσεις γεννητικά προκαθορισμένες έχει πια καταρριφθεί, είναι πια ευρέως αποδεκτό ότι η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου, είναι προϊόν του περιβάλλοντος του και «ατυχών» συγκυριών.

Μια βασική διάκριση της εγκληματικότητας είναι σε «εμφανή» και σε «αφανή»¹. Η αφανής εγκληματικότητα είναι εκείνη που δεν υποπίπτει καν στην αντίληψη του θύματος ή κάποιου τρίτου.

Είναι γνωστό ότι μόνο ένα μέρος των εγκλημάτων σε δεδομένο τόπο και χρόνο φθάνει στη γνώση των αρχών δίωξης του εγκλήματος και καταγράφεται στις επίσημες εγκληματολογικές στατιστικές.

¹ Αγγελική Πιτσελά: «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδόσεις Σάκκουλα 2002, σελ. 451

1.2. Εγκληματικότητα των ανηλίκων

Η εγκληματολογία διακρίνεται σε γενική και ειδική².

Στη γενική εγκληματολογία κατατάσσονται α) οι βασικές εγκληματολογικές έννοιες (έγκλημα, εγκληματίας, θύμα του εγκλήματος και έλεγχος του εγκλήματος), β) οι θεωρητικές ερμηνείες της εγκληματικής συμπεριφοράς, και γ) οι μέθοδοι εμπειρικής προσέγγισης του εγκληματικού φαινομένου ενώ στην ειδική περιλαμβάνονται ειδικές κατηγορίες εγκληματιών ή εγκλημάτων.

Σ' αυτή τη κατηγορία εγκληματολογίας, οι εγκληματολόγοι προσεγγίζουν τα πεδία έρευνας και μελέτης τους από δύο πλευρές :

A) είτε περιγράφουν και αναλύουν ορισμένες περιοχές εγκληματικότητας (εγκλήματα βίας, τρομοκρατία, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, πολιτικά εγκλήματα ναρκωτικών κ.α)

B) είτε επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε επιλεγόμενες ομάδες του πληθυσμού (εγκληματικότητα των γυναικών, των ανηλίκων, των αλλοδαπών).

Η ομάδα ατόμων νεαρής ηλικίας, έχει γίνει θέμα έρευνας, από εγκληματολογική άποψη, περισσότερο από κάθε άλλη.

Κατά την τελευταία εικοσαετία, ο αριθμός των ανηλίκων που φέρεται να εκδηλώνει παραβατική συμπεριφορά, αυξάνεται σταδιακά και σταθερά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής της Δικαιοσύνης ενώ το 1973, 20.000 περίπου άτομα ηλικίας 7 έως 21ετών, φέρονταν ως δράστες παραβατικών πράξεων, το 1984 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στις 38.000, το 1990 στις 40.000 και το 1993 στις 46.000 περίπου.

Κατά την ίδια εικοσαετία παρατηρείται μια αύξηση της καταγεγραμμένης παραβατικότητας των νέων που είναι πολύ μεγαλύτερη από την αύξηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων.

Εντύπωση επίσης προκαλεί το πολύ υψηλό ποσοστό υποτροπής που παρατηρείται σε δράστες μετεφηβικής ηλικίας και το οποίο φθάνει στο 80% επί του συνόλου. Όσο επιφυλακτικοί κι αν σταθούμε μπροστά στα αποτελέσματα αυτά των ερευνών τα προαναφερθέντα στατιστικά στοιχεία και ιδιαίτερα το υψηλότερο ποσοστό των υποτροπών δεν μπορεί παρά να μας προβληματίσει για την αποτελεσματικότητα του συγχρονιστικού μας συστήματος και την επιτυχία της «αναμορφωτικής» διαδικασίας που λαμβάνει χώρα στα σωφρονιστικά καταστήματα για ανηλίκους.

Σε κάθε περίπτωση εντυπωσιάζει το γεγονός ότι παρά τη διαφορά της εγκληματικότητας των νεαρών ατόμων, των γυναικών και των αλλοδαπών τους χαρακτηρίζει ένα κοινό στοιχείο : η κοινωνική αδυναμία ή η μειονεκτική θέση τους στο κοινωνικό σύστημα³.

² όπ. π. σελ. 453

³ ό.π., σελ. 455

Υπάρχουν αντίθετα ορισμένες ομάδες που αποτελούν παραμελημένες περιοχές εγκληματολογικής έρευνας για τις οποίες γίνεται σπάνια ή ακόμη και καθόλου λόγος για την εγκληματικότητα των πολιτικών και του «μέσου πολίτη».

Το να ταυτίζει κανείς την εγκληματικότητα με την κοινωνική περιθωριακότητα βασίζεται όχι μόνο σε βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις αλλά πολλές φορές και στις ίδιες τις εμπειρίες μας.

Η αντίληψη ότι η εγκληματικότητα δεν είναι ένα κανονικό φαινόμενο αλλά εξαιρετικό, εξαναγκάζει σε στρατηγικές επιλεκτικής δίωξης. Η εγκληματικότητα πάντως εκτείνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και το μόνο που διαφέρει είναι το είδος και η βαρύτητα των εγκλημάτων.⁴

Το μεγαλύτερο κίνδυνο ποινικής δίωξης διατρέχουν οι ανήλικοι, οι οποίοι σε σχέση με τους ενηλίκους ομολογούν συχνότερα τις πράξεις τους ή διαπράττουν εγκλήματα που λόγω του αδέξιου τρόπου τέλεσης τους μπορούν ευκολότερα να αποδειχθούν.

Επιπλέον, λόγω της απειρίας τους δεν μπορούν να εκτιμήσουν τις διαστάσεις και τις επιπτώσεις της δράσης τους.

Επομένως, αν και η παραβατική συμπεριφορά είναι ευρέως διαδεδομένη σε όλα τα κοινωνικά στρώματα του πληθυσμού, στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης εμπλέκονται κατεξοχήν άτομα, μέλη αδύναμων κοινωνικο – οικονομικών στρωμάτων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και αντιμετωπίζουν αντίξοες συνθήκες διαβίωσης.

⁴ ό.π σελ. 456

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Ποινικό δίκαιο ανηλίκων

2.1. Γενικά

Κατά τον 20^ο αιώνα η ανάπτυξη του επιστητού συμπεριφοράς και κυρίως της εξελικτικής ψυχολογίας έδειξαν την σημασία που έχουν τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού για την μετέπειτα εξέλιξη και σύνταξη του στην κοινωνία. Ο ανήλικος δεν θεωρείται μικρογραφία ενήλικου και επομένως έχει ανάγκη ιδιαίτερης μεταχείρισης από τον νομοθέτη και το δικαστή. Έτσι άρχισε σταδιακά μια συστηματική θεώρηση των κοινωνικών προβλημάτων των ανηλίκων. Οι κυριότερες αρχές του δικαίου ανηλίκου είναι :

1. Το καλώς εννοούμενο συμφέρον του ανηλίκου και οι ανάγκες του σε σχέση με το συμφέρον και τις ανάγκες της κοινωνίας. Η αρχή αυτή προϋποθέτει μια εκτεταμένη κοινωνική πολιτική και μέριμνα για τον ανήλικο και την οικογένεια του.
2. Η αρχή της αγωγής, αυτή της τιμωρίας του ανηλίκου.
3. Η αρχή της ιδιάζουσα εξατομικευμένης μεταχείρισης. Το δικαστήριο έχει την υποχρέωση να επιλέγει την κατάλληλη μεταχείριση, η οποία πρέπει να είναι ανάλογη με τις περιστάσεις και τη βαρύτητα της πράξης αλλά και με τις ανάγκες του ανηλίκου καθώς και της κοινωνίας.
4. Το δίκαιο ανηλίκων είναι αφ' ενός μεν δίκαιο αξιοποιώνων πράξεων όπως και το ποινικό δίκαιο ενηλίκων αφ' ετέρου και δίκαιο ορισμένης προσωπικότητας όταν σε ειδικούς νόμους καθιερώνοντας μορφές συμπεριφοράς που προϋποθέτουν την ιδιότητα ανηλίκου έτσι ώστε να ληφθούν αναμορφωτικά μέτρα. Αντικείμενο του ελληνικού δικαίου ανηλίκων αποτελούν τρεις κατηγορίες πράξεων :
 - A) Οι κοινές αξιόποινες πράξεις
 - B) Οι ιδιαίτερες αξιόποινες πράξεις
 - Γ) Οι μη αξιόποινες πράξεις ή καταστάσεις που συνιστούν ηθική παρεκτροπή.

Σήμερα το δίκαιο ανηλίκων διεκδικεί αυτοτέλεια. Έχει διαμορφώσει δικούς του θεσμούς όπως λ.χ τα δικαστήρια ανηλίκων ή τα οικογενειακά επιτροπικά δικαστήρια σε κάποιες χώρες και τις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων. Σωματική λοιπόν θέση μέσα στο σύστημα της ελληνικής δικαιοσύνης ανηλίκου κατέχει το δικαστήριο ανηλίκων. (Α.Ν 2135/1939).

Το δικαστήριο ανηλίκων, μονομελές ή τριμελές δικάζει τις πράξεις που γίνονται από ανηλίκους. Ανήλικοι εννοούνται (άρθρο 121 και Π.Κ) αυτοί που διατρέχουν από το 7^ο έτος της ηλικίας τους έως το 17^ο. τα δικαστήρια ανηλίκων έχουν εισαχθεί σ' όλες τις πολιτισμένες χώρες.

2.2. Το σύστημα δικαιοσύνης για ανηλίκους - από το παρελθόν στο παρόν

Η αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών νόμων και λήψης μέτρων της δημόσιας διοίκησης για ανηλίκους έγινε αισθητή α) με την εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση της κοινωνίας καθώς και β) με την αποτυχία των παραδοσιακών μηχανισμών κοινωνικής ένταξης, ιδίως της διευρυμένης οικογένειας. Η βιομηχανική εποχή διέλυσε την παραδοσιακή οικογένεια, η οποία δεν μπόρεσε να διαφυλάξει τη συνοχή της λόγω της έντονης κινητικότητας και των ασφυκτικών συνθηκών διαβίωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Επιπλέον, η επαγγελματική ζωή απαιτούσε μεγάλο χρονικό διάστημα για τη σχολική παιδεία και την επαγγελματική εκπαίδευση.

Ταυτόχρονα λόγω της επαγγελματικής απασχόλησης και την απουσία της μητέρας, από το οικογενειακό περιβάλλον έγινε ιδιαίτερα δύσκολη η εκ μέρας των γονέων προβολή προτύπων συμπεριφοράς και η άσκηση επιμέλειας στα παιδιά τους.

Η θεσμοθέτηση ειδικών νόμων για ανηλίκους άρχισε τη στιγμή που αναγνωρίστηκε η «ανηλικότητα» ως ένα ιδιαίτερο στάδιο στην εξέλιξη της ανθρώπινης ζωής ως μια ιδιαίτερα προβληματική περίοδος.

Ο ανήλικος δεν είναι «μικρός ενήλικος» γι' αυτό έχει ανάγκη από ειδική προσέγγιση και εξειδικευμένη μεταχείριση.

Η ανηλικότητα ρυθμίζεται από τους κανόνες του ποινικού δικαίου ανηλίκων. Διαφέρει από χώρα σε χώρα, καθώς και στην ίδια χώρα εξαιτίας ιστορικών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών συνθηκών.

Σύμφωνα με τον Ποινικό Νόμο του 1834, τα άτομα κάτω των δέκα ετών θεωρούνταν στερημένα της ικανότητας για καταλογοισμό και επομένως δεν μπορούσε να απαγγελθεί εναντίον τους ποινή.

Έτσι η ποινική ανηλικότητα τερματίζονταν στο δέκατο έτος της ηλικίας (μη συμπληρωμένο). Για τα άτομα αυτής της ηλικίας προβλέπονταν ο σωφρονισμός κατ' οίκον από τους γονείς τους με τη συνεργασία και επιτήρηση της αστυνομίας. Οι ανήλικοι ηλικίας δέκα έως δεκατεσσάρων ετών θεωρούνταν σχετικώς ποινικά υπεύθυνοι. Αυτό σημαίνει πως αν κρίνονταν ότι ο δράστης δεν είχε την πνευματική ικανότητα διάκρισης δικαίου και αδίκου απαλλασσόταν, προσδιορίζοντας όμως το δικαστήριο αν θα παραμείνει με τους γονείς του ή θα παραδοθεί σε επανορθωτικό κατάστημα.

Αν κρινόταν ότι ο ανήλικος δράστης ενήργησε «μετά διακρίσεως» υποβαλλόταν στις ίδιες ποινές που ίσχυαν και για τους ενήλικους υποχρεωτικά όμως μειωμένες.

Μετά την παρέλευση του δεκάτου τετάρτου έτους δεν ίσχυε κανένα δικαίωμα για μετριασμό της ποινής λόγω του νεαρού της ηλικίας.

Συνεπώς, η ποινική ενηλικότητα ξεκινούσε στην ηλικία των δεκαπέντε ετών. Στα Σχέδια του Ποινικού Κώδικα (1924, 1933, 1935, 1937 και 1940) καταβλήθηκαν αξιόλογες προσπάθειες για αναμόρφωση του συστήματος αντιμετώπισης της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Η σχετική ποινική ενηλικότητα ξεκινά με το 13^ο έτος και λήγει με την συμπλήρωση του 16^{ου} έτους. Κατά την περίοδο αυτή εξετάζεται η ικανότητα του ανηλίκου να αντιληφθεί το άδικο της πράξης και να αποφασίσει σύμφωνα με αυτή του την αντίληψη. Η απόλυτη ποινική ανηλικότητα (Σχέδια Π.Κ 1935, 1937) ανέρχεται έως το 14^ο έτος (μη συμπληρωμένο), ενώ η σχετική ποινική ενηλικότητα λήγει με τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους. Όταν το δικαστήριο έκρινε ότι ο νεαρός δράστης είχε την ικανότητα να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του προβλέπονταν ποινή περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα αόριστης διάρκειας.

Το ποινικό δίκαιο ανηλίκων διακρίνει δύο ομάδες ανηλίκων ατόμων, τα παιδιά και τους εφήβους.

Παιδιά καλούνται οι ανήλικοι ηλικίας από το έβδομο έως το δωδέκατο έτος συμπληρωμένο και έφηβοι οι ανήλικοι ηλικίας από το δωδέκατο έτος έως το δέκατο έβδομο συμπληρωμένο.

Τα άτομα που συμπλήρωσαν το δέκατο έβδομο έτος της ηλικίας τους, όχι όμως και το εικοστό πρώτο είναι ποινικά ενήλικοι.

Ο ισχύων ποινικός κώδικας καθόρισε ως κατώτερο όριο του απολύτως ποινικά ανεύθυνου το έβδομο έτος της ηλικίας και ως ανώτερο από το δέκατο έτος μη συμπληρωμένο, στο δωδέκατο συμπληρωμένο.

Για τα παιδιά ηλικίας επτά έως δώδεκα ετών θέσπισε και κυρώσεις αποκλειστικά αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα.

Ανέβασε το όριο του σχετικώς ποινικώς υπευθύνου από το δέκατο τέταρτο στο δέκατο έβδομο και θέσπισε ειδικά για τους ποινικά υπευθύνους εφήβους και τον ποινικό σωφρονισμό, μια ποινή στερητική της ελευθερίας, σχετικά αόριστης διάρκειας.

Συνεπώς στο ισχύον ποινικό δίκαιο ανηλίκων:

Α) η απόλυτη ποινική ανηλικότητα ανέρχεται έως το δωδέκατο έτος συμπληρωμένο.

Β) η περιορισμένη ποινική ενηλικότητα επεκτείνεται έως το δέκατο έβδομο έτος συμπληρωμένο.

Γ) η μεταχείριση των ανηλίκων προσανατολίζεται στην ειδική πρόληψη (ατομικός εκφοβισμός, φυσική αχρήστευση, βελτίωση). Στο ισχύον σύστημα δικαιοσύνης για ανηλικούς αναγνωρίζεται η αρχή της διαπαιδαγώγησης.

Δ) ο ποινικός σωφρονισμός αποτελεί σε σχέση με τα αναμορφωτικά μέτρα που προβλέπονται κατά πρώτο λόγο για την αντιμετώπιση της εφηβικής παραβατικότητας το έσχατο μέσο.

Ε) το κατώτερο όριο ηλικίας για την επιβολή της ισόβιας κάθειρξης ανέρχεται στο δέκατο έβδομο συμπληρωμένο ενώ σύμφωνα με τον Ποινικό Νόμο του 1834 ήταν το δέκατο πέμπτο.

Στο σωφρονιστικό δίκαιο ως νεαροί κρατούμενοι καθορίζονται όσοι διατρέχουν το δέκατο τρίτο έτος και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πρώτο. Φαίνεται παράδοξο ότι το κατώτατο όριο για την έναρξη της πλήρους ποινικής ευθύνης (17^ο έτος) δεν ευθυγραμμίζεται με την ηλικία έναρξης της πλήρους δικαιοπρακτικής ικανότητας (18^ο έτος, δικαίωμα ψήφου, σύναψη γάμου).

Ο προσδιορισμός της ποινικής ανηλικότητας του δράστη κρίνεται με βάση την ηλικία του κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης.

Οι έννομες συνέπειες της πράξης του όμως καθορίζονται και από την ηλικία του κατά τον χρόνο εκδίκασης της υπόθεσης.

Κάθε κοινωνία θέλει να μειώσει την εγκληματικότητα των ανηλίκων και έτσι προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στον κοινωνικό έλεγχο και στη διαπαιδαγώγηση τους.

Η διασφάλιση και εναρμόνιση των δύο λειτουργιών είναι δύσκολη και η διαφορετική φύση τους διατρέχει το σύστημα του δικαίου ανηλίκων.

Οι ανήλικοι ως μια κοινωνικο – δημογραφική κατηγορία πολιτών δεν έχουν μια δική τους καλά οργανωμένη αντιπροσώπευση για την επιδίωξη των συμφερόντων και την ικανοποίηση των αναγκών τους αλλά εξαρτώνται από αυτά που οι ενήλικοι τους υποδεικνύουν.

Οι ανάγκες και τα συμφέροντα τους παραμελούνται σε πολλές περιοχές της ζωής τους ενώ η συμπεριφορά τους ελέγχεται απ' όλο και περισσότερους θεσμούς και όργανα της πολιτείας (π.χ σχολείο).

Είναι γεγονός ότι τα προβλήματα που δημιουργούν τα παιδιά απασχολούν σοβαρά τους ενήλικους.

Όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές κοινωνίες έτσι και στην ελληνική, η εγκληματικότητα ή παραβατικότητα των ανηλίκων θεωρείται ένα ανησυχητικό κοινωνικό φαινόμενο.

2.3. Έννοια και αντικείμενο του δικαίου πρόνοιας ανηλίκων

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας θεσπίζεται στο ελληνικό Σύνταγμα. Στο δίκαιο ανηλίκων, δηλαδή, στο σύνολο νόμων που ασχολούνται με τους ανηλίκους, μπορούν να ενταχθούν όλες οι ρυθμίσεις που αναφέρονται στις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των ανηλίκων, της οικογένειας και του κράτους.

Τα επίσημα μέτρα κοινωνικού ελέγχου, παροχής αρωγής και προστασίας της ανήλικης νεότητας διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:⁵

A) Μέτρα για ανήλικους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Η υλική, ψυχική και κοινωνική τους στήριξη αποβλέπει στην αποτροπή εκδήλωσης εγκληματικής συμπεριφοράς στο μέλλον (πεδίο πρόληψης του εγκλήματος)

B) Μέτρα για ανήλικους που τέλεσαν μια άδικη πράξη που τιμωρείται από τον νόμο ή ένα έγκλημα.

Η κοινωνική επανένταξη των ανήλικων μέσω της υλικής, ψυχικής και κοινωνικής συμπαράστασης και διαπαιδαγώγησης έχει ως στόχο την αποτροπή επανάληψης εγκληματικής δραστηριότητας στο μέλλον.

Και στις δύο περιπτώσεις η κοινωνία δρα με ίδιο τρόπο : παροχή υλικής, ψυχικής και κοινωνικής βοήθειας από μέλη της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων, της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων και εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής προβλέπονται τόσο για ανήλικους που ενδέχεται να υποπέσουν σε παραπνοματική συμπεριφορά όσο και για ανήλικους που έχουν ήδη αναπτύξει τέτοια συμπεριφορά.

Οι κανόνες του δικαίου ανήλικων δεν είναι ενταγμένοι και συστηματοποιημένοι σε ενιαίο κώδικα αλλά βρίσκονται διάσπαρτοι στην ελληνική νομοθεσία.

Κάποιες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης, στις αρχές της δεκαετίας του '80 για την θέσπιση ενός ενιαίου δικαίου ανήλικων δεν είχαν την ανάλογη επιτυχία. (πεδίο καταστολής).

Γενικά οι κανόνες αυτοί ρυθμίζουν το σύνολο των μέτρων της πολιτείας που στοχεύουν στην ευημερία των ανήλικων, έτσι ώστε η παρέμβαση του συστήματος δικαιοσύνης να είναι όσο το δυνατόν μικρότερη και να επιτυγχάνεται η διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης.

Διασφαλίζεται έτσι η εκμάθηση από την νέα γενιά των αξιών, αρχών και προσανατολισμών της κοινωνίας των ενηλίκων, των κανόνων και προτύπων συμπεριφοράς.

2.4. Φύση, αποστολή και θεμελιώδεις αρχές του συστήματος του ποινικού δικαίου ανήλικων

Το ποινικό δίκαιο ανήλικων, ως ειδικό δίκαιο για άτομα που κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης είναι ανήλικοι, αναφέρεται σε έναν ορισμένο κύκλο προσώπων.

Όταν ο κατηγορούμενος είναι ανήλικος, γίνεται ειδική έρευνα για την υγιεινή, την ηθική και τη διανοητική του κατάσταση για την προηγούμενη ζωή του, για τις οικογενειακές συνθήκες και γενικά για το

⁵ οπ. π. σελ. 39

περιβάλλον του. Η έρευνα της προσωπικότητας, είναι κρίσιμη για την απόφαση, ποιες συνέπειες πρέπει να δοθούν στην πράξη για να προφυλαχθεί ο δράστης από περαιτέρω παραβάσεις.

Τα κρατικά όργανα της νομοθετικής, δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας διακρίνονται από αμηχανία όσον αφορά τις αντιδράσεις τους στην παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων.

Αφενός αισθάνονται την «εξέγερση» των ανηλίκων, η οποία εκδηλώνεται σε μια αξιόποινη πράξη απέναντι στην αυθεντία τους και αφετέρου η νεαρή ηλικία του δράστη αφυπνίζει συναισθήματα, όπως προθυμία για προστασία και βοήθεια και επιείκεια.

Το είδος, το περιεχόμενο και η διάρκεια των κυρώσεων καθορίζονται : α) με βάση την προσωπικότητα του ανήλικου ατόμου, προσαρμόζονται στις ανάγκες της και β) δευτερευόντων με βάση την πράξη.⁶

Το κράτος δικαίου προσφέρει μια δίκαιη και ανθρωπιστική όχι όμως οπωσδήποτε μια επιεική και ευμενή μεταχείριση.

Το ποινικό δίκαιο ανηλίκων θεωρείται ως «δίκαιο της διαπαιδαγώγησης», επειδή οι κυρώσεις του δεν είναι τιμωρητικές αλλά μέτρα αγωγής, αναμορφωτικά μέτρα.

Η αρχή της διαπαιδαγώγησης αποβλέπει στο μέλλον του δράστη. Με τις κυρώσεις αυτές το παιδαγωγικό δίκαιο ανηλίκων επιδιώκει την κοινωνική ένταξη τους με την εύνοια της αποτροπής τέλεσης νέων εγκληματικών πράξεων στο μέλλον. Συνεπώς σκοπός της διαπαιδαγώγησης είναι η πρόληψη της υποτροπής και η σύννομη στο μέλλον διαβίωση.

Η ειδική μεταχείριση του ανήλικου, η οποία είναι εντελώς διαφορετική από την ποινική μεταχείριση των ενηλίκων, δεν σημαίνει ότι είναι πιο προνομιακή ή ηπιότερη.

Απεναντίας δικαιολογείται μια αυστηρότερη μεταχείριση και υπονομεύεται η νομική θέση του ανήλικου.

Η διαπαιδαγώγηση πρέπει να έχει προτεραιότητα από την ποινή. Να μην έχουμε «διαπαιδαγώγηση μέσω της ποινής» αλλά «διαπαιδαγώγησης στη θέση της ποινής».⁷

Στόχος είναι να καταστεί η ποινή το έσχατο μέσο. Στο ποινικό δίκαιο ανηλίκων έχουν προβάδισμα τα χωρίς στέρηση της ελευθερίας αναμορφωτικά μέτρα.

Εγκληματολογικές έρευνες δείχνουν ότι η εφαρμογή εξωιδρυματικών μέτρων δεν έχει χειρότερα αποτελέσματα όσον αφορά τη συγκράτηση ή αποτροπή των ανηλίκων από την τέλεση νέων εγκλημάτων σε σύγκριση με τις ιδρυματικές κυρώσεις. Οι κυρώσεις που στερούν την ελευθερία δεν υπόσχονται μεγαλύτερη επιτυχία για την

⁶ ό.π, σελ. 88

⁷ ό.π σελ. 89

κοινωνική επανένταξη αλλά αντίθετα έχουν λιγότερο ευνοϊκές και περισσότερο δυσμενείς συνέπειες. Είναι αφελής η αντίληψη ότι υψηλά ποσοστά κράτησης καθιστούν μια κοινωνία πιο ασφαλή.

Από μόνος του, ο εγκλεισμός του δράστη μπορεί να προστατεύσει πρόσκαιρα την κοινωνία, ενώ ο κίνδυνος μελλοντικών εγκλημάτων αυξάνεται προοδευτικά. Αυτό γίνεται γιατί όσο πιο αυστηρή είναι η κύρωση τόσο πιο συχνή είναι η υποτροπή.

Χωρίς αμφιβολία, παράγοντες όπως η σχολική παιδεία και η επαγγελματική εκπαίδευση, η προσφορά θέσεων εργασίας, η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου με δημιουργικές δραστηριότητες και γενικότερα επικοδομητικές προσπάθειες κοινωνικής ένταξης των νεαρών ατόμων επιδρούν πιο αρνητικά στην ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς απ' ό,τι η απειλή ποινής.

Το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο ανηλίκων διακατέχεται από την ιδέα ότι οι ιδρυματικές κυρώσεις θα πρέπει να επιβάλλονται μόνο όταν δεν επαρκούν τα εξωιδρυματικά μέτρα, ιδέα η οποία πραγματώνεται στην ελληνική δικαστηριακή πρακτική.

Η κρίσιμη απόφαση λοιπόν, αν θα επιβληθεί ποινικός σωφρονισμός δεν καθορίζεται ουσιαστικά από τη βαρύτητα του εγκλήματος αλλά από την προσωπικότητα του εφήβου δράστη.

Το ελάχιστο και μέγιστο όριο της χρονικής διάρκειας του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα καθορίζεται σαφώς με βάση την βαρύτητα του τελεσθέντος εγκλήματος. Αποτελεί ειδική κύρωση κατασταλτικού χαρακτήρα προσιδιάζουσα στην κοινωνική του επανένταξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Ποινική ανευθυνότητα και υπευθυνότητα ανηλίκων

3.1. Ποινικά ανεύθυνοι ανήλικοι

3.1.1. Παιδιά

Ο ελληνικός ποινικός κώδικας δεν αντιμετωπίζει ενιαία τους ανηλίκους αλλά καθιερώνει δύο κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία : την παιδική για άτομα ηλικίας 7 – 12 ετών και την εφηβική για άτομα ηλικίας 13 – 17 ετών.

Τα παιδιά είναι απολύτως ποινικώς ανεύθυνα και τους επιβάλλονται αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα και ουδέποτε ποινές. Τα αναμορφωτικά και τα θεραπευτικά μέτρα είναι μέτρα ασφαλείας αναπληρωματικά της ποινής και προϋποθέτουν τέλεση άδικης πράξης που τιμωρείται από το νόμο.

Τα μέτρα αυτά, και κυρίως τα θεραπευτικά έχουν ιατρικό χαρακτήρα και δεν περιέχουν κατηγορία για το πρόσωπο εκείνου στον οποίον επιβάλλονται. Έχουν ειδικοπροληπτικό διοικητικό και όχι ποινικό χαρακτήρα και σκοπός τους είναι η διαπαιδαγώγηση και θεραπεία του ανηλίκου.

Το δικαστήριο ανηλίκων μπορεί να αντικαθιστά το αναμορφωτικό ή θεραπευτικό μέτρο που επέβαλε με άλλο μέτρο, αν το κρίνει αναγκαίο, και μπορεί να το αίρει, να εκπλήρωσε τον σκοπό του.

Η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων χαρακτηρίζει την απόφαση που επιβάλλει αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα αθωωτική.

Α) Κύρια αναμορφωτικά μέτρα

Αποφασιστικό κριτήριο για την επιλογή του κατάλληλου αναμορφωτικού μέτρου είναι η παιδαγωγική του επιτυχία.

Έχουν αυτοτελή και σοβαρό χαρακτήρα, με την έννοια ότι συνιστούν μια ουσιώδη παρέμβαση στον τρόπο ζωής του ανηλίκου. Τα μέτρα σύμφωνα με την σειρά βαρύτητας είναι :

Α) ΕΠΠΛΗΞΗ

Αποτελεί το ηπιότερο μέτρο και είναι η επίσημη αποδοκιμασία της πράξης από το δικαστήριο. Αυτό γίνεται προφορικά.

Β) ΑΝΑΘΕΣΗ ΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ, ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥΣ Ή ΤΟΥΣ ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ ΤΟΥ.

Το μέτρο αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη ενός κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος, ικανού να ανταποκριθεί στις προσωπικές ανάγκες του

τέκνου τους και να συμβάλλει στην ευημερία τους. Απομάκρυνση του ανηλίκου από τη γονική επιτήρηση και παρακολούθηση προβλέπεται σε περίπτωση που οι συνθήκες το καθιστούν αναγκαίο.

Γ) ΑΝΑΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ Η΄ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ Η΄ ΣΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ.

Στην πράξη ανατίθεται η Επιμέλεια στους επιμελητές ανηλίκων της υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων και σπανιότερα στους επιμελητές της Εταιρίας Προστασίας Ανηλίκων. Το μέτρο αυτό εκτιμάται ως το σημαντικότερο και πιο αποτελεσματικό του δικαίου ανηλίκων.

Δ) ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΕ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΚΡΑΤΙΚΟ, ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ Η΄ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ.

Είναι το βαρύτερο και μοναδικό ιδρυματικό αναμορφωτικό μέτρο του ελληνικού ποινικού δικαίου ανηλίκων. Αποτελεί μέτρο αναγκαστικού εγκλεισμού σε ίδρυμα και ισοδυναμεί με στέρηση της ελευθερίας. Πρέπει να επιβάλλεται μόνο όταν τα υπόλοιπα μέτρα αποδειχθούν αναποτελεσματικά.

B) Θεραπευτικά μέτρα

Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή από το δικαστήριο των θεραπευτικών μέτρων είναι η τέλεση πλημμελήματος ή κακουργήματος. Η τοποθέτηση σε θεραπευτικό ή άλλο κατάστημα είναι ένα μέτρο στερητικό της ελευθερίας.

Η θεραπευτική αγωγή, όπως και η αναμορφωτική, διατάσσεται για αόριστο χρονικό διάστημα που παύει αυτοδικαίως με τη συμπλήρωση του 21^{ου} έτους της ηλικίας του θεραπευμένου.

Ένας ανασχετικός παράγοντας της απαγγελίας των μέτρων αυτών στην Ελλάδα εκτιμάται ότι είναι η έλλειψη κατάλληλων θεραπευτικών καταστημάτων, ειδικών για ανηλίκους.

Αναμορφωτικό ή θεραπευτικό μέτρο επιβάλλεται όταν το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων κρίνει ότι ένα τέτοιο μέτρο είναι αναγκαίο και σκόπιμο για τη διαπαιδαγώγηση ή την θεραπεία του. το δικαστήριο μπορεί να απέχει από την επιβολή οποιουδήποτε μέτρου αν κρίνει ότι οι γονείς ή το σχολείο έλαβαν ήδη κάποιο κατάλληλο μέτρο.

Οι γονείς επιτρέπεται να παίρνουν σωφρονιστικά μέτρα μόνο εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του παιδιού τους (σωματική βλάβη). Η καταδίκη της σωματικής τιμωρίας ως μέσου αγωγής έχει αναγνωρισθεί σε περισσότερες χώρες.

Το έβδομο έτος αποτελεί σύμφωνα με το δικονομικό ποινικό δίκαιο, το κατώτερο όριο ηλικίας του ατόμου για την παρέμβαση του μονομελούς δικαστηρίου ανηλίκων. Στην Ελλάδα οι νέοι άνθρωποι υποβάλλονται στα μέτρα του ποινικού δικαίου σε ένα σχετικά πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης τους σε σχέση με τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης.

Τα μέτρα για παιδιά διαπνέονται αποκλειστικά από την ιδέα της διαπαιδαγώγησης. Δεδομένου όμως ότι η παραβατικότητα των παιδιών, παρά την ανοδική της τάση είναι σχετικά σπάνια, οι παραβάσεις τους στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι ελαφράς φύσης ενώ η επαφή με το ποινικό δίκαιο έχει στιγματιστικές συνέπειες. Γι' αυτό χρήζει επανεξέτασης, αν τα παιδιά θα πρέπει να εμπίπτουν στο σύστημα δικαιοσύνης και να υποβάλλονται στα μέτρα αρωγής και υποστήριξης του δικαίου πρόνοιας ανηλίκων.

3.1.2. Έφηβοι

Α) Γενικά χαρακτηριστικά της εφηβείας

Είναι γνωστό ότι η εφηβική ηλικία αποτελεί την περίοδο στην εξέλιξη του ατόμου που ερευνήθηκε όσο καμία άλλη. Και αυτό γιατί πλήθος παραγόντων επιδρούν πάνω στον άνθρωπο τη στιγμή που χωρίς να είναι παιδί, δεν είναι ταυτόχρονα και «μεγάλος».

Πριν μιλήσαμε για τους εφήβους που καλούνται ν' αντιμετωπίσουν τους μηχανισμούς της δικαιοσύνης ας προσπαθήσουμε πολύ σύντομα να προσεγγίσουμε το φαινόμενο «ΕΦΗΒΕΙΑ».

Η εφηβεία είναι μια εξελικτική περίοδος στη ζωή του ανθρώπου, μια περίοδος με ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά, που εξαρτώνται από τις κοινωνικο – οικονομικές συνθήκες μέσα στις οποίες αναπτύσσεται ο νέος άνθρωπος. Κάθε κοινωνία και κάθε εποχή έχει τα δικά της κριτήρια, με τα οποία αποφασίζει ως πότε μπορεί ένας νέος άνθρωπος να λογίζεται έφηβος. Στην αρχαιότητα τουλάχιστον το τέλος της εφηβείας καθοριζόταν ανεξάρτητα από τη φυσιολογική ή σωματική ωριμότητα του νέου.

Η επιτυχία ή αποτυχία της προσαρμογής του εφήβου στην πραγματικότητα δεν εξαρτάται μόνο από τους κοινωνικούς παράγοντες αλλά και από τις προσωπικές του διεργασίες. Το φαινόμενο της εφηβείας είναι φαινόμενο βιο-ψυχο-κοινωνικό.⁸

⁸ Νασιάκου Μαρία: Οι έφηβοι και η οικογένεια. Δύο συμπόσια «ΕΣΤΙΑ», 1985, σελ. 52

B) Ψυχοδυναμική εικόνα του εφήβου

Η εφηβεία κατέχει μια προνομιακή θέση στον αιώνα μας. Όπως αναφέρεται «καταβρόχθισε» την παιδική ηλικία και απομάκρυνε την ωριμότητα.

Χαρακτηριστικό της γνώρισμα είναι η αγωνία για επαγγελματική κατάρτιση που συνεπάγεται ένα μακροχρόνιο πολλές φορές πρόγραμμα αποκλειστικής προετοιμασίας και παίρνει συχνά χαρακτήρα «εγκλεισμού».

Ο έφηβος περιχαρακωμένος και όχι αυτόνομος, ανακαλύπτει τις δομές που τον φυλακίζουν, την οικογένεια και το σχολείο.

Γ) Έφηβος και κοινωνία

Οι κοινωνικοί θεσμοί που επικρατούν είναι λόγοι ισχυροί για να εξηγήσουν τις εκδηλώσεις της συμπεριφοράς τους.

Πλάι στα προσωπικά προβλήματα που απασχολούν συνήθως τον έφηβο, υπάρχουν και εκείνα που απορρέουν από τις ιδιαίτερες απαιτήσεις που έχει η κοινωνία απ' αυτόν.

Δεν ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στις κοινωνικές εξελίξεις και γι' αυτόν τον λόγο οι έφηβοι αντιμετωπίζουν με δυσπιστία τους σκοπούς των ενηλίκων ή τους απορρίπτουν.

Οι νέοι έχουν την τάση να δημιουργούν δικές τους κοινωνικές ομάδες, προσπαθώντας να ικανοποιήσουν έτσι τις επιθυμίες και τις φιλοδοξίες τους και να παραμείνουν «αγνοί» από κάθε ενήλικη μόλυνση, φτάνοντας στο σημείο να θέλουν να επιβάλλουν τις δικές τους ιδέες στην πλειοψηφία των μεγάλων.

Η μάχη των εφήβων δίνεται σε δύο μέτωπα :

A) στον εσωτερικό κόσμο των συγκρούσεων που πρέπει να επιλυθούν και

B) στις σχέσεις τους με τον εξωτερικό κόσμο που βρίσκεται σε συνεχή μετασχηματισμό.

Παίρνει τη μορφή είτε του θύτη, εκδηλώνοντας μια συμπεριφορά βίαιη, απαιτητική, επικριτική, χωρίς ηθικούς κανόνες και φραγμούς. Είτε του θύματος με συμπεριφορά παθητική και ανήμπορη μπροστά στη διαφθορά του ενήλικα, που έχει σαν σκοπό να εκμεταλλευτεί την ευπιστία του.

Κοινωνικοί παράμετροι που παίζουν παροτρυντικό ρόλο στην εκδήλωση μιας παραπτωματικής συμπεριφοράς είναι η κοινωνικο – οικονομική τάξη, η κοινωνική θέση, ο γεωγραφικός παράγοντας (μεγαλούπολη, γειτονιά, ύπαιθρος) κ.α.

Τέλος οι περισσότερες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι έφηβοι που αναπτύσσουν μια αντιπολιτισμική συμπεριφορά για να αντιμετωπίσουν το άγχος που τους προκαλεί η αποστέρηση ή η μη ικανοποίηση των αναγκών τους, είναι εκείνοι που ανήκουν συνήθως σε χαμηλή κοινωνικο – οικονομική τάξη και που οι άμυνες τους δεν επαρκούν για την προσαρμογή τους στο σημερινό κοινωνικό σύστημα.

Δ) Έφηβοι και έννομη τάξη

Στην ελληνική έννομη τάξη η ποινική ανηλικότητα εκτείνεται από το έβδομο έως το δέκατο έβδομο έτος της ηλικίας ενός ατόμου. Ανάμεσα στα απολύτως ποινικά ανεύθυνα παιδιά και τα πλήρως ποινικά υπεύθυνα άτομα, μετεφηβικής ηλικίας παρεμβάλλονται τα άτομα εφηβικής ηλικίας που είναι είτε ποινικά ανεύθυνα είτε ποινικά υπεύθυνα.

Στις περιπτώσεις που ο δράστης αξιόποινης πράξης είναι έφηβος η διαπίστωση της ποινικής του ευθύνης δεν εξαρτάται μόνο από την ηλικία του αλλά το δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει και τη διανοητική και βουλευτική ωριμότητα του συγκεκριμένου ατόμου.

Το κριτήριο της διάκρισης του δικαίου από το άδικο εγκαταλείφθηκε γι' αυτό η παιδαγωγικά αποτελεσματική μεταχείριση πρέπει να προσανατολίζεται στην προσωπικότητα του δράστη.

Οι ποινικά ανεύθυνα έφηβοι έχουν την ίδια μεταχείριση με τα παιδιά.

Η μεταχείριση τους ασκείται κυρίως με αναμορφωτικά μέτρα ενώ σε θεραπευτικά μέτρα υποβάλλονται, αν η κατάσταση τους απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση.

Το δικαστήριο σε περίπτωση τέλεσης παισίματος δεν μπορεί να διατάξει το αναμορφωτικό μέτρο της εισαγωγής του σε ίδρυμα αγωγής ούτε να τον υποβάλλει σε οποιοδήποτε θεραπευτικό μέτρο ή να επιβάλλει ποινικό σωφρονισμό.

Η διανοητική και βουλευτική ανωριμότητα που χαρακτηρίζει τα παιδιά και τους εφήβους συνιστά ένα πλήρως φυσιολογικό στάδιο της ανάπτυξης του ανθρώπου.

Ο ποινικά υπεύθυνος έφηβος δεν χρειάζεται οπωσδήποτε ποινή για το αξιόποινο της πράξης του⁹ δεν τιμωρείται πάντοτε.

Το δικαστήριο επιβάλλει αναμορφωτικά μέτρα, όταν η ποινή του ποινικού σωφρονισμού δεν κρίνεται αναγκαία για την πρόληψη της υποτροπής του στο έγκλημα.

Η ποινή χρησιμοποιείται στην έσχατη περίπτωση. Όταν το δικαστήριο ανηλίκων επιβάλλει αναμορφωτικά μέτρα κηρύσσει τον ανήλικο «ποινικά ανεύθυνο».

⁹ οπ. π. σελ. 154

Το κατώτερο όριο έναρξης της περιορισμένης ποινικής ευθύνης στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχει διαμορφωθεί στο δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας, ενώ στην Ελλάδα η ποινική ευθύνη αρχίζει από την ηλικία του δέκατου τρίτου.

Οι Στοιχειώδεις Κανόνες για την απονομή Δικαιοσύνης σε Ανήλικους συνιστούν στα κράτη μέλη να μη καθορίζεται η ηλικία έναρξης της ποινικής ευθύνης σε πολύ πρώιμο ηλικιακό στάδιο, λαμβάνοντας υπόψη τις καταστάσεις, της συναισθηματικής, ψυχικής και διανοητικής ωριμότητας και εκφράζουν την ευχή για συμφωνία ενός εύλογου κατώτερου ορίου ηλικίας που θα ισχύει διεθνώς.

Ε) Ο ρόλος της οικογένειας, του σχολείου, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Ένας από τους φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου και ο σημαντικότερος είναι η οικογένεια.

Αποτελεί την πρώτη ομάδα της οποίας το παιδί γίνεται μέλος και επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, μαθαίνοντάς του τις αξίες, τους κανόνες και τους προσανατολισμούς της κοινωνίας που ζει.

Παράγοντες όπως η εκβιομηχάνιση, η αστυφιλία, η εργασία και των δύο γονέων έξω από το σπίτι και γενικά ο σύγχρονος τρόπος ζωής που κύριο χαρακτηριστικό είναι η δημιουργία πολλών απαιτήσεων, έχουν ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση των μελών μιας οικογένειας μεταξύ τους, φτάνοντας έτσι στο σημείο να χάσει τη συνοχή που είχε κάποτε.

Οι γονείς δεν έχουν στη διάθεσή τους τον χρόνο που χρειάζεται προκειμένου να επιβλέπουν τα παιδιά τους, να συζητούν μαζί τους θέματα που τα απασχολούν και να βρίσκουν μαζί λύσεις στα διάφορα προβλήματά τους.

Αυτή λοιπόν η χαλάρωση των δεσμών ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας, σήμερα, επιτρέπει τη διείσδυση παντός είδους εξωτερικών επιδράσεων γεγονός που δεν της αφήνει περιθώρια να επιβιώσει και οδηγεί σιγά σιγά στην αμφισβήτηση του ρόλου της. «Το να μεγαλώνει ένα έφηβος χωρίς να έχει πλάι του ικανούς και υπεύθυνους εφήβους που θα του δείξουν τι είναι σωστό και τι είναι λάθος, ή ακόμη χειρότερα το να μεγαλώνει περιτριγυρισμένος από εφήβους που παραμελούν τα καθήκοντά τους και διαπράττουν συνεχώς παραβάσεις, είναι μαθηματικώς βέβαιο ότι θα οδηγήσει στο να προσπαθήσει να ξεφύγει από όλα αυτά διά του εγκλήματος».¹⁰ Θα πρέπει επομένως να αντιμετωπίζουμε τα παιδιά ως ανήλικους που προέρχονται από ανεύθυνους γονείς και όχι ως ενηλικούς που πράττουν κατά συνείδηση.

¹⁰ οπ. π.

Τα διάφορα εγκλήματα που διαπράττουν οι νέοι είτε στο ίδιο τους τον εαυτό, είτε σε κάποιον τρίτο, φανερόνουν έλλειψη αξιών τις οποίες καλείται η οικογένεια να τους τις μεταδώσει.

Σημαντικός είναι και ο ρόλος του σχολείου, σκοπός του οποίου είναι να δημιουργήσει άτομα ικανά και χρήσιμα για την κοινωνία της οποίας είναι πολίτες. Ο σκοπός αυτός δύσκολα επιτυγχάνεται απ' τη στιγμή που τα περισσότερα σχολικά βιβλία, έχουν ν' ανανεωθούν πάνω από 10 χρόνια. Είναι γεμάτα από σοβαρότατα λάθη και ανακρίβειες και μέθοδος εκμάθησης είναι η παπαγαλία. Είναι γεγονός ότι το σχολείο δεν ελκύει τον έφηβο δεν του δίνει απαντήσεις στα ερωτήματά του, διεξόδους στα προβλήματά του. Η γνώση που αποκτούν σήμερα τα παιδιά είναι επιδερμική χωρίς κανένα ουσιαστικό αντίκρισμα.

Τα παιδιά σήμερα διακατέχονται από μεγάλο άγχος προκειμένου ν' αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και μια αγωνία που ξεπερνά κάθε λογικό όριο.

Σ' αυτό συμβάλλει το μεγάλο θάρρος των σχολικών προγραμμάτων, η υπερβολική ύλη, οι υπερβολικές λεπτομέρειες που πνίγουν την ουσία, τα ιδιαίτερα μαθήματα, τα φροντιστήρια, κι ακόμη τα ιδιαίτερα για τα φροντιστήρια (υπάρχει κι αυτό!)

Ο εξουθενωτικός αγώνας όχι για μάθηση αλλά για κούφια εκμάθηση γίνεται ο ηθικός αυτουργός για τόσες τραγικές εξόδους απ' τη ζωή εκείνων ακριβώς που είναι η ζωή της ζωής μας¹¹. Και δεν είναι λίγες οι φορές που έχουμε ακούσει για δυσάρεστα γεγονότα νέων που προβαίνουν σε εγκληματικές ενέργειες με θύμα τον ίδιο τους τον εαυτό. Πολύ σωστά λέγεται πως «η παιδεία πρέπει να διδάσκει το παιδί ΠΩΣ ΝΑ σκέφτεται όχι τι να σκέφτεται».

Όταν λοιπόν αντί το σχολείο να καλλιεργεί την κρίση του παιδιού υποθάλλει την ακρισία του μετατρέποντάς το έτσι σε άβουλο ον που εύκολα μπορεί να γίνει υποχείριο του καθενός, αντί να πλουτίζει το μυαλό του, φτωχαίνει τη σκέψη του, δεν αφήνει στον έφηβο άλλη επιλογή καθώς τη θέση της αισιοδοξίας παίρνει η απαισιοδοξία.

Η παιδεία μας θεμελιώνεται πάνω σ' ένα σύστημα «μαϊμού» όπου οι προσωπικές ιδέες αποτελούν αμάρτημα θανάσιμο και οι ατομικές κρίσεις έγκλημα¹². Όλο το παν είναι να περάσουν και να πάρουν το χαρτί του διπλώματος.

Το αποτέλεσμα όμως όλης αυτής της πορείας αφήνει τους πάντες ασυγκίνητους, απ' τους πλέον αρμόδιους που έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν αυτή τη κατάσταση μέχρι ακόμη και τους ίδιους τους εφήβους, που είναι έρμαια αυτού του εκπαιδευτικού συστήματος. «Δεν υπάρχει στη γη τίποτα τόσο απαίσιο που να προορίζεται για αθώα πλάσματα, όσο

¹¹ Πλωρίτης Μάριος: «Φυλακές Ανηλίκων, Καταδίκη και αυτοκαταδίκη των αθώων», εφημερίδα Το Βήμα, 29/6/1997

¹² όπ. π.

το σχολείο. Πρώτα απ' όλα είναι φυλακή. Κι από ορισμένες απόψεις πιο σκληρό κι απάνθρωπο απ' τη φυλακή. Στη φυλακή, λ.χ. δεν είσαι αναγκασμένος να διαβάζεις βιβλία γραμμένα απ' τους δεσμοφύλακες, και τον διευθυντή. Στη φυλακή μπορεί να σου βασανίζουν το σώμα, αλλά στο σχολείο σου βασανίζουν την ψυχή»¹³.

Τέλος, σημαντικός είναι και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη διαμόρφωση μιας υγιούς συμπεριφοράς του ατόμου και μη. Η εποχή μας είναι μια «δορυφορική και τηλεοπτική εποχή» και μέσα απ' τα πρότυπα που προβάλλει ασκεί μεγάλη επιρροή στα νεαρά κυρίως άτομα. Ο χρόνος που αφιερώνουν τα παιδιά για να παρακολουθήσουν τηλεόραση ή κάποιο άλλο μέσο ενημέρωσης έχει αυξηθεί κατά πολύ.

Λόγω του ότι οι νέοι αποτελούν σημαντικό ποσοστό τηλεθεατών, οι διαφημίσεις προσανατολίζουν ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς τους στους νέους.

Ασκούν έτσι μεγάλη επιρροή στην παιδική τους ψυχοσύνθεση, γεγονός στο οποίο βοηθά και η ηλικία τους, που δεν τους επιτρέπει να ξεχωρίσουν τι είναι πραγματικά ωφέλιμο γι' αυτούς και τι όχι.

«Περισσότερες από 2.500 έρευνες στις Η.Π.Α υποστηρίζουν ότι η τηλεόραση επηρεάζει και ενισχύει ότι η τηλεόραση επηρεάζει και ενισχύει τη βίαιη συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων»¹⁴.

Την θέση των γονεϊκών προτύπων καταλαμβάνουν σήμερα βεντέτες του κινηματογράφου και της τηλεόρασης, της μουσικής, του ποδοσφαίρου κ.α., πρόσωπα τα οποία ηρωποιούν τα παιδιά και ταυτίζονται απόλυτα μαζί τους.

Επιπλέον, ως τρόπος επίλυσης των διαφορών μεταξύ των ανθρώπων παρουσιάζεται η βία, κάτι που η τηλεόραση και η πληθώρα ειδικών περιοδικών για νέων, ενισχύουν ακόμη περισσότερο.

Από έρευνες στην Αμερική και Ευρώπη με θέμα τη ζωή των παιδιών σε σχέση με την τηλεόραση προκύπτουν εντυπωσιακοί αριθμοί : τρεις φόνους την ημέρα, κατά μέσο όρο, παρακολουθούν τα παιδιά από τις τηλεοσχρότητες !¹⁵

Ένας ανήλικος επομένως οδηγείται στο επομένως οδηγείται στο έγκλημα διότι μπλέκει το πραγματικό με το φανταστικό στα προγράμματα βίας, που παρουσιάζει η τηλεόραση.

Τα πραγματικά όπλα συγχέονται με τα όπλα – παιχνίδια εφόσον το παιδί νομίζει ότι πρόκειται για παιχνίδι και θέλει να πάρει μέρος σε αυτό.

¹³ Πλωρίτης Μάριος: «Φυλακές Ανηλίκων. Καταδίκη και αυτοκαταδίκη των αθώων». Εφημερίδα Το Βήμα, 29/9/1997

¹⁴ Π. Λαζάνας: «Τα τηλεοπτικά πρότυπα της βίας», Εφημερίδα Το Βήμα, 26/4/1998

¹⁵ Π. Λαζάνας : «Τα τηλεοπτικά πρότυπα της βίας», Εφημερίδα, Το βήμα, 26/4/1998.

Z) Η εφηβεία σαν οικογενειακή κρίση

Η εφηβεία αποτελεί οικογενειακή κρίση. Όπου υπάρχει κάποιος έφηβος πρέπει να υπάρχει και μια οικογένεια.

Με την εφηβεία αλλάζει η υπάρχουσα ισορροπία και ιεραρχία.

Όσο πιο ικανοποιημένοι είναι οι γονείς με τον εαυτό τους και με τον γάμο τους, τόσο πιο εύκολα θα επιτρέψουν στους εφήβους να φύγουν και να αντιμετωπίσουν οι ίδιοι την «άδεια φωλιά».

Οι έφηβοι παύουν να βλέπουν, από ένα σημείο και μετά, τους γονείς τους σαν εξιδανικευμένους και τους αντιμετωπίζουν όπως είναι στην πραγματικότητα.

Αυτό είναι δύσκολο και για τους δύο, αλλά αναγκαίο, αν πρόκειται οι έφηβοι να αποκτήσουν τη δική τους ταυτότητα.

Τα πράγματα δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο εξαιτίας της αγάπης και της αφοσίωσης που δείχνουν στην παρέα τους. Η εφηβεία είναι μια εποικοδομητική, συναρπαστική αλλά αναπόφευκτη κρίση, μέσα από την οποία θα αναδυθούν οι αυριανοί ώριμοι, δημιουργικοί, καινούριοι άνθρωποι.

3.2. Ποινικά υπεύθυνοι ανήλικοι

Οι ποινικά υπεύθυνοι ανήλικοι υποβάλλονται α) σε αναμορφωτικά μέτρα ή β) σε ποινικό σωφρονισμό.

Στα αναμορφωτικά μέτρα υπόκεινται οι δράστες εφηβικής ηλικίας εφόσον σύμφωνα με το δικαστήριο δεν είναι αναγκαίος και σκόπιμος ο ποινικός σωφρονισμός τους. Αν όμως το δικαστήριο κρίνει ότι ο ποινικός σωφρονισμός είναι αναγκαίος αλλά όχι πλέον σκόπιμος επιβάλλει τις ποινές του γενικού ποινικού δικαίου, υποχρεωτικά μειωμένες.

Ο περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα είναι ποινή στερητική της ελευθερίας και προϋποθέτει την ποινική ευθύνη του έφηβου δράστη.¹⁶

Αν λείπει η ευθύνη ο έφηβος δεν μπορεί να υποβληθεί σε ποινικό σωφρονισμό. Σε περίπτωση αμφιβολιών, υποβάλλεται σε αναμορφωτικά μέτρα ή αν η κατάσταση του απαιτεί ειδική μεταχείριση, σε θεραπευτικά μέτρα.

Εξάλλου η ποινή είναι αναγκαία όταν ο έφηβος έχει φτάσει σε ορισμένο βαθμό ωριμότητας.

Αν υπάρχει κάποια αμφιβολία σχετικά με το βαθμό ωριμότητας του εφήβου πρέπει να ακολουθείται η επιεικέστερη γι' αυτόν εκδοχή.

Συνεπώς, οι ποινικά υπεύθυνοι έφηβοι υποβάλλονται στην ποινή του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα, αν ο σκοπός της ειδικής

¹⁶ Αγγελική Πιτσελά : «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδόσεις Σάκκαβα 2002, σελ. 157

πρόληψης, της συγκράτησης τους δηλαδή από την τέλεση νέων εγκλημάτων το επιβάλλει.

Η ποινική ανηλικότητα λήγει με τη συμπλήρωση του δεκάτου εβδόμου έτους. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες το κατώτερο όριο έναρξης της πλήρους ποινικής ευθύνης έχει διαμορφωθεί στο δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας.

3.3. Δράστες μετεφηβικής ηλικίας

Τα άτομα μετεφηβικής ηλικίας (18-21 ετών) κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης είναι πλήρως ποινικά υπεύθυνοι.

Η μεταχείριση τους ωστόσο ρυθμίζεται στο όγδοο κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα, που φέρει τον τίτλο «Ανήλικοι Εγκληματίες». Ο τίτλος αυτός δεν είναι ακριβής διότι εκτός από τον περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα που προϋποθέτει «πλήρες έγκλημα» οι λοιπές έννομες συνέπειες της πράξης των ανηλίκων δεν προϋποθέτουν την ολοκλήρωση της έννοιας του εγκλήματος.

Αυτός ο όρος που επέλεξε ο Έλληνας νομοθέτης για να εκδηλώσει πανηγυρικά τη συγκράτηση του ανήλικου δράστη από την τέλεση νέων εγκλημάτων στο μέλλον, λειτουργεί στιγματικά για τους ανηλικούς και μπορεί να θέσει έτσι σε κίνηση, διαδικασίες αποκλεισμού του. αυτό γίνεται γιατί τα νεαρά άτομα είναι ιδιαιτέρως ευάλωτα και τα επιβλαβή αποτελέσματα που μπορεί να προκληθούν από τέτοιους χαρακτηρισμούς πολλά.

Στα εγκλήματα των μετεφήβων εφαρμόζεται το ποινικό δίκαιο ενηλίκων. Οι μετέφηβοι υποβάλλονται στις κύριες ποινές του ποινικού δικαίου, ενώ στα κοινά ποινικά δικαστήρια παρέχεται η διακριτική ευχέρεια να επιβάλλουν ελαττωμένες ποινές. Τα νεαρά άτομα με τη συμπλήρωση του δεκάτου εβδόμου έτους δεν έχουν αξίωση για μείωση της ποινής λόγω της ηλικίας τους.

Οι αξιόποινες πράξεις των μετεφήβων εκδικάζονται από τα τακτικά ποινικά δικαστήρια και όχι από τα δικαστήρια ανηλίκων. Το δικαστήριο αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για την επιβολή ή όχι μειωμένης ποινής.

Όταν το δικαστήριο δεν αναγνωρίζει το ελαφρυντικό της μετεφηβικής ηλικίας, τότε μπορεί να καταγνώσει εναντίον μετεφήβων ακόμη και την ισόβια κάθειρξη. Η κράτηση τους χωριστά από άλλους ενηλίκους κατάδικους εφαρμόζεται σε δράστες μετεφηβικής ηλικίας, αν επιβλήθηκε μειωμένη ποινή ή όχι.

Στον Σωφρονιστικό Κώδικα προβλέπεται η δυνατότητα παραμονής των κρατουμένων στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων έως την συμπλήρωση του εικοστού πέμπτου έτους της ηλικίας τους, προκειμένου να ολοκληρώσουν τα μορφωτικά ή επαγγελματικά προγράμματα, εφόσον

οι ίδιοι δείχνουν ενδιαφέρον και η παραμονή τους στο κατάστημα δεν προκαλεί προβλήματα στην κοινή διαβίωση και την ομαλή λειτουργία του καταστήματος.

3.4. Έννομες συνέπειες της αξιόποινης πράξης του ανηλίκου

Το ελληνικό ποινικό δίκαιο ανηλίκων διαθέτει ένα αυτοτελές σύστημα κυρώσεων και ταξινομεί τις ειδικά καθορισμένες για ανηλίκους έννομες συνέπειες σε αναμορφωτικά μέτρα, θεραπευτικά και σε ποινικό σωφρονισμό.

Στο ισχύον δίκαιο προβλέπονται τα ίδια αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα για παιδιά και εφήβους, με παιδαγωγικό και κοινωνικοποιητικό περιεχόμενο.

Κυρίως τα αναμορφωτικά μέτρα διαπνέονται από πνεύμα διαπαιδαγώγησης και φροντίδας και σκοπός τους είναι η απόκτηση εκείνων των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών προσόντων καθώς και η εκμάθηση εκείνων των κοινωνικών δεξιοτήτων που θα τους καταστήσουν ικανούς να αναλάβουν έναν εποικοδομητικό και παραγωγικό ρόλο στην κοινωνία.

Αποβλέπουν, όπως δείχνει και το όνομα τους, στην αναμόρφωση και διαπαιδαγώγηση του ανηλίκου.

Το δικαστήριο κατά την επιλογή της κατάλληλης κύρωσης οφείλει να καθοδηγείται από το συμφέρον και την ευημερία του ανηλίκου και να διασφαλίζει ότι κάθε αντίδραση προς τους ανηλίκους δράστες είναι πάντοτε ανάλογη με τις συνθήκες του δράστη και του εγκλήματος.

Οι έννομες συνέπειες του ποινικού δικαίου ανηλίκων έχουν ως απώτερο στόχο να αποτρέψουν τον ανήλικο από τη τέλεση νέων εγκλημάτων στο μέλλον.

Ως προς την επιλογή των εννόμων συνεπειών της πράξης του ανηλίκου ισχύει η αρχή της επικουρικότητας, η παραίτηση δηλαδή από μια αυστηρή κύρωση για μια ηπιότερη.

Ειδικότερα αυτό σημαίνει ότι :

A) η επιβολή των αναμορφωτικών μέτρων από το δικαστήριο ανηλίκων γίνεται από τα ελαφρότερα στα βαρύτερα

B) τα εξωιδρυματικά αναμορφωτικά μέτρα προηγούνται των ιδρυματικών και

Γ) τα αναμορφωτικά μέτρα προηγούνται του ποινικού σωφρονισμού ακόμη και για τους ποινικά υπεύθυνους εφήβους.

Το ελληνικό δίκαιο προβλέπει ένα σχετικά «πενιχρό φάσμα» εξωιδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων για τους ανήλικους που συγκρούονται με τον ποινικό νόμο.

Σκόπιμος είναι ο εμπλουτισμός του καταλόγου των κυρώσεων του ποινικού δικαίου ανηλίκων με τη θέσπιση και άλλων εξωιδρυματικών

αναμορφωτικών μέτρων, λόγου χάρη προσπάθεια συμφιλίωσης του δράστη με το θύμα με επανόρθωση της ζημιάς, έστω και μερικής ή παροχές υπηρεσιών, συμμετοχή σε κύκλο μαθημάτων κοινωνικής αγωγής, παροχή κοινωφελούς εργασίας, ώστε να καθίστανται περιττή ή προσφυγή του δικαστηρίου ανηλίκων στο ιδρυματικό αναμορφωτικό μέτρο της εισαγωγής σε κατάσταση αγωγής και ακόμη λιγότερο στην ιδρυματική ποινή του ποινικού σωφρονισμού.

Αν ισχύσουν συστηματικά τα παραπάνω μέτρα θα αποφεύγεται η ιδρυματοποίηση στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση .

Οι κυρώσεις του ελληνικού ποινικού δικαίου ανηλίκων είναι αόριστης διάρκειας.

Στο ελληνικό ποινικό δίκαιο ενηλίκων ισχύει το λεγόμενο δυαδικό σύστημα ποινών και μέτρων ασφαλείας.

Το δικαστήριο λόγω της τέλεσης μιας αξιόποινης πράξης μπορεί να επιβάλλει στον ενήλικο δράστη ποινή και συμπληρωματικά μέτρα ασφάλειας. Πρώτα γίνεται η έκτιση της ποινής και μετά εκτέλεση του μέτρου ασφαλείας.¹⁷

Απεναντίας, στο ποινικό δίκαιο ανηλίκων ισχύει, όσον αφορά τους ποινικά υπευθύνους εφήβους το μονοπολικό σύστημα, προβλέπεται δηλαδή η επιβολή στον έφηβο δράστη αναμορφωτικού μέτρου ή ποινής.

Τα παιδιά και οι ποινικά ανεύθυνοι έφηβοι υποβάλλονται αποκλειστικά σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. Αναμφίβολα η προτεραιότητα των αναμορφωτικών μέτρων ισχύει ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της πράξης.

Ο ποινικά υπεύθυνος έφηβος δράστης υποβάλλεται καταρχήν σε κάποιο αναμορφωτικό μέτρο και μόνο αν το δικαστήριο πεισθεί ότι ο ποινικός σωφρονισμός είναι αναγκαίος και σκόπιμος για την αποτροπή μελλοντικών εγκλημάτων, θα τον τιμωρήσει με περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα. Ο νόμος αναφέρει ως έννομες συνέπειες της αξιόποινης πράξης του ανηλίκου, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της, κατά πρώτο λόγο τα αναμορφωτικά μέτρα και κατά δεύτερο την ποινή του ποινικού σωφρονισμού.

Ο ποινικός σωφρονισμός επιβάλλεται, αν τα αναμορφωτικά μέτρα δεν επαρκούν για να συγκρατήσουν τον έφηβο από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων.

¹⁷ ο.π , σελ. 176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4° : Η «τιμωρία» των νεαρών παραβατών: Περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα

4.1. Νομική φύση και προϋποθέσεις επιβολής του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα

Ο περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα συγκαταλέγεται ανάμεσα στις κύριες ποινές που στερούν την ελευθερία.

Σύμφωνα με μια χαρακτηριστική διαπίστωση επιβάλλεται, όχι για την πράξη που τέλεσε ο δράστης αλλά γι' αυτό που είναι και για την ακρίβεια γι' αυτό που οι άλλοι φοβούνται ότι είναι.

Ο δράστης δεν θα πρέπει να τιμωρηθεί εξαιτίας της πράξης αλλά με αφορμή την πράξη για την αποτροπή τέλεσης νέων εγκλημάτων στο μέλλον.

Θεμελιώνεται μόνο πάνω στην προσωπική ευθύνη του δράστη για την πράξη που τέλεσε και κρίσιμο στοιχείο γι' αυτό είναι η ύπαρξη του αδίκου και της ενοχής. Όποιος έφηβος τελεί άδικη πράξη χωρίς ενοχή δεν μπορεί να τιμωρηθεί με ποινικό σωφρονισμό.

Αν το δικαστήριο μετά από έρευνα των περιστάσεων υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και της όλης προσωπικότητας του δράστη, κρίνει ότι είναι αναγκαίος ο ποινικός σωφρονισμός του, τον καταδικάζει σε περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα.

Οι προϋποθέσεις της επιβολής του σωφρονιστικού περιορισμού είναι¹⁸ :

1. η τέλεση πλημμελήματος ή κακουργήματος και όχι πταίσματος
2. κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης το άτομο να βρίσκεται στην εφηβική ηλικία
3. η πράξη να είναι άδικη
4. η πράξη να είναι καταλογιστή και
5. ο ποινικός σωφρονισμός να κρίνεται αναγκαίος για τη συγκράτηση του εφήβου από την τέλεση νέων εγκλημάτων στο μέλλον.

Το αναγκαίο της επιβολής του σωφρονισμού δεν συνδέεται τόσο με το διαπραχθέν έγκλημα αλλά με την πρόγνωση της μέλλουσας διαγωγής του.

Σκοπός του είναι η εξασφάλιση της μελλοντικής σύννομης διαγωγής του εφήβου, η οποία οφείλει να επιχειρείται με κατάλληλη διαπαιδαγώγηση.

Πως όμως κρίνεται ότι η συγκεκριμένη ποινή είναι αναγκαία;

Πρέπει να γίνουν 2 επισημάνσεις :

- Είναι γεγονός ότι οι εμπειρικές γνώσεις δεν επαρκούν για να διαγνώσουν, από ειδικό- προληπτική άποψη την «αναγκαία» ποινή.

¹⁸ ο.π. σελ. 224

- Η «διαισθητική πρόγνωση» που εφαρμόζεται από τους φορείς του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, σε διεθνές επίπεδο, αλλά και οι επιστημονικές διαδικασίες πρόγνωσης δηλαδή α) η κλινική μέθοδος, β) η στατιστική πρόγνωση μιας εγκληματικής σταδιοδρομίας στη νεαρή ηλικία και γ) η δομική πρόγνωση, πάσχουν από σοβαρά μειονεκτήματα. Υπάρχει κίνδυνος να υπερεκτιμηθεί η τάση του νεαρού δράστη για υποτροπή, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση, κοινωνικό αποκλεισμό και στιγματισμό.

Συχνά αποδεικνύεται ότι μέτρα χωρίς τιμωρητικό χαρακτήρα μπορούν να πετύχουν το ίδιο καλά, αν όχι καλύτερα την πρόληψη της υποτροπής.

Η υποτροπή δεν (πρέπει να) οδηγεί αναγκαστικά σε επιβάρυνση της ποινής. Πάρα ταύτα εμπειρικές έρευνες έχουν καταδείξει ότι οι αποφάσεις στο πεδίο του ποινικού δικαίου ανηλίκων παίρνονται σύμφωνα με τη βαρύτητα του εγκλήματος σε συνδυασμό με το ποινικό μητρώο του δράστη.

4.2. Περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα

Ο περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα αποτελεί την πιο δριμυία αντίδραση της πολιτείας στην εγκληματική συμπεριφορά ενός εφήβου και είναι το έσχατο μέσο στο οποίο θα προσφύγει το δικαστήριο.

Γι' αυτό (θα πρέπει να) επιβάλλεται, όταν δεν υπάρχει άλλη κατάλληλη αντίδραση για την πράξη που τέλεσε.

Στο ελληνικό ποινικό δίκαιο ισχύει η τριχοτόμηση των εγκλημάτων σε πταίσματα, πλημμελήματα και κακουργήματα.

Κάθε πράξη που τιμωρείται με περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα, ανεξάρτητα από τον χρόνο διάρκειας του, είναι πλημμέλημα. Επομένως στην περίπτωση των εφήβων δεν έχουμε τριχοτόμηση, αλλά διχοτόμηση των εγκλημάτων σε πταίσματα και πλημμελήματα.

Η ποινή του σωφρονιστικού περιορισμού, εφόσον επιβλήθηκε αμετάκλητα και έμεινε ανεκτέλεστη, παραγράφεται 10 έτη αφότου η απόφαση έγινε αμετάκλητη. Ποινή που θα εκτελεστεί χρόνια μετά την πράξη δεν μπορεί ν' αναπτύξει την παιδαγωγική της επίδραση.

4.3. Επιμέτρηση περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα

Αποφασιστική και κρίσιμη για την επιμέτρηση του ποινικού σωφρονισμού είναι η διερεύνηση του συνόλου των περιστάσεων υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη καθώς και της όλης προσωπικότητας του δράστη.

Αν παρά τη βαρύτητα της πράξης δεν φαίνεται η υποκειμενική επικινδυνότητα του δράστη, τότε δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του

νόμου για την επιβολή του ποινικού σωφρονισμού. Η ανάγκη ειδικής πρόληψης προσδιορίζεται με βάση την προσωπικότητα του δράστη και έχει νόημα, αν ο ποινικός σωφρονισμός θεμελιώνεται, προσδιορίζεται και περιορίζεται από την ενοχή.

Η πράξη και η ενοχή δεν είναι μόνο προϋποθέσεις, αλλά θεμελιακοί λόγοι για την ποινή και όχι η προσωπικότητα από μόνη της. Το ελληνικό ποινικό δίκαιο βασίζεται στην ενοχή για τη συγκεκριμένη πράξη και όχι στην ενοχή για τον χαρακτήρα ή τον τρόπο διαβίωσης.

Εξ' άλλου, η επιδιωκόμενη διαπαιδαγώγηση έχει ως σκοπό να μην καταστεί ο δράστης υπότροπος.

Όπως προαναφέρθηκε, μόνο η ποινή που ανταποκρίνεται στο μέγεθος της ενοχής εξασφαλίζει την ειδική πρόληψη.

Έτσι το μέγιστο όριο του σωφρονιστικού περιορισμού δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το όριο που αντιστοιχεί στο μέγεθος της ποινής, ώστε να αντιμετωπιστεί έτσι η επικινδυνότητα του δράστη.

Επιπλέον, κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστά αιτιολογημένη και κυρίως η απαγγελία ποινής σε εφήβους.

Αν το δικαστήριο κρίνει ότι ο ποινικός σωφρονισμός δεν είναι αναγκαίος τότε θα επιβάλλει αναμορφωτικά μέτρα.

Τα πλαίσια του σωφρονιστικού περιορισμού, με κατώτατο όριο έξι μήνες έως δέκα έτη και ανώτατο πέντε έτη έως είκοσι, προσδιορίζονται με βάση τη βαρύτητα του τελεσθέντος εγκλήματος, καθορίζονται από το αντικειμενικό άδικο της πράξης και στηρίζονται κυρίως σε προσωπικά στοιχεία του εφήβου.

Κατευθυντήρια αρχή αναφορικά με το χρόνο στέρησης της ελευθερίας οφείλει να είναι η αρχή της κατά το δυνατόν ελάχιστης παραμονής του ανηλίκου στα σωφρονιστικά καταστήματα και συνακόλουθα της ελαχιστοποίησης των βλαβών της κράτησης.

Χαρακτηριστική είναι η άποψη, ότι «βραχύχρονες στερητικές ποινές της ελευθερίας πλήττουν την έννομη τάξη πολύ περισσότερο από την παντελή ατιμωρησία του δράστη»¹⁹. Αυτή η θέση στηρίζεται στο γεγονός ότι ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας και η ανυπαρξία ερεθισμάτων και παροτρύνσεων στα σωφρονιστικά καταστήματα, που είναι αναγκαίες για την ευνοϊκή ανάπτυξη νεαρών ατόμων, οδηγούν σε βαριές ψυχοσωματικές διαταραχές, αναστέλλουν και στιγματίζουν την εξέλιξη της προσωπικότητας και προκαλούν ανασφάλειες συμπεριφοράς, ιδιαίτερα στη μελλοντική τους ζωή.

Η ιδέα της κοινωνικής επανένταξης νεαρών δραστήων κάτω από συνθήκες στέρησης της ελευθερίας βασίζεται στην λανθασμένη αντίληψη ότι η ανάπλαση της προσωπικότητας μπορεί να επιτευχθεί στο κλειστό

¹⁹ ο.π. σελ. 232

εξαναγκαστικό καθεστώς της φυλακής. Η προετοιμασία για τις απαιτήσεις της ζωής στον «έξω κόσμος» μέσω μέτρων μέσα σε ιδρυματικό περιβάλλον αποκλείεται, διότι οι επικρατούσες συνθήκες ζωής στα σωφρονιστικά καταστήματα παρεκκλίνουν από τις αντίστοιχες στην ελεύθερη κοινωνία. Επιπρόσθετα υπάρχει ο κίνδυνος της υιοθέτησης κανόνων συμπεριφοράς του κόσμου των κρατουμένων.

Τέλος, είναι άξιο προσοχής ότι στη δικαστηριακή πρακτική το ανώτερο όριο του επιβληθέντος ποινικού σωφρονισμού σπάνια υπερβαίνει τα πέντε έτη.

Κατά τα τελευταία είκοσι έξι έτη, στις περισσότερες περιπτώσεις το πλαίσιο του ποινικού σωφρονισμού ήταν ελάχιστης διάρκειας έξι μηνών και μέγιστης ενός έτους.

4.4. Ευεργετικός υπολογισμός ημερών εργασίας

Σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα 178/1980 «περί του μέτρου του ευεργετικού υπολογισμού του χρόνου εργασίας των καταδικών», κάθε ημέρα αγροτικής ή κτηνοτροφικής εργασίας που εκτελείται σε αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων υπολογίζεται το ανώτερο έως δύο ημέρες εκτιώμενης ποινής.

Κατά το π.δ 342/2000 το ανώτατο όριο του Αγροτικού Σωφρονιστικού Καταστήματος Ανηλίκων Κασσαβετείας υπολογίζεται σε δύο και ημίσεια ημέρες.

Ευεργετικού υπολογισμού μπορεί να τύχει κάθε κρατούμενος που έχει ωστόσο αποπερατώσει επιτυχώς έναν ολοκληρωμένο κύκλο σπουδών τρίμηνης τουλάχιστον διάρκειας.

Η εργασία των κρατουμένων αμείβεται, ανάλογα με το είδος της εργασίας και τον βαθμός εξειδίκευσης του εργαζομένου.

4.5. Εργασία ή εργασιοθεραπεία στη φυλακή;

Επειδή στα ζητήματα της ποινικής καταστολής και της φυλακής δοκιμάζονται όχι μόνο η ευαισθησία και τα ανθρωπιστικά μας αισθήματα, η αντοχή των δημοκρατικών μας θεσμών και των κοινωνικών μας μοντέλων αλλά και η ιδεολογική μας καθαρότητα, γίνεται (παρακάτω) μια προσπάθεια προσέγγισης των «σκοτεινών πλευρών» μιας από τις δραστηριότητες των έγκλειστων : την εργασία.

Κάθε χρόνο υπουργοί εγκαινιάζουν (συνήθως στους χώρους του ΕΟΜΜΕΧ) εκθέσεις έργων φυλακισμένων και η κοινή γνώμη ενθουσιώδης αναγνωρίζει μέσω των «καλλιτεχνημάτων» την (απολεσθείσα) ανθρώπινη υπόσταση του κρατουμένου. Τα πράγματα όμως δεν είναι έτσι.

Η σωφρονιστική κοινωνικά χρήσιμη, εργασία θεωρείται από την Πολιτεία ως ο κορμός όλης της σωφρονιστικής μεταχείρισης, αφού αποσκοπεί στη βελτίωση των σωφρονιζομένων με τον εθισμό τους σε φιλόπονο βίο. «Η ωφέλιμη παραγωγική και προσοδοφόρα εργασία όχι μόνο δεν εξαντλεί τον κρατούμενο, αλλά αντίθετα ενισχύει την ψυχοσωματική του υγεία», υποστηρίζουν οι σωφρονιστικολόγοι.

Η εργασία μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα και η εργασία στην ύπαιθρο, όπου συνήθως η μια μέρα υπολογίζεται για δύο, αποκτά ιδιαίτερη σωφρονιστική αξία. Οι κρατούμενοι εργάζονται για λογαριασμό του Κράτους, κάτω από τον έλεγχο της σωφρονιστικής υπηρεσίας, χωρίς να αποκλείεται να εργαστούν για λογαριασμό των ιδίων ή και ιδιωτών, αρκεί να μην παραβιάζεται ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των σωφρονιστικών καταστημάτων. Στην περίπτωση που ο εργοδότης είναι ιδιώτης, οι παραγγελίες απευθύνονται στη διεύθυνση των φυλακών και δεν είναι δυνατή η οποιαδήποτε επικοινωνία «εργοδότη – εργαζομένου».

Είτε πρόκειται για κρατική εκμετάλλευση, είτε για ιδιωτική επιχείρηση, είτε για αυτοαπασχόληση, η εργασία πρέπει να ταιριάζει με την ηλικία, το φύλο, τις σωματικές και διανοητικές ικανότητες, τις γνώσεις και τις κλίσεις κάθε κρατουμένου.

Οι εισπράξεις που γίνονται από την εργασία για λογαριασμό του κράτους, ανήκουν στο τελευταίο, ενώ όσες προέρχονται από την εργασία για λογαριασμό των ιδίων των εργαζομένων, ανήκουν σε αυτούς με παρακράτηση ενός ποσοστού 10-15% για το Κράτος. Στην πρώτη περίπτωση παρέχεται στους κρατούμενους χρηματική αμοιβή, που δεν μπορεί βέβαια να χαρακτηριστεί δικαίωμα του εργαζομένου, αφού στη φυλακή δεν ισχύουν ελεύθερης σύμβασης εργασίες.

Η εργασία των κρατουμένων δεν έρχεται να μορφοποιήσει μια έμπρακτη μετάνοια, ούτε να προσκομίσει κέρδη στο κράτος αλλά στοχεύει έμμεσα στη διατήρησης της πειθαρχίας και στην πάταξη της νωχέλειας και της ανίας, που συχνά εκφορτίζονται με δίκαια μέσα.

Η ασφάλιση από εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές νόσους έχει μείνει στα χαρτιά. (άρθρα 67, & 2 ΕΣΚ). Ο κρατούμενος δεν είναι κύριος της εργατικής τους δύναμης, αφού δεν διαπραγματεύεται την «αξία» της και δεν προστατεύεται από τους εργατικούς νόμους, ενώ η αμοιβή τους διανέμεται ως εξής: το ένα μέρος το διαθέσιμο χρησιμοποιείται για ατομικές ή οικογενειακές ανάγκες του κρατουμένου ή για αποζημίωση του παθόντα, ενώ το άλλο το αδιάθετο, κατατίθεται για λογαριασμό του στην τράπεζα.

Είναι φανερό ότι ο μέσος κρατούμενος δεν μπορεί να «κερδίσει το ψωμί του» εργαζόμενος, αφού στις ελληνικές τουλάχιστον φυλακές η εργασία είτε μειώνει το κόστος του προϊόντος και αυξάνει τα κέρδη του εργοδότη, είτε αποτελεί ένα είδος εργασιοθεραπείας. Οι συνθήκες της

εργασίας παραμένουν άθλιες (έλλειψη φωτισμού, αερισμού, ελευθερίας κίνησης, χαλασμένα μηχανήματα κ.τ.λ) και βέβαια το δικαίωμα απεργίας είναι αδιανόητο.

Μόνο κίνητρο για να δουλέψει κάποιος είναι η διαφυγή από τη μιζέρια της αδράνειας και η εκτόνωση από τη σεξουαλική φόρτιση που δημιουργεί η μακρόχρονη αποχή ή κάποια «ψιλιά» για τσιγάρα. Η στέρηση του ΕΧΩ καταλήγει να σημαίνει για τους φυλακισμένους ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΩ , με συνέπεια να αναζητούν μέσα από την απόκτηση λίγων χρημάτων μια ψυχολογική απόδραση.

Βιβλίο : «Εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία αποφυλακισμένων και ανήλικων παραβατών. Διερεύνηση μιας βασικής διάστασης των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.»

4.6. Σχολική και επαγγελματική εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των κρατουμένων αποβλέπει στην συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων καθώς και στην επαγγελματική κατάρτιση τους. Το συμβούλιο φυλακής, που αποτελείται από τον διευθυντή του καταστήματος, ως πρόεδρο, το αρχαιότερο κοινωνικό λειτουργό και τον αρχαιότερο ειδικό επιστήμονα, οργανώνει προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Δημιουργήθηκε και λειτουργεί ο συμβουλευτικός σταθμός «ΡΟΤΑ», όπου αφενός παρέχονται πληροφορίες στους ανηλικούς και στους γονείς τους σχετικά με τις δυνατότητες εκπαίδευσης, εργασίας, διαμονής, παροχής επιδομάτων, αφετέρου οργανώνονται μαθήματα διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας αλλά και άλλες δραστηριότητες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τη συμμετοχή των ανηλικών.

Η συμμετοχή του ανηλικού σ' αυτές είναι απόλυτα ελεύθερη με μόνη δέσμευση του την πιστή τήρηση του ωραρίου. Στο σταθμό λειτουργεί αυτοτελές τμήμα νομικής υποστήριξης, που στηρίζεται στην εθελοντική παροχή νομικών υπηρεσιών από νεαρούς δικηγόρους.

Προσπάθειες επίσης γίνονται και στην κατεύθυνση της ανεύρεσης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εργοδοτών, οι οποίοι να προσλαμβάνουν τους ανηλικούς που έχουν ολοκληρώσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, καθότι υπάρχουν προγράμματα επιδότησης από τον ΟΑΕΔ που μέχρι πρόσφατα σε μεγάλο ποσοστό έμεναν ανεκμετάλλευτα.

Συγχρόνως με τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για κοινωνικά μειονεκτούντες εφήβους, λειτουργούν ειδικότερα προγράμματα με σκοπό την καταπολέμηση του αποκλεισμού τους από την αγορά εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό έχουν ήδη τεθεί σε λειτουργία δύο νέα προγράμματα, τα προγράμματα INTEGRA, που αφορά χειρισμό Η/Υ στο ΑΣΚΑ Κασσαβετίας και LEONARDO. Στο πλαίσιο του LEONARDO, προβλέπεται η κατασκευή μιας εφαρμογής πολυμέσων σε CD για εξ' αποστάσεως διδασκαλία και εκπαίδευση μέσω υπολογιστών, των ανηλίκων που βρίσκονται σε σωφρονιστικά καταστήματα και ιδρύματα αγωγής. Συγχρόνως υλοποιείται το ερευνητικό πρόγραμμα «Διερεύνηση αναγκών και μέθοδος επαγγελματικής κατάρτισης ανηλίκων παραβατών και ανηλίκων σε κίνδυνο», «ΟΡΕΣΤΗΣ», με διακρατική συνεργασία του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και άλλων Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων και φορέων.

Η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση και ο μη αποκλεισμός των ανηλίκων αυτών από την εργασία, σκοπό δεν έχει μόνο τη παροχή γνώσεων ή την εξασφάλιση χρημάτων, αλλά και την βίωση απ' αυτούς εμπειριών αποδοχής και ελευθερίας, την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης τους και την γνωριμία τους μ' ένα διαφορετικό τρόπο ζωής, που ν' απέχει πολύ από τις συνθήκες απόρριψης, στιγματισμού και περιθωριοποίηση όπου έχουν ζήσει.

Στις προσπάθειες που γίνονται, δεν θα 'πρεπε να παραλείψουμε την αναφορά στην πραγματοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με την κατάρτιση, την εργασία, την ψυχοκοινωνική υποστήριξη των κοινωνικά μειονεκτούντων ανηλίκων, αλλά και τον εθελοντισμό που αναδεικνύεται σ' ένα δυναμικό κίνημα υποστήριξης των ανηλίκων αυτών, συσπειρωμένο κυρίως γύρω απ' το Συμβουλευτικό Σταθμό «ΡΟΤΑ». Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολών και χωρίς να προκύπτει από το κείμενο τους ότι αποκτήθηκαν σε κατάσταση κράτησης.

Καθότι η ελλιπής ή ανύπαρκτη εκπαίδευση και η απουσία σταθερής εργασιακής απασχόλησης συνδέονται άμεσα με την τέλεση αξιόποινων πράξεων θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην παροχή μιας μορφής εκπαίδευσης που θα προσφέρει βιώματα επιτυχίας και αυτοεκτίμησης στους ανηλικούς, βοηθώντας τους ν' αξιοποιήσουν δημιουργικά τον χρόνο παραμονής τους σε τέτοιου τύπου καταστήματα «σωφρονισμού». Αυτού του είδους η εκπαίδευση όμως δεν μπορεί να πραγματοποιήσει τους σκοπούς της, παρεχόμενη στους ανηλικούς κρατούμενους, σε «ειδικές» κλειστές σχολικές μονάδες μέσα στο ίδρυμα ή στο σωφρονιστικό κατάστημα.

Οι ανήλικοι που διαβιώνουν εκεί θα πρέπει ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο τους να εντάσσονται σε κανονικές σχολικές μονάδες και με την παράλληλη στήριξη ειδικά επιμορφωμένου εκπαιδευτικού, να συμμετέχουν στην ίδια εκπαιδευτική διαδικασία που συμμετέχουν και οι υπόλοιποι συνομήλικοι τους. Μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει κοινωνική αλληλεπίδραση, κοινωνικές σχέσεις και αλληλοαποδοχή με τον «έξω»

κόσμο, το κοινωνικό σύνολο. Ήδη με τη ψήφιση και δημοσίευση του νόμου 2817/2000²⁰ γίνεται ένα βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, που αφορά την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται τόσο αυτά που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιομορφιών όσο κι αυτά που έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες ή έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική προσέγγιση και φροντίδα για ορισμένη περίοδο ή ολόκληρη την περίοδο της σχολικής ζωής τους.

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο βρίσκουμε το «παράθυρο» που αφήνει ο νόμος, έτσι ώστε να συνεχίζεται η εκπαίδευση να παρέχεται στο ίδιο καθεστώς εγκλεισμού και απομόνωσης, που παρέχονταν μέχρι τώρα, όσον αφορά τους ανήλικους παραβάτες.

Παρ' όλα αυτά βάσει ακριβώς αυτού του νομοθετήματος, μπορεί και πρέπει να διεκδικηθεί δυναμικά, η ένταξη στη «κανονική» σχολική ζωή και η συνεκπαίδευση μαζί με τους υπολοίπους συνομηλίκους τους, των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα αγωγής ή κρατούνται αυτή τη στιγμή σε σωφρονιστικά καταστήματα.

Κι αυτό γιατί όπως ο νόμος τούτος ορίζει η «ειδική» αυτή εκπαίδευση επιδιώκει ιδιαίτερα την αλληλοαποδοχή με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική εξέλιξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μέσω της ένταξης ή επανένταξης τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα.

Οι εκπαιδευτικοί που θα στηρίξουν τούτη την προσπάθεια, θα πρέπει να διαθέτουν όχι μόνο την κατάλληλη εκπαίδευση αλλά και την προσωπική θετική στάση, την ιδιαίτερη ευαισθησία έτσι ώστε να μπορούν να διαμορφώσουν ένα κλίμα αποδοχής, εμπιστοσύνης και θετικών προσδοκιών απέναντι στους ανήλικους που προερχόμενοι συνήθως από αρνητικό κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον και έχοντας βιώσει την εμπειρία του εγκλεισμού της στέρησης ελευθερίας και της κοινωνικής απομόνωσης, είναι αναμενόμενο να τους διακρίνει δυσπιστία έως ακόμη και επιθετικότητα απέναντι σ' ένα κόσμο τόσο εχθρικό γι' αυτούς.

«Κανένα παιδί δεν παρουσιάζει εγκληματική συμπεριφορά, αν προηγουμένως δεν έχει ζήσει σ' ένα περιβάλλον απορριπτικό ή καταστροφικό. Αυτή λοιπόν η οριακή κατάσταση οδηγεί το παιδί σε ακραίες ενέργειες. Δηλαδή ή να εξοντώσει τους εχθρούς του ή να αποσυρθεί ολοκληρωτικά από έναν κόσμο τόσο τρομακτικό». Ή αλλιώς : «δεν μπορείς να δώσεις τίποτε, παρά μόνο ότι έχεις πάρει. Κι αν έχει

²⁰ Αντωνία Γεωργούλα : «Η εκπαίδευση των ανήλικων στα ιδρύματα αγωγής και στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας», Περιοδικό «Το εικονικό σχολείο», 2001

εισπράξει βία, δυσπιστία κι απόρριψη αυτά είναι και τα καλύτερα που μπορείς να δώσεις».

Όσον αφορά τη σχολική παιδεία, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση των νέων κρατουμένων είναι υποχρεωτική και σε όσους την έχουν συμπληρώσει παρέχεται η δυνατότητα να συνεχίσουν τη δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια με εκπαιδευτικές άδειες.

Παράλληλα, στο ειδικό κατάστημα κράτησης ανηλίκων Κασσαβετίας, λειτούργησαν προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης με επιδότηση από το Κοινωνικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Υπουργείο Εργασίας, με την υποστήριξη και του Υπουργείου Δικαιοσύνης δυστυχώς όμως όχι σε σταθερή και μόνιμη βάση.

Αν αγνοήσουμε τις δυνατότητες εκπαίδευσης που υπάρχουν στις τρεις ελληνικές αγροτικές φυλακές για ενηλίκους (Αγιά, Κασσάνδρα, Τίρυνθα) και στο αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων Κασσαβετίας, υπάρχει πολύ περιορισμένη προσφορά θέσεων σε εκπαιδευτικά προγράμματα και σε χειροτεχνικές ή βιοτεχνικές δραστηριότητες.

Παρόλο που επικρατεί η αντίληψη «ότι στους νέους πρέπει να παρέχεται πλήρες φάσμα εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών και άλλων επικοινωνιακών δραστηριοτήτων», οι δυνατότητες εκπαίδευσης τόσο αυτών όσο και των ανηλίκων κρατουμένων παράμεναν περιορισμένες.

Η ελληνική πολιτεία μέχρι σήμερα δεν έχει επιδείξει όχι τη βούληση μα ούτε καν τη πρόθεση να δώσει στα παιδιά αυτά, αυτό που «οφείλει». Μια πραγματική «δεύτερη» ευκαιρία, γιατί αυτά στο συντριπτικό τους ποσοστό δεν είχαν καν «μια ευκαιρία».

Αυτό όμως που προϋποθέτει, ότι η εκπαίδευση δεν θα αντιμετωπίζεται πια σαν ένα προνόμιο που παραχωρείται στους ανηλίκους κρατουμένους, αλλά σαν δικαίωμα αυτών και «θεμελιώδη συνταγματική υποχρέωση» της πολιτείας.

Η ύπαρξη της χρόνιας κεκαλυμμένης ιδεολογίας «περί της κατωτέρας ή διαφορετικής φύσεως του εγκληματία» που καλλιεργείται εντέχνως μέσα από τα Μ.Μ.Ε και την εκπαίδευση, και παρουσιάζεται κεκαλυμμένη μεν αλλά ισχυρή σ' όλες τις εκφάνσεις του δημοσίου βίου, θα ήταν το πρώτο που θα καλούνταν να αντιμετωπίσει η πολιτεία, σε περίπτωση που υπήρχε από μέρους της, πραγματική βούληση να προχωρήσει σε τομές, στο χώρο της αντιμετώπισης των ανηλίκων παραβατών.

Η ανυπαρξία υλικοτεχνικής υποδομής, η έλλειψη ειδικά επιμορφωμένου ειδικού προσωπικού, το δυσκίνητο γραφειοκρατικό σύστημα, η έλλειψη γενναίων χρηματοδοτήσεων και οι προκαταλήψεις της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους ανήλικους παραβάτες, αποτελούν επίσης μερικά μόνο από τα προβλήματα, που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης.

Παρόλα αυτά, επειδή η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και το δικαίωμα στη μόρφωση πουθενά δεν αναφέρεται ότι αφορά μόνο «τους μη στερηθέντες την ελευθερία τους», είναι επιβεβλημένο συνταγματικά, να δοθούν στους ανήλικους παραβάτες, ευκαιρίες εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, τουλάχιστον ίσες αν όχι περισσότερες, με αυτές που δίνονται στους υπόλοιπους συνομηλικούς τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Οι συνθήκες κράτησης των νεαρών κρατουμένων

5.1. Κανόνες για την προστασία ανηλίκων στερημένων της ελευθερίας τους

Οι εγκαταστάσεις κράτησης για ανηλίκους θα πρέπει να είναι αποκεντρωμένες και τέτοιου μεγέθους, ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση και η επαφή τους με τις οικογένειες τους. Θα πρέπει επιπλέον να ιδρυθούν και να ενταχθούν στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον της τοπικής κοινότητας, ώστε η σχολική παιδεία και ενδεχομένως η επαγγελματική εκπαίδευση να μπορεί να περατωθεί στον «έξω κόσμο». Εγκαταστάσεις για δέκα έως είκοσι άτομα με παιδαγωγικά ικανό προσωπικό θεωρούνται ότι ταιριάζουν στις ατομικές ανάγκες των νέων κρατουμένων.

Αυτά που ειπώθηκαν παραπάνω βρίσκουν εφαρμογή στο Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβετείας καθώς και η αρχή του διαχωρισμού των ανηλίκων από τους ενηλίκους. Οι νεαροί κρατούμενοι διαμένουν στα ειδικά γι' αυτούς τμήματα έτσι ώστε να μην έρχονται σε επαφή με τους ενηλίκους και επηρεάζονται αρνητικά αλλά και να μην κινδυνεύουν από μια ενδεχόμενη σεξουαλική παρενόχληση. Η κοινή διαβίωση τους με ενηλίκους έχει ολέθριες και καταστρεπτικές συνέπειες στη μελλοντική τους εξέλιξη. Είναι πολύ πιθανό να «μολυνθούν» γι' αυτό πρέπει οι δύο ομάδες ηλικίας να διαμένουν χωριστά. (κίνδυνος της εγκληματογόνου μόλυνσης)

5.2. Πραγματική διαμόρφωση της ιδρυματικής ποινικής μεταχείρισης.

Το πλέον αποτελεσματικό περιβάλλον για την πραγμάτωση της διαπαιδαγώγησης, της ενίσχυσης του αυτοσεβασμού και της κοινωνικής επανένταξης είναι η διαβίωση του ανηλίκου στην ελεύθερη κοινωνία. Γι' αυτό το πνεύμα της απονομής δικαιοσύνης σε ανηλίκους είναι ενάντια στην επιβολή μέτρων και ποινών που στερούν την προσωπική ελευθερία και η τοποθέτηση τους σε σωφρονιστικό κατάστημα, όπως έχει ήδη τονιστεί, πρέπει να είναι μέτρο έσχατης ανάγκης και για την ελάχιστη αναγκαία χρονική περίοδο. Οι εγκαταστάσεις κράτησης θεωρούνται ως «σχολείο» του εγκλήματος και η ποινή εγκλεισμού σ' αυτές είναι μια αντίδραση αμηχανίας.

Το ειδικό κατάστημα κράτησης νέων στην Κασσαβετεία, ανήκει στις ειδικές περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Η επίσημη χωρητικότητα του καταστήματος, τον Ιανουάριο του 2002 ήταν 250 θέσεις ενώ η πραγματική δυναμικότητα ήταν 154. έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι στο συγκεκριμένο κατάστημα δεν έχει

προβλεφθεί συγκρότηση Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, στις αρμοδιότητες του οποίου περιλαμβάνονται «η προστασία των κρατουμένων και η παρακολούθηση των οικονομικών, επαγγελματικών, οικογενειακών και κοινωνικών θεμάτων τους». Το προσωπικό των σωφρονιστικών καταστημάτων θα πρέπει να επιμορφώνεται ώστε να καθίσταται ικανό να αντεπεξέρχεται στις υποχρεώσεις του.

Οι αναγκαίες κοινωνικές υπηρεσίες (κοινωνικοί λειτουργοί) και οι ειδικοί επιστήμονες (νομικοί, ψυχολόγοι, γεωπόνοι, κοινωνιολόγοι και εκπαιδευτικοί) φαίνεται, ωστόσο, να αποτελούν «αγαθά πολυτελείας».

Οι υπηρεσίες δεν είναι επαρκώς στελεχωμένες με επιστημονικό προσωπικό. Το μορφωτικό επίπεδο του κρατουμένου πρέπει να υποστηριχθεί και η κοινωνική του προσαρμογή να προαχθεί. Γι' αυτό είναι αναγκαία η πρόσληψη και διαρκής επιμόρφωση του απαιτούμενου προσωπικού.

Το καθεστώς που κυριαρχεί στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Κασσαβετείας χαρακτηρίζεται από ποικίλες ελλείψεις και προβληματικές καταστάσεις : υπερπληθυσμό, κυρίως στο παρελθόν, έλλειψη διαχωρισμού των διαφορετικών κατηγοριών κρατουμένων, έλλειψη προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που λειτουργούν σε μόνιμη βάση, έλλειψη ικανοποιητικής αμοιβής για την εργασία των κρατουμένων (περίπου 2 ευρώ) ανυπαρξία κοινωνικής ασφάλειας (συνταξιοδότησης) για τους εργαζομένους στις φυλακές και μετασωφρονιστικής μέριμνας.

Λόγω της συρρίκνωσης των κρατικών δαπανών φαίνεται ότι μεταρρυθμίσεις που επιδιώκουν την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των κρατουμένων έχουν ελάχιστες προοπτικές επιτυχίας.

Συνοψίζοντας, όσον αφορά την ιδρυματική σωφρονιστική μεταχείριση κρίνονται ως απολύτως αναγκαία προγράμματα βελτίωσης της υλικοτεχνικής υποδομής (λ.χ των κελιών, χώρων υγιεινής), των φυσικών συνθηκών διαβίωσης (λ.χ της ατομικής καθαριότητας, διατροφής, σωματικής αγωγής, ιατρικής παρακολούθησης) και των ηθικών όρων διαβίωσης (λ.χ της συμπεριφοράς του προσωπικού προς τους κατάδικους, της επικοινωνίας με τον 'έξω κόσμο», της ψυχαγωγίας).

Εξίσου άμεση προτεραιότητα για υλοποίηση έχουν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης των εγκλειστών για την ομαλή κοινωνική επανένταξη.

Η εφαρμογή προγράμματος επιμόρφωσης του προσωπικού των σωφρονιστικών καταστημάτων ανηλίκων πρέπει επίσης να τύχει άμεσης υλοποίησης. Εξ' άλλου, μελέτες για μεθόδους μεταχείρισης σε ανοιχτό περιβάλλον, καθώς και η θέσπιση και η εφαρμογή υποκαταστημάτων των στερητικών της ελευθερίας ποινών έχει ύψιστη σημασία.

5.3. Υπηρεσία επιμελητών δικαστηρίου ανηλίκων Βόλου

Στην Ελλάδα συγκροτήθηκε σώμα επιμελητών ανηλίκων όπου μνημονεύεται μεταξύ άλλων μέτρων και η θέση του ανήλικου από την επιμέλεια ειδικών Επιμελητών Ανηλίκων.

Το έτος 1958 έγινε η πρόσληψη των πρώτων έμμισθων επιμελητών και την μισθοδοσία τους ανέλαβε η τότε Βασιλική Πρόνοια και τωρινός Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας. Η υπηρεσία των Επιμελητών επί 20 χρόνια περίπου ήταν ιδιόρρυθμη. Δεν είχαν δημοσιούπαλληλική ιδιότητα αλλά λόγω του ότι παρείχαν υπηρεσίες με δημόσιο χαρακτήρα θεωρήθηκαν Δημόσιοι, λειτουργοί και τη μισθοδοσία τους είχε αναλάβει οργανισμός Ιδιωτικού Δικαίου και ήταν ασφαλισμένοι στο Ι.Κ.Α. Παρόλο που η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων ακόμα δεν έχει γίνει αντικείμενο ιδιαίτερης μέριμνας από την πολιτεία, παίζει αποφασιστικό ρόλο στην ποινική μεταχείριση των ανηλίκων. Είναι στενά συνδεδεμένη με το Δικαστή Ανηλίκων και το έργο του, συμβάλλοντας ενεργά στην επιτέλεση του.

Στα πρόσωπα αυτά είναι ανατεθειμένη η μέριμνα για την αποτελεσματικότερη προστασία και απονομή της εξατομικευμένης δικαιοσύνης ως προς του σ ανήλικους παραβάτες.

Στους Επιμελητές Ανηλίκων η πολιτεία έχει αναθέσει ως κύριο έργο τη διενέργεια της κοινωνικής έρευνας και την άσκηση των αναμορφωτικών μέτρων ιδίως της επιμέλειας, τόσο για την υποβοήθηση του έργου της δικαιοσύνης όσο και για την τροποποίηση της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των ανηλίκων με ειδική αγωγή.

Συγκεκριμένα ο Επιμελητής Ανηλίκων ύστερα από εντολή του δικαστή Ανηλίκων ή του εισαγγελέα ή του υπουργού Δικαιοσύνης διενεργεί κοινωνικές έρευνες σε περιπτώσεις ανηλίκων για τους οποίους εκκρεμεί ποινική δίωξη (τομέας καταστολής) ή υποβλήθηκε αίτηση γονέος, κηδεμόνος ή ετέρας αρχής (τομέας πρόληψης).

Η κοινωνική έρευνα συνιστάται στη συλλογή στοιχείων για τον τρόπο διαβίωσης του ανήλικου, την διαγωγή και την προσωπικότητα του δι' απευθείας επικοινωνίας με τον ανήλικο, με τους οικείους του, με τους δασκάλους του και με κάθε πρόσωπο το οποίο έχει οποιαδήποτε σχέση με τον ανήλικο. Η διενέργεια κοινωνικής έρευνας και η άσκηση του μέτρου της επιμέλειας είναι οι δύο κατ' εξοχήν εργασίες του επιμελητή Ανηλίκου.

Κατά την κοινωνική έρευνα που προηγείται και διενεργείται τόσο στον τομέα της πρόληψης όσο και στον τομέα της καταστολής συντελείται ο εντοπισμός και η συγκέντρωση γεγονότων και στοιχείων που με βάση την κατάταξη τους οδηγούν σε ορισμένες διαγνωστικές παρατηρήσεις ως προς τους καθοριστικούς παράγοντες που συνέτρεχαν σε συνδυασμό με αίτια και αφορμές στην εκδήλωση της

αντικοινωνικότητας και παράβασης του ανηλικού. Τα γεγονότα γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας και συσχετίζονται αφού ήδη έχουν ενταχθεί στην αντικειμενική πραγματικότητα ή σε υποκειμενικές αντιδράσεις και οδηγούν σε κάποια διάγνωση. Στη συνέχεια λαμβάνεται μια απόφαση και διατυπώνεται πρόταση για τη λήψη του καταλληλότερου μέτρου στην κάθε ατομική περίπτωση. Για την πραγματοποίηση του σκοπού της πρώτης αυτής φάσης ο επιμελητής έρχεται σε επαφή με το άμεσο περιβάλλον του ανηλικού (γονείς, οικογένεια κ.τ.λ) ή ενδεχομένως και με το έμμεσο περιβάλλον (εργοδότες, δάσκαλοι κ.τ.λ). Αν δεν συντρέχει ειδικός λόγος αποφεύγεται η επέκταση της έρευνας στο σχολείο και την εργασία.

Γενικά εξετάζεται οτιδήποτε θα συμβάλλει και θα οδηγήσει στην εξαγωγή ορθών συμπερασμάτων και έχει ως τελικό αποτέλεσμα την αντικειμενική παρουσίαση της εικόνας της όλης κατάστασης σε άμεση διασύνδεση με την προσωπικότητα και την οικογένεια του ανηλικού που μας ενδιαφέρει. Ολοκληρώνεται έτσι η πρώτη φάση που έχει ως κύριο στόχο την επίτευξη της ερμηνευτικής διάγνωσης. Για μια πλήρη κοινωνική έρευνα είναι σκόπιμο να πραγματοποιούνται 2, 4 συνεντεύξεις.

Κατά την πρώτη συνάντηση επεξηγείτε ο ρόλος της Υπηρεσίας και του Επιμελητή και δημιουργείται, όσο είναι δυνατόν, μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και άνεσης μεταξύ των προσώπων της συζήτησης. Αναφέρεται ο λόγος της παρουσίας και της επίσκεψης και μπαίνουν οι βάσεις της σχέσης του επιμελητή με τον ανήλικο και τους οικείους του. ο επιμελητής θα πρέπει να εκμαιεύσει τις πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν, ώστε να ειπωθεί ότι είναι χρήσιμο για τη συγκέντρωση των αναγκαίων στοιχείων, χωρίς σπατάλη χρόνου και κόπου. Δεν επιτρέπεται να παίρνει θέση σε ενδεχόμενες αντιθέσεις και ενδοοικογενειακές συγκρούσεις και οφείλει να αποφεύγει να προστίθεται στα άτομα που ήδη αποδοκιμάζουν την συμπεριφορά του ανηλικού. Δεν πρέπει ακόμη να έχει θέση κατηγορού, να κάνει ηθικά κηρύγματα και να συμβουλεύει.

Με την τελετή των στοιχείων της προσωπικότητας και του περιβάλλοντος καθορίζεται η ενδεικνυόμενη ατομική μεταχείριση με βάση την αρχή της εξατομικευμένης δικαιοσύνης που επικρατεί στο δίκαιο των ανηλικών και στοχεύει στο να επιβληθεί και να εφαρμοστεί το πιο κατάλληλο στην περίπτωση μέτρο.

Την συλλογή στοιχείων ακολουθεί η σύνταξη έκθεσης που περιλαμβάνει τη συμπερασματική πρόταση των επιμελητών. Αυτή πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς, να συνδυάζεται με τα στοιχεία και τα γεγονότα, ώστε να συνάγεται και αντικειμενικά και να εφαρμόζεται ως συνέπεια τους. Αν υπάρξει συμφωνία με την πρόταση του Επιμελητή, το Δικαστήριο σε περίπτωση καταστολής, επιβάλλει το μέτρο που προτάθηκε.

Στην πρόληψη, την πρόταση του επιμελητή, ακολουθεί η γνωμάτευση του Δικαστή Ανηλίκων και έπεται η υπουργική απόφαση. Σημειώνεται τέλος ότι στις περιπτώσεις καταστολής μετά τη διενέργεια της κοινωνικής έρευνας δεν συντάσσεται έκθεση, όπως, στις περιπτώσεις της πρόληψης αλλά συμπληρώνεται έντυπο ατομικό δελτίο του ανηλίκου με προκαθορισμένες ερωτήσεις. Την διαγνωστική απόφαση που προαναφέραμε ακολουθεί η θεραπευτική, στο πλαίσιο της οποίας αρχίζει η αναμορφωτική εργασία του Επιμελητή, με την άσκηση του μέτρου της Επιμέλειας, όταν στον ανήλικο επιβάλλεται το αναμορφωτικό μέτρο της θέσης του υπό επιμέλεια Ειδικών Επιμελητών Ανηλίκων.

Η άσκηση της επιμέλειας συνιστάται στη συμπαράσταση και καθοδήγηση του ανηλίκου και αποβλέπει στην ειδική πρόληψη.

Μορφές της επιμέλειας μπορεί να θεωρηθούν η υποστηρικτική ή προστατευτική, η εξουσιαστική επιβολή της, η διορθωτική συμπεριφορά. Η υλοποίηση του έργου της αναμόρφωσης επιτυγχάνεται με τη διεργασία της αναπροσαρμογής και επανένταξης – επαναλειτουργίας του ανηλίκου μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο. Αυτή ασκείται με πρωτοβουλία του επιμελητή στην προσπάθεια αλλαγής της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς του νέου. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται η γνωστή και επιστημονικά προκαθορισμένη τεχνική συνεντεύξεως, προγραμματισμού ενεργειών κ.τ.λ που βασίζεται σε κανόνες των κοινωνικών επιστημών.

Τελικά η επιτυχία συντελείται και με την συμμετοχή του ίδιου του ανηλίκου. Την άσκηση της επιμέλειας αναλαμβάνει ο ίδιος επιμελητής που είχε διενεργήσει την κοινωνική έρευνα, ώστε να αποφεύγεται η αλλαγή προσώπου, που μόνο κατ' εξαίρεση επιτρέπεται. Μέσα από τις συνεντεύξεις παρέχεται συμπαράσταση και βοήθεια για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την υπερπήδηση των δυσκολιών τους. Συγκεκριμένα στην ουσιαστική εργασία των επιμελητών προέχει το «εξουσιαστικό στοιχείο» που λείπει από τις άλλες μορφές κοινωνικής εργασίας.

Δεν απαιτείται συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου προσώπου. Δεν ρωτιέται ο ανήλικος αν επιθυμεί ή δέχεται την επέμβαση αλλά υποχρεώνεται να συναινέσει και σε περίπτωση μη τήρησης αυτών που του υποβλήθηκαν, υποβάλλεται στις συνέπειες που συνεπάγεται η άρνηση του.

Το ενυπάρχον στην επιμέλεια εξουσιαστικό στοιχείο φαίνεται ότι είναι αντίθετο προς το φιλοσοφικό υπόβαθρο και την φιλοσοφική διερεύνηση του δικαίου των ανηλίκων κατά την οποία το αναμορφωτικό μέτρο λαμβάνεται όχι ως τιμωρία – κύρωση αλλά ως αναμορφωτική μεταχείριση και συνέπεια μιας κοινωνικά μη επιτρεπτής συμπεριφοράς. Αλλά η αντίθεση αυτή είναι μόνο φαινομενική.

Η φυσική εξέλιξη της επιμέλειας είναι είτε η άρση της αν επήλθε βελτίωση, είτε η εισαγωγή σε κατάλληλο ίδρυμα αν εμφανίστηκε σοβαρή επιδείνωση.

Άλλα καθήκοντα του Επιμελητή ανηλίκων είναι η προστατευτική επίβλεψη μετά την έξοδο ανηλίκου από το Ίδρυμα Αγωγής, από το Σωφρονιστικό Κατάστημα, στο αναμορφωτικό μέτρο της επίπληξης και της υπεύθυνης επιμέλειας γονέων.

Τέλος μέσα στα καθήκοντα του Επιμελητή Ανηλίκων είναι και η αντιμετώπιση εκείνων των ανηλίκων που δεν τέλεσαν αδίκημα αλλά βρίσκονται σε μια κατάσταση ηθικής παρεκτροπής κατά τη διατύπωση του νόμου ή ηθικού κινδύνου διαφθοράς ή αδικοπραξίας λόγω εγκατάλειψης, παραμέλησης και κακής ή άστοχης μεταχείρισης από ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον. Οι περιπτώσεις αυτές υπάγονται στον προληπτικό τομέα, στις οποίες επεμβαίνει το Κράτος μέσω του Δικαστή και της υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων και με υπουργική απόφαση επιβάλλει διοικητικά μέτρα. Τέτοια μέτρα είναι η επιμέλεια Υ.Ε (της Υπηρεσίας Επιμελητών) και η εισαγωγή του ανηλίκου σε ίδρυμα αγωγής. Οι λεγόμενες περιπτώσεις πρόληψης αφορούν ανηλίκους 7 έως 18 ετών οι οποίοι βρίσκονται σε ηθικό κίνδυνο. Τις περισσότερες φορές, γονείς, σπανιότατα άλλα πρόσωπα, υποβάλλουν αίτηση στην Υπηρεσία ύστερα από φυγή ανηλίκου, παραπονούνται για ανεπιθύμητες διαπροσωπικές σχέσεις, διακοπή της φοίτησης στο σχολείο, περιφρόνηση κάθε μορφής εξουσίας (γονείς, δάσκαλου κ.τ.λ). από αυτές τις αιτήσεις ένας σημαντικός αριθμός αποσύρεται όταν περάσει η οικογενειακή κρίση. Στις υπόλοιπες αν και ο νόμος προβλέπει εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής, από τους επιμελητές εφαρμόζεται το μέτρο της Επιμέλειας.

Για να θεωρηθεί ένας ανήλικος ότι βρίσκεται σε κίνδυνο ηθικής παρεκτροπής θα πρέπει ²¹:

A) να είναι χωρίς κατάλληλο κατάλυμα και νόμιμους πόρους ζωής ή
B) οι γονείς του, τα συγγενικά ή άλλα κατάλληλα άτομα να μην είναι σε θέση να δημιουργήσουν θετικές σχέσεις μαζί του και να εμποδίσουν την συμπεριφορά του, που εξακολουθητικά βλάπτει την ασφάλεια τη δική του ή άλλων προσώπων.

Δύσκολος ο ρόλος του επιμελητή Ανηλίκων και παραμελημένος από την πολιτεία.

Οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων με το πέρασμα του χρόνου αποδυναμώνονται όλα και περισσότερο. Τελευταίος διαγωνισμός έγινε το 1983. Παρά το γεγονός ότι η πολιτεία δεν τους έχει δώσει τα εφόδια που χρειάζονται για να πραγματώσουν το ρόλο που διαλέξανε, αυτοί συνεχίζουν να προσπαθούν. Έχουν μάθει να αγαπάνε, να σέβονται και να καταλαβαίνουν τον απέναντι τους και ιδιαίτερα αυτό το αγόρι ή το

²¹ Πηγή: Δικαστήριο Βόλου

κορίτσι που μέσα από τις κοινωνικές συνθήκες και τις δικές του ψυχολογικές ιδιομορφίες καταντά να γίνει διπλά αποτυχημένο, πρώτον γιατί απέτυχε να ενταχθεί στην παραγωγική διαδικασία και δεύτερον γιατί αυτό από όλο το ποσοστό των αντικοινωνικών ανηλίκων έχει συλληφθεί.

Το δικαστήριο Ανηλίκων επιβάλλει αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ή ποινικό σωφρονισμό.

5.4. Μέτρα άμβλυνσης των δυσμενών συνεπειών της κράτησης – Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον – Άδειες.

Είναι κοινός τόπος ότι η έκτιση της ποινής σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας έχει ως επακόλουθο αναπόφευκτες, βλαπτικές για τον κρατούμενο συνέπειες.

Ο εγκλεισμός, χωρίζοντας τους «φυσιολογικούς» ανηλικούς από τους συνομηλικούς τους «παραβάτες», συντελεί ουσιαστικά στην παραγωγή «ξεχωριστών», «αφύσικων» ανθρώπων, που αναγνωρίζοντας τα διαχωριστικά σύνορα που έχουν υψωθεί τριγύρω τους και την αρνητική κοινωνική ταυτότητα που έχουν αποκτήσει ως τρόφιμοι, αποδέχονται πια για τον εαυτό τους τις πιο χαμηλές προσδοκίες και τείνουν να ανταποκριθούν σ' αυτές.

Η συγκέντρωση σ' ένα απομονωμένο χώρο νεαρών ατόμων που προσομοιάζουν μεταξύ τους, από την άποψη κάποιων κοινωνικών χαρακτηριστικών, έχει πολύ συχνά ως αποτέλεσμα την παραγωγή μιας ομοιογενούς ομάδας, της οποίας η ομοιογένεια ενισχύεται από τη συνεχή επαφή μεταξύ των εγκλειστών και την έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας με τους υπόλοιπους συνομηλικούς τους.

Η αποκοπή των ανηλίκων από τον έξω κόσμο και η προσκόλληση τους σε μια άτυπη ομάδα με «κοινά» χαρακτηριστικά, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας πραγματικά «κοινής κουλτούρας», που χαρακτηρίζει πια τους σωφρονιζόμενους. Αυτή η κοινή κουλτούρα που χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένη συμπεριφορά, τρόπο ομιλίας, αλλά ίσως και «στάση» απέναντι στην ίδια τη ζωή, τους καθορίζει και τους ακολουθεί ακόμη και μετά την έξοδο τους από το σωφρονιστικό κατάστημα.

Το γεγονός δε του εγκλεισμού τους και όσων αυτός επιφέρει αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα, καθότι οι ανήλικοι βρίσκονται κατά τη διάρκεια του, σε μια καθοριστική για τη διαμόρφωση άποψης και προσωπικότητας, ηλικία. Αν σ' όλα αυτά προστεθεί αφενός η παντελής έλλειψη εκπαιδευτικών, πολιτιστικών, καλλιτεχνικών ερεθισμάτων που χαρακτηρίζει αυτού του είδους τα ιδρύματα «σωφρονισμού» και αφετέρου το αρνητικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, από το οποίο προέρχονται σε πολύ υψηλό ποσοστό οι

ανήλικοι, δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση το πολύ υψηλό ποσοστό «υποτροπής» που παρουσιάζουν αυτοί, μετά την αποφυλάκιση τους.

Εξερχόμενοι απ' αυτά, συνήθως δεν έχουν άλλα εφόδια παρά μόνο το «στίγμα» του εγκλεισμού τους και την εδραίωση της πίστης τους ότι ανήκουν πια σε μια «ιδιότυπη κοινωνική ομάδα» που χαρακτηρίζεται από τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση.

Το ζητούμενο είναι ο ανήλικος να μάθει να ζει ελεύθερος και να ανταποκρίνεται επιτυχώς στις προκλήσεις του πραγματικού κόσμου και όχι να προσαρμόζεται στις τεχνικές συνθήκες ζωής του σωφρονιστικού καταστήματος όπου παραμένει έγκλειστος. (ιδρυματοποίηση)

Η διατήρηση και ενίσχυση της τακτικής επικοινωνίας του κρατουμένου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον αποσκοπεί αφενός στην ομαλή διαβίωση του στο κατάστημα και αφετέρου στην ταχύτερη προσαρμογή του στην κοινωνική ζωή μετά την απόλυση του.

Η επικοινωνία πραγματοποιείται με την υποδοχή επισκεπτών, την ανταλλαγή επιστολών, την τηλεφωνική επικοινωνία, τις άδειες εξόδου από το κατάστημα και τους θεσμούς ημιελεύθερης διαβίωσης των κρατουμένων.

Τους χορηγούνται τακτικές, έκτακτες και εκπαιδευτικές άδειες απουσίας από τα καταστήματα κράτησης, πράγμα που συμβάλλει στην ανθρωπιστικότερη έκτιση των ποινών και στην προετοιμασία της ομαλής επανένταξης τους στην κοινωνία.

Κατά την διάρκεια της άδειας έχουν παρατηρηθεί ελάχιστα κρούσματα κατάχρησης.

5.5. Σύγχρονες διεθνείς τάσεις σωφρονιστικής πολιτικής και μεταχείρισης των ανηλίκων

Ολοένα και συχνότερα καταγράφονται τον τελευταίο καιρό σε διεθνές επίπεδο τιμωρητικές τάσεις με την υιοθέτηση ενός αυστηρού καθεστώτος για νεαρούς δράστες εγκλημάτων. Στις Η.Π.Α ο εγκλεισμός στα λεγόμενα «boot camps»³², με στρατιωτικές μορφές σωφρονιστικής μεταχείρισης θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, προσβάλλει θεμελιώδη δικαιώματα και δεν υπόσχεται υψηλότερα ποσοστά κοινωνικής ένταξης των καταδίκων.

Απεναντίας υπάρχουν ενδείξεις ότι οι νεαροί δράστες προετοιμάζονται καλύτερα για την εγκληματική τους σταδιοδρομία.

Στην κοινωνία των Κάτω Χωρών εφαρμόζεται, σε πειραματικό στάδιο από την 1.1.1994, η ποινή της τοποθέτησης σε «ποινικά στρατόπεδα», σε κατάστημα εργασίας, δηλαδή για νέους.

³² Αγγελική Πιτσελά : «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδόσεις Σάκκαβα 2002, σελ. 441

Οι προτάσεις αυτές έτυχαν οξείας, κριτικής κυρίως από τις κοινωνικές υπηρεσίες. Το ολλανδικό μοντέλο βασίζεται αφενός στην αυτοπειθαρχία και αφετέρου στην προετοιμασία για ενσωμάτωση στον κόσμο της εργασίας.

Η σωφρονιστική μεταχείριση αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερο σκεπτικισμό κυρίως μετά τη διαπιστωθείσα αναποτελεσματικότητα της έκτισης της ποινής, με κριτήριο την υποτροπή των αποφυλακισμένων.

Τα ακόλουθα πρότυπα²³ αντεγκληματικής πολιτικής προς το παρόν συζητούνται

- «Το πρότυπο δικαιοσύνης», πρεσβεύει ότι η ανθρωπιστική μεταχείριση του καταδίκου είναι θεμελιώδης υποχρέωση της πολιτείας, ανεξάρτητα αν οδηγεί σε επιτυχία ή όχι. Ο κατάδικος μπορεί να μάθει σύννομη συμπεριφορά μόνο όταν τα δικαιώματα του παραμένουν απαραβίαστα.
- «Το προνοιακό πρότυπο» αποσκοπεί στο να «ξεμάθει» ο κατάδικος μέσω κρατικών παρεμβάσεων την εγκληματική συμπεριφορά και να μάθει τη σύννομη. Παραδέχεται ότι η μεταχείριση δεν σκοπεύει μόνο στον εξανθρωπισμό των σωφρονιστικών καταστημάτων αλλά και στην αποτροπή και μείωση της υποτροπής.

Στο διεθνή χώρο επικρατεί μάλλον το πρότυπο δικαιοσύνης. Παρατηρείται μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τον μεγαλεπήβολο στόχο της κοινωνικής προσαρμογής του κρατουμένου προς μια μεταχείριση η οποία

- A) επιδιώκει να προστατεύσει και να εξασφαλίσει τα ατομικά δικαιώματα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια κατά την έκτιση της ποινής,
- B) να βελτιώσει τις υλικές και ηθικές συνθήκες διαβίωσης και
- Γ) να στηρίξει μελλοντικά τον κατάδικο με την παροχή σχολικής παιδείας και την εκμάθηση ενός επαγγέλματος χωρίς να παραβαίνει το νόμο.

Η σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική για ανηλίκους επιχειρεί να περιορίσει τον κοινωνικό έλεγχο για να αποτρέψει αρνητικές συνέπειες, δηλαδή, τη λεγόμενη δευτερογενή εγκληματοποίηση. Πρόκειται για την υιοθέτηση από τον δράστη εγκληματικής ταυτότητας και την ενίσχυση της εμμονής του σε διάπραξη εγκλημάτων. Ουσιώδη επιρροή στη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής ασκούν η «Αποδικαστηριοποίηση» «Αποεγκληματοποίηση», «Αποϊδρυματοποίηση» και η «Αληθινή και δίκαιη δίκη».

Όσον αφορά την αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων κυριαρχεί η τάση να αποφεύγεται όσο είναι δυνατό, η

²³ Αγγελική Πιτσελά : «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδόσεις Σάκκαβα 2002, σελ. 444

επαφή των ανηλίκων με το σύστημα δικαιοσύνης και σε περίπτωση που κάτι τέτοιο είναι αναπόφευκτο, οι ανήλικοι να αντιμετωπίζονται ποινικά με ηπιότερες κυρώσεις από ότι οι ενήλικοι.

Τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα συντελέστηκε από τους διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης μια αξιοσημείωτη πρόοδος σχετικά με την προστασία της νεαρής ηλικίας.

Οι εναλλακτικές προσεγγίσεις στην απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους εφαρμόζονται κυρίως σε πρωτόπαιδους δράστες ελαφράς ή μεσαίας βαρύτητας εγκληματικότητας.

Έχει αποδειχθεί πρακτικά και επιστημονικά η αποδοτικότητα των εξωϊδρυματικών μέτρων, μέσω πολυάριθμων καινοτομικών προγραμμάτων και εγκληματολογικών ερευνών, γεγονός που έχει οδηγήσει τα τελευταία χρόνια τους εκάστοτε εθνικούς νομοθέτες, σε ευρωπαϊκό επίπεδο να προβούν στη θεσμοθέτηση εναλλακτικών κυρώσεων.

Τέτοιες ποινές παροχές υπηρεσιών αποτελούν η παροχή κοινωφελούς εργασίας, η προσφορά εργασίας για την αποκατάσταση της ζημίας και η συμμετοχή σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Οι σύγχρονες αυτές τάσεις αντιμετώπισης και μεταχείρισης των ανηλίκων δραστών συνοψίζονται στις επόμενες επτά αρχές :

- i) Προτεραιότητα έχει η αξιολόγηση της πράξης από την αξιολόγηση της προσωπικότητας του δράστη
- ii) Η διαπαιδαγώγηση έχει προτεραιότητα από την ποινή. Ισχύει η θεμελιώδης αρχή, όσο το δυνατόν περισσότερη βοήθεια και όσο είναι αναγκαίο λιγότερο ποινή. Στο πεδίο του επεισοδιακού χαρακτήρα της παραβατικότητας των ανηλίκων ισχύει επίσης ότι «καμία αντίδραση είναι η καλύτερη αντίδραση».
- iii) Οι εξωϊδρυματικές κυρώσεις της πολιτείας έχουν προτεραιότητα από τις ιδρυματικές. Οι ιδρυματικές κυρώσεις δεν υπερέχουν έναντι των εξωϊδρυματικών και επιπλέον δεν έχει επαληθευτεί εμπειρικά ότι η πιθανότητα υποτροπής μέσω εξωϊδρυματικών κυρώσεων είναι μεγαλύτερη από ότι μέσω των ιδρυματικών. Ακόμη οι ιδρυματικές κυρώσεις είναι κατά γενική ομολογία ιδιαίτερα δαπανηρές και δεν υπάρχει δυνατότητα να επεκταθούν.
- iv) Οι άτυπες κυρώσεις έχουν προτεραιότητα από τις τυπικές. Η διάταξη εξωϊδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων από την αστυνομία ή τον εισαγγελέα ανηλίκων δεν υστερούν. Αντιθέτως υπερτερούν όσον αφορά την πρόληψη της υποτροπής.

- v) Είναι αναγκαία η μέριμνα της πολιτείας για απόλυτο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις κατά την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων.
- vi) Στόχος πρέπει να είναι η αφύπνιση και ενδυνάμωση του συναισθήματος ευθύνης του ανήλικου για την πράξη του. Η συνειδητοποίηση και ανάληψη της ευθύνης για την πράξη σε συνδυασμό με την οργανωμένη και πολυεπίπεδη στήριξη τους ως ατόμων με κοινωνική συνείδηση ενεργεί αποτρεπτικά όσον αφορά την τέλεση εγκληματικών πράξεων. Συμβάλλει επίσης στον αποτελεσματικό έλεγχο της εγκληματικότητας και τυγχάνει ευρείας αποδοχής από το κοινωνικό σύνολο.
- vii) Αποκέντρωση των ειδικών καταστημάτων κράτησης ανηλίκων, μικρές μονάδες από άποψη δυναμικότητας και ίδρυση καταστημάτων ημιελεύθερης διαβίωσης είναι κάποια μέτρα κατάλληλα για τις ανάγκες των νεαρών κρατουμένων.

Πρωταρχικής σημασίας επιλογή για την ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών των νεαρών ανθρώπων αποτελεί και η δυνατότητα γειτνίασης των εγκαταστάσεων κράτησης, στο μέτρο του δυνατού, με την ιδιαίτερη πατρίδα των κρατουμένων ώστε να διατηρείται η επικοινωνία με την οικογένεια τους αλλά και η λειτουργία τους κοντά σε μεγαλύτερες πόλεις λόγω της προσφοράς θέσεων εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας.

Προσπαθώντας να συγκεντρώσω υλικό για την εργασία μου διαπίστωσα το μεγάλο αριθμό των νόμων που έχουν θεσπιστεί για να θεμελιωθεί το Δίκαιο στη χώρα μας. Ο «Εγκληματίας» δεν είναι μια έννοια απλή.

Για να οριστεί, εκτός από το αδίκημα που έχει διαπράξει είναι ανάγκη να συνυπολογιστούν: η ηλικία του, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διέπραξε ένα αδίκημα, η ψυχοσύνθεση του, η προσωπικότητα του, ο τρόπος με τον οποίο μεγάλωσε κ.α.

Η «ποινή» είναι εξίσου μια έννοια με πολλές διαστάσεις. Και εδώ ο νομοθέτης προσπαθεί να σταθεί ανάμεσα στο ρόλο του τιμωρού και στο ρόλο του παιδαγωγού. Το ζήτημα της ποινής είναι ιδιαίτερα λεπτό και πολύπλευρα επικίνδυνο και σκοπός της θα πρέπει να είναι η επανακοινωνικοποίηση και ο σωφρονισμός του δράστη και όχι η αποκτήνωσή του. «Πάντοτε ένα κράτος δικαίου δίνει τη δυνατότητα σε εκείνον που έφταιξε να διορθωθεί.»²⁴.

Στο πέρασμα των χρόνων περάσαμε από την «ποινή-εκδίκηση» στην «ποινή-συμμόρφωση». «Από τη μια είναι το αίσθημα Δικαίου της κοινωνίας που πρέπει να αποκατασταθεί, και από την άλλη, ο κατάδικος θα πρέπει να σωφρονιστεί χωρίς να αισθάνεται ότι εκτίει την ποινή του επειδή η κοινωνία θέλει να πάρει εκδίκηση.»

²⁴ Π. Λαζανάς «Οι ένοχοι και η τιμωρία». Το Βήμα, 26/4/1998

Η κοινή γνώμη στέκεται συχνά έντρομη μπροστά στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων που περιγράφουν φρικτά εγκλήματα που διαπράττουν ανήλικοι σε πολλές χώρες.

Συγκλονίζεται όμως όταν διαπιστώνει ότι ενώ παλιά θεωρούνταν η παιδική εγκληματικότητα, συνδεδεμένη με τις φτωχές ή υπανάπτυκτες χώρες, τα τελευταία χρόνια θεωρείται «φαινόμενο» που εκδηλώνεται σε χώρες με αναπτυγμένο βιοτικό επίπεδο.

«Τελικά ο μύθος της εγκληματικότητας μόνο στις φτωχές χώρες καταρρίπτεται, διότι ο κατακερματισμός των αξιών και η πολυπλοκότητα του τρόπου διαβίωσης στις ανεπτυγμένες χώρες αυξάνουν τον κίνδυνο εγκληματικών τάσεων.

Τα αγαθά εκεί είναι περισσότερα και οι πειρασμοί είναι σαφώς μεγαλύτεροι απ' ότι στις φτωχές χώρες όπου οι άνθρωποι δεν βιώνουν αυτές τις κοινωνικές αντιθέσεις, τον προθάλαμο δηλαδή των εγκληματικών πράξεων.»

Β' ΜΕΡΟΣ: Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτειας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Α.Σ.Κ.Α Κασσαβέτειας

6.1. Ιστορική αναδρομή

Η έκταση στην οποία βρίσκεται το Α. Σ. Κ. Α ανήκε στην οικογένεια των ομογενών Κασσαβέτη, οι οποίοι κατάγονταν από την Ζαγορά Πηλίου. Το αγρόκτημα αυτό (τσιφλίκι) στην περιοχή Αϊδινίου είχε αγορασθεί από την οικογένεια Κασσαβέτη από τους Τούρκους ιδιοκτήτες και είχε έκταση 3.000 περίπου στρέμματα. Οι κληρονόμοι του Δημητρίου Ιωάννη Κασσαβέτη, δηλαδή, η σύζυγος του Εφροσύνη και ο γιος του Αλέξανδρος, δώρισαν το αγρόκτημα με όλα τα υπάρχοντα του αξίας 30.000 αγγλ. Λίρες στο Ελληνικό Δημόσιο.

Η δωρεά έγινε στις 6/1/1888 με τον όρο να χρησιμοποιηθεί το κτήμα για τη λειτουργία γεωργικής Σχολής με την επωνυμία «Κασσαβετεία». Σε συνδυασμό με το κληροδότημα και άλλων ομογενών όπως του Παναγιώτη Τριανταφυλλίδη, ο οποίος έδωσε όλη του την περιουσία στο Ελληνικό Δημόσιο για την ίδρυση και λειτουργία Γεωργικών Σχολών, ιδρύθηκε βάσει βασιλικού Διατάγματος για τη σύσταση Γεωργικών Σχολών, στις 4 Μαΐου 1888 η Κασσαβέτειος και Τριανταφυλλίδεως Γεωργική Σχολή η οποία λειτούργησε έτσι μέχρι τις 28/8/1897 οπότε μετετράπη σε πρακτική σχολή και λειτούργησε ως Κασσαβέτειος και τριανταφυλλίδης Πρακτική Γεωργική Σχολή ως το 1914.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1914 μετατράπηκε σε «κατώτερο πρακτικό γεωργικό σχολείο» και έτσι υποβαθμισμένο οικονομικά, λειτούργησε ως το 1925. το 1925 ιδρύθηκε στο γεωργικό σχολείο Κασσαβετείας Αγροτική Φυλακή και στις 30/10/1925 με διάταγμα έγινε συγχώνευση του γεωργικού σχολείου Κασσαβετείας και της αγροτικής φυλακής και όλο το κινητό και ακίνητο κεφάλαιο παραχωρήθηκε σ' αυτή, η οποία και ανέλαβε την εκμετάλλευση του κτήματος και των ζώων.

Ένα από τα άρθρα του Νόμου περί Ιδρύσεως και λειτουργίας Αγροτικών Φυλακών, προέβλεπε τη λειτουργία κατώτερου πρακτικού γεωργικού σχολείου στην ιδρυθείσα αγροτική φυλακή, όπου θα φυλακίζονταν, κατάδικοι ηλικίας 16 έως 21 ετών, κατά προτίμηση παιδιά γεωργών τα οποία θα μπορούσαν να παρακολουθούν τα διδασκόμενα μαθήματα και να εκτελούν πρακτικές ασκήσεις.

Έτσι από το 1925 στους χώρους του αγροκτήματος που στέγασε την Γεωργική Σχολή εγκαταστάθηκε αρχικά η Αγροτική Φυλακή Ενηλίκων και στη συνέχεια το Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα

Ανηλίκων, υπαγόμενο στο υπουργείο Δικαιοσύνης και έτσι λειτουργεί μέχρι σήμερα.

6.2. Γενικά – Παρουσίαση Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας

Το αγρόκτημα έχει έκταση 3000 στρέμματα, από τα οποία τα 2000 στρέμματα είναι καλλιεργήσιμα και καλλιεργούνται όλα τα είδη δημητριακών και άλλων καλλιεργειών καθώς και λαχανικών, τα οποία κρατούν οι ίδιοι οι κρατούμενοι για δική τους χρήση, τα αγοράζουν υπάλληλοι ή τα πουλάν σε άλλες φυλακές και εμπόρους. Παράλληλα λειτουργούν κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις όπως βουστάσια, χοιροστάσια, ποιμνιοστάσια, χώρος προετοιμασίας ζωοτροφών (αλευροποίηση) και βιοτεχνικά εργαστήρια όπως σιδηρουργείο, μηχανουργείο, ξυλουργείο αλλά και διάφορα συνεργεία όπως οικοδόμων, υδραυλικών, ηλεκτρολόγων όπου απασχολούνται οι κρατούμενοι, με σκοπό τη μείωση της εκτιώμενης ποινής αφού έτσι με τα ευεργετικά ημερομίσθια κέρδιζαν χρόνο, την εκμάθηση κάποιας τέχνης η οποία θα τους χρησιμεύσει μετά την αποφυλάκιση τους και κυρίως την εξοικείωση με αυτή καθ' αυτή την έννοια της εργασίας και ότι αυτό συνεπάγεται και όχι την απόκτηση υλικών αγαθών με εύκολο αλλά παράνομο τρόπο.

Το Α. Σ. Κ. Α Κασσαβετείας αποτελείται από:

A) το ανοιχτό αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα δυναμικότητας 100 ανηλίκων και

B) το κλειστό, που ιδρύθηκε άτυπα το 1992, σε ανακαινισμένη πτέρυγα του κτηρίου για να αποσυμφορήσει το Σ. Κ.Α Κορυδαλλού.

Ενώ όμως το κατάστημα αυτό προορίζεται αποκλειστικά για ανηλικούς σήμερα κρατούνται εκεί και ενήλικες που εκτίουν την ποινή τους. Στο σύνολο τους είναι 130 κρατούνται έτσι εκεί σε χωριστές πτέρυγες, ανήλικοι Έλληνες υπήκοοι, ανήλικοι αλλοδαποί και ενήλικες. Κάποιοι από αυτούς ζουν σε συνθήκες «ημιελευθερίας» καθότι ασχολούνται με γεωργικής ή κτηνοτροφικής φύσης εργασίες στις μεγάλες αγροτικές εκτάσεις που έχει το κατάστημα στην κατοχή του.

Οι ανήλικοι του ανοιχτού καταστήματος εργάζονται σε ελαφρές αγροτικές εργασίες, φύλαξη ποιμνίων κ.λ.π, ενώ οι ανήλικοι του κλειστού καταστήματος εργάζονται εντός του καταστήματος αυτού (καθαρισμός κτηρίου, επισκευές κ.λ.π)

Και στις δύο περιπτώσεις εργασίας, ανηλίκων (αγροτική ή εσωτερική) η κάθε μέρα εργασίας υπολογίζεται στο διπλάσιο.

Πέρα από την εργασία όμως, οι Ανήλικοι κυρίως παρακολουθούν διάφορα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τα οποία πραγματοποιούν φορείς του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα π.χ ΚΕΚΑΝΑΜ, ΝΕΛΕ Μαγνησίας, ΑΡΣΙΣ, ΚΕΘΕΑ, ιδιωτικά κέντρα Επιμορφωτικής Κατάρτισης, μαθήματα δημοτικού σχολείου, το οποίο

λειτουργεί στο χώρο του καταστήματος και η παρακολούθηση του είναι προαιρετική, Γυμνασίου ή Λυκείου στον Αλμυρό και τους δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής στις εξετάσεις στις Ανώτερες ή Ανώτατες Σχολές, ώστε να μην εγκαταλείψουν τις σπουδές τους, όταν αυτές διακόπτονται με τον εγκλεισμό τους.

Τα προγράμματα απασχόλησης που λειτουργούν στο κατάστημα είναι :

- Παράρτημα Σχολής Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών του ΟΑΕΔ Βόλου
- Τμήμα κεραμικής
- Μηχανολογία αυτοκινήτων
- Ξυλουργικής
- Αρτοσκευασμάτων
- Λαχανοκομίας, ανθοκομίας
- Εκμάθησης μουσικών οργάνων
- Μελισσοκομίας
- Κατασκευής διακοσμητικών και χρηστικών αντικειμένων και
- Κηροπλαστικής

Κάθε χρόνο στην έκθεση χειροτεχνίας που πραγματοποιείται, οι κρατούμενοι στέλνουν τα δημιουργήματα τους στον Εθνικό Οργανισμό Μεταποίησης και Χειροτεχνίας (ΕΟΜΕΧ) και βραβεύονται με επαίνους και χρηματικά ποσά, τα οποία εισπράττουν για δική τους χρήση.

Λειτουργούν 3 χώροι ψυχαγωγίας, των κρατουμένων και από το 2002 λειτουργεί αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, την οποία εγκαινίασε ο Υπουργός Δικαιοσύνης και στην οποία λαμβάνουν χώρα πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις τόσο των κρατούμενων όσο και των υπαλλήλων.

Σε συνεργασία με τους Υπουργούς Πολιτισμού, Δικαιοσύνης και της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων άρχισε το 1994 να λειτουργεί βιβλιοθήκη με πλούσιο υλικό ποικίλης ύλης και ξενόγλωσσα βιβλία για τους αλλοδαπούς, αλλά όχι πλέον λόγω αδυναμίας, απασχόλησης βιβλιοθηκάρου.

Λειτουργεί επιπλέον Πρόγραμμα Βελτίωσης της φυσικής κατάστασης των κρατουμένων, την εποπτεία του οποίου έχουν δύο γυμναστές και με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού διοργανώνονται αγώνες μεταξύ των κρατουμένων 2 με 3 φορές την εβδομάδα.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας λειτουργεί ιατρείο με 1 γιατρό, ο οποίος σε συνεργασία με το γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Βόλου πραγματοποιεί το αγροτικό του και βρίσκεται εκεί σε καθημερινή βάση και 3 νοσηλευτές.

Υπάρχουν και 2 παθολόγοι, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους κατ' επίσκεψη και 1 οδοντίατρος ο οποίος επισκέπτεται το κατάστημα μια φορά την εβδομάδα.

Κάποια περιστατικά παραπέμπονται στο Νοσοκομείο Βόλου, ενώ τα σοβαρότερα στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : Ανάλυση προσωπικού

7.1. Γενικά

Σύμφωνα με το άρθρο 22 του Δ' κεφαλαίου που αφορά τη Διάρθρωση και Αρμοδιότητες Καταστημάτων Κράτησης, Σωφρονιστικών και Θεραπευτικών Καταστημάτων και Κ.Α.Υ.Φ, προβλέπεται να συγκροτηθούν στο Α.Σ.Κ.Α Κασσαβετείας τα εξής τμήματα :

- Α) τμήμα Διοίκησης
- Β) τμήμα Οικονομικού
- Γ) τμήμα Φύλαξης
- Δ) τμήμα Τεχνικού – Γεωργικού

Στην αρμοδιότητα του τμήματος Διοίκησης περιλαμβάνεται η ενημέρωση των τηρουμένων βιβλίων, η τήρηση του αρχείου του Καταστήματος και η εκτέλεση κάθε εργασίας που ανατίθεται από τον Διευθυντή.

Στην αρμοδιότητα του τμήματος Οικονομικού περιλαμβάνεται η διεκπεραίωση όλων των διαχειριστικών και λογιστικών υποθέσεων του Καταστήματος.

Στην αρμοδιότητα του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας περιλαμβάνεται η προστασία των κρατουμένων και η παρακολούθηση των οικονομικών επαγγελματικών, οικογενειακών και κοινωνικών θεμάτων τους.

Στην αρμοδιότητα του Τμήματος Τεχνικού – Γεωργικού εμπίπτει η φροντίδα για την καλλιέργεια των αγροτικών εκτάσεων, με εκπαίδευση και συμμετοχή των κρατουμένων σε αυτή.

Η επιμέλεια για την εφαρμογή και εκτέλεση του γεωργικού προγράμματος, καθώς και για την οργάνωση και λειτουργία των βιομηχανικών και βιοτεχνικών εργαστηρίων. Η φροντίδα για τη συντήρηση ή κατασκευή των εγκαταστάσεων που έχουν σχέση με τις γεωργικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Η μέριμνα για την συντήρηση των μηχανημάτων και εργαλείων που έχουν σχέση με τις παραπάνω εκμεταλλεύσεις. Η επιμέλεια για την εκτροφή ζώων.

Για τη λειτουργία του Α.Σ.Κ.Α Κασσαβετείας σύμφωνα με το αντίστοιχο Φ.Ε.Κ έχουν προβλεφθεί συγκεκριμένα οι εξής θέσεις :

- Α) Τακτικές θέσεις μόνιμου προσωπικού
- Τρεις (3) κλάδου Π.Ε Σωφρονιστικού Ενηλίκων
- Τρεις (3) κλάδου Π.Ε Γεωπονίας
- Μια (1) κλάδου Π.Ε Ιερέων
- Μια (1) κλάδου Π.Ε Οδοντιάτρων
- Μια (1) κλάδου Π.Ε Ψυχολόγων

Πέντε (5) κλάδου Τ.Ε Υγείας και Πρόνοιας (Ειδικ. Κοιν. Εργασίας)
Μια (1) κλάδου Τ.Ε Τεχνολόγων Γεωπονίας
Μια (1) κλάδου Τ.Ε Τεχνολογικών Εφαρμογών (ειδικότητας Μηχανολογίας)
Οκτώ (8) κλάδου Δ.Ε Διοικητικού – Λογιστικού
Εκατόν δέκα (110) κλάδου Δ.Ε Φύλαξης
Τέσσερις (4) κλάδου Δ.Ε Γεωργικού – Κτηνοτροφικού
Ειδικότητες :
Γεωργικών Μηχανημάτων μια (1)
Φυτικής Παραγωγής δύο (2)
Ζωϊκής Παραγωγής (1)
Τέσσερις (4) κλάδου Δ.Ε Τεχνικού
Ειδικότητες :
Ηλεκτρολόγων μια (1)
Ξυλουργικών εργασιών δύο (2)
Οδηγών Οχημάτων δύο (2)
Β) προσωρινοί κλάδοι μόνιμου προσωπικού
Μια (1) κλάδου Τ.Ε Τεχνολόγων Μηχανολόγων
Μια (1) κλάδου τ.Ε Υδραυλικών – Συγκοινωνιακών
Μια (1) κλάδου Τ.Ε Ναυτικών
Τη στιγμή αυτή το προσωπικό των φυλακών μόνιμο και έκτακτο κατανέμεται ως εξής :

ΜΟΝΙΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

1) ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

4 διοικητικοί υπάλληλοι (2 Π.Ε, 2 Δ.Ε) εκ των οποίων ο ένας εκτελεί χρέη Διευθυντού.

2 φύλακες αποσπασμένοι στο τμήμα Διοίκησης (κατηγορίας Δ.Ε)

2) ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ

5 διοικητικοί υπάλληλοι (1 Π.Ε, 4 Δ.Ε) εκ των οποίων ο ένας εκτελεί χρέη προϊσταμένου

3 φύλακες αποσπασμένοι στο τμήμα Οικονομικού (Δ.Ε)

2 φύλακες (Δ.Ε) αποθηκάριοι.

3) ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΙΚΟΥ – ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ

3 γεωπόνοι, εκ των οποίων ο ένας είναι προϊστάμενος του τμήματος (Π.Ε)

1 τεχνολόγος μηχανολόγος (Τ.Ε)

1 συγκοινωνιολόγος – υδραυλικός (Τ.Ε)

1 ηλεκτρολόγος (Τ.Ε)

1 γεωργοτεχνίτης (Δ.Ε)

2 οδηγοί (Δ.Ε)

3 φύλακες στο ποίμνιο (Δ.Ε)

3 φύλακες στο βουστάσιο (Δ.Ε)

1 φύλακας οδηγός γεωργικών μηχανημάτων (Δ.Ε)

1 φύλακας οδηγός

4) ΤΜΗΜΑ ΦΥΛΑΞΗΣ

1 αρχιφύλακας (Δ.Ε)

6 υπαρχιφύλακες (Δ.Ε)

50 φύλακες κατηγορίας (Δ.Ε), από τους οποίους 5 εκτελούν χρέη υπαρχιφύλακα με ημερήσια διαταγή.

Εκτός των παραπάνω στο κατάστημα υπηρετούν :

2 κοινωνικοί λειτουργοί (Τ.Ε)

3 νοσηλευτές (Τ.Ε)

1 νοσοκόμος (Δ.Ε)

ΕΚΤΑΚΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

2 ιατροί παθολόγοι, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους κατ' επίσκεψη.

1 αγροτικός ιατρός

1 οδοντίατρος κατ' επίσκεψη.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΗΣΗΣ

2 αστυνομικοί (ένας Διοικητής και ένας υποδιοικητής) οι οποίοι ανήκουν στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

32 άτομα προσωπικό εξωτερικής φρουράς, τα οποία ανήκουν στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Παρατηρούνται ελλείψεις στη στελέχωση της Κοινωνικής Υπηρεσίας γιατί ενώ προβλέπονται 5 θέσεις έχουν καλυφθεί μόνο 2 και στον τομέα της φύλαξης των κρατουμένων αντί για 110 υπάρχουν 72.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Η κοινωνική Υπηρεσία του σωφρονιστικού καταστήματος Κασσαβετίας αποτελείται από δύο κοινωνικούς λειτουργούς και ασχολείται κυρίως με ότι έχει να κάνει με την παραμονή των ανηλίκων κρατουμένων στο χώρο και κατ' επέκταση με τα προβλήματα που δημιουργούνται από αυτή τη προσαρμογή, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την διερεύνηση της προσωπικότητάς τους, την ηθική και οικονομική τους στήριξη, την αξιοποίηση του χρόνου παραμονής δημιουργικά με συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης αθλητισμού, ψυχαγωγίας, μελέτης βιβλίων κ.λπ και την προετοιμασία για την κοινωνική τους επανένταξη που είναι το ζητούμενο.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων η Κοινωνική Υπηρεσία συνεργάζεται συστηματικά με :

1. τους ίδιους τους ανηλίκους

2. το στενό και ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον και τέλος,
3. με πολλούς φορείς σε τοπικό και πανελλαδικό επίπεδο, όπως ΟΑΕΔ, νομαρχιακά και Ιδιωτικά Κ.Ε.Κ, Νοσοκομεία, Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Ιδρύματα, Σχολεία, μονάδες απεξάρτησης (ΕΞΟΔΟΣ στο Βόλο), κοινωνικό και φιλανθρωπικές οργανώσεις και συλλόγους, Εκκλησία («Ο Εσταυρωμένος» ο οποίος είναι σύλλογος συμπάρσταση των φυλακισμένων , Αρχονταρίκι) κ.λπ

7.2. Ποσοτική Ανάλυση

Το προσωπικό του Α.Σ.Κ.Α Κασσαβέτειας ανάλογα με την ειδικότητα του κατανέμεται σε 4 τμήματα: Διοίκησης, Φύλαξης, Τεχνικού – Γεωργικού, Κοινωνικής Εργασίας. Στον Πίνακα που ακολουθεί γίνεται μια προσπάθεια απεικόνισης του προσωπικού για το έτος 2003.

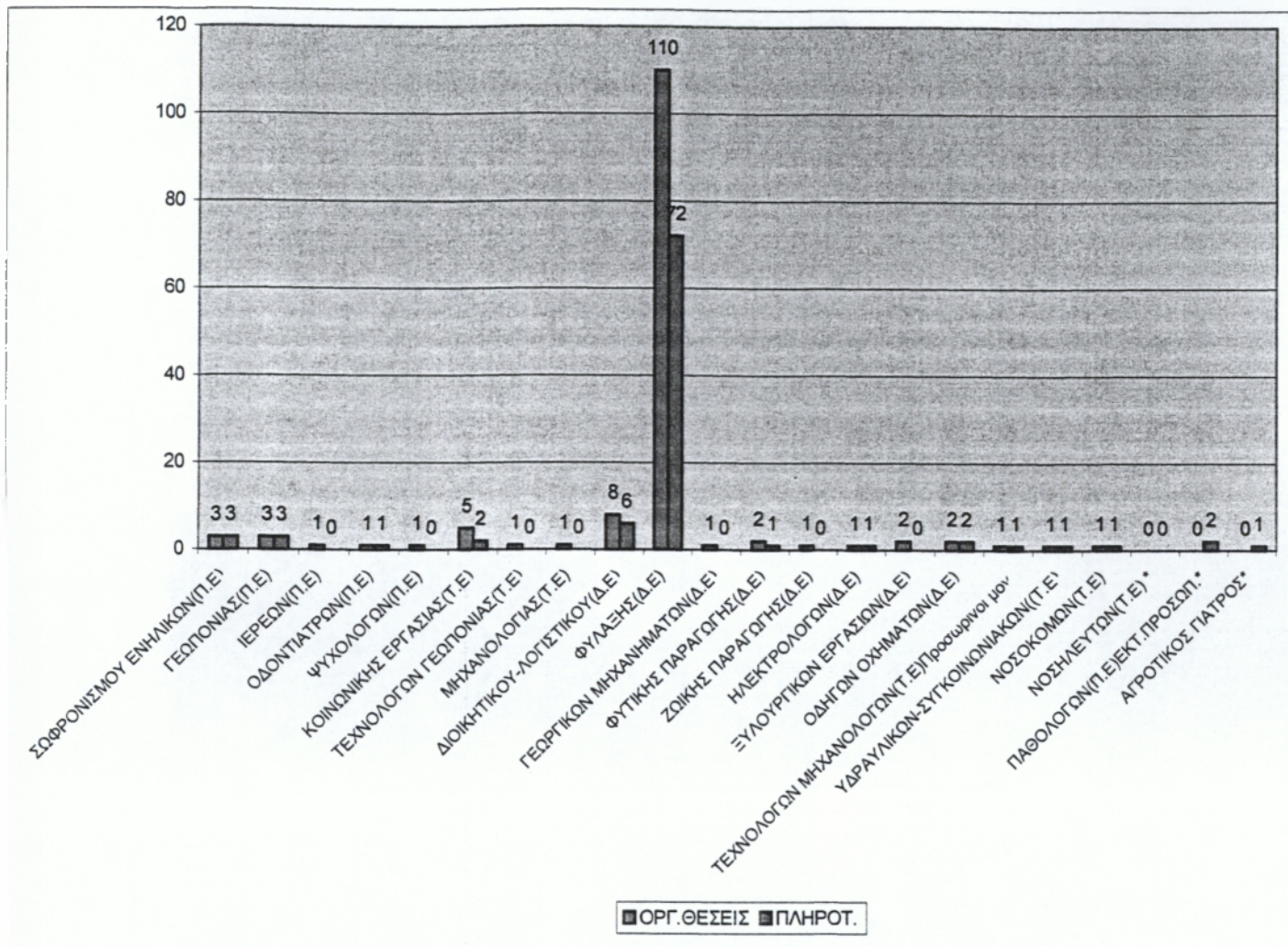
Πίνακας 1. : πίνακας οργανικών, πληρουμένων και κενών θέσεων του προσωπικού του Α.Σ.Κ.Α Κασσαβέτειας.

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΟΡΓ.ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΟΤ.	ΚΕΝΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ
ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ ΕΝΗΛΙΚΩΝ(Π.Ε)	3	3	0	100%
ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ(Π.Ε)	3	3	0	100%
ΙΕΡΕΩΝ(Π.Ε)	1	0	1	0%
ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ(Π.Ε)	1	1	0	100%
ΨΥΧΟΛΟΓΩΝ(Π.Ε)	1	0	1	0%
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ(Τ.Ε)	5	2	3	40%
ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ(Τ.Ε)	1	0	1	0%
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑΣ(Τ.Ε)	1	0	1	0%
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ-ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ(Δ.Ε)	8	6	2	75%
ΦΥΛΑΞΗΣ(Δ.Ε)	110	72	38	65%
ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ(Δ.Ε)	1	0	1	0%
ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ(Δ.Ε)	2	1	1	50%
ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ(Δ.Ε)	1	0	1	0%
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ(Δ.Ε)	1	1	0	100%
ΕΥΛΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ(Δ.Ε)	2	0	2	0%
ΟΔΗΓΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ(Δ.Ε)	2	2	0	100%
ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ(Τ.Ε)Προσωρινοί μον.	1	1	0	100%
ΥΔΡΑΥΛΙΚΩΝ-ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ((Τ.Ε)	1	1	0	100%
ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ(Τ.Ε)	1	1	0	100%
ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ(Τ.Ε) *	0	0	0	
ΠΑΘΟΛΟΓΩΝ(Π.Ε)ΕΚΤ. ΠΡΟΣΩΠ.*	0	2	-2	
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΑΤΡΟΣ*	0	1	-1	
ΣΥΝΟΛΟ	146	97	49	66,4%

Πηγή : Ίδια έρευνα

* Πρόκειται για θέσεις οι οποίες αν και δεν προβλέπονται στο ΦΕΚ, όσον αφορά το προσωπικό του καταστήματος, καλύπτονται από εργαζόμενους.

Ραβδόγραμμα 1 : Αποτέλεσμα πίνακα 4.1 σε μορφή ραβδογράμματος.
 Με βάση τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, συμπεραίνουμε τα ακόλουθα :

ΣΧΟΛΙΟ:

Η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων στο σωφρονιστικό κατάστημα της Κασσαβέτειας είναι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το ποσοστό τους φθάνει το 87%.

7.3. Ποιοτική Ανάλυση

Η αποτελεσματικότητα κάθε συστήματος εξαρτάται κατά πολύ από την χρησιμοποίηση άρτια εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού με ορθολογική αναλογία και στις κατάλληλες θέσεις εργασίας.

Στο σημείο αυτό, θα επιχειρηθεί η ποιοτική ανάλυση του προσωπικού του Α.Σ.Κ.Α Κασσαβέτειας κατά κατηγορία, φύλο, και επίπεδο εκπαίδευσης ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο είναι αποτελεσματικό και αποδοτικό το παραγόμενο έργο.

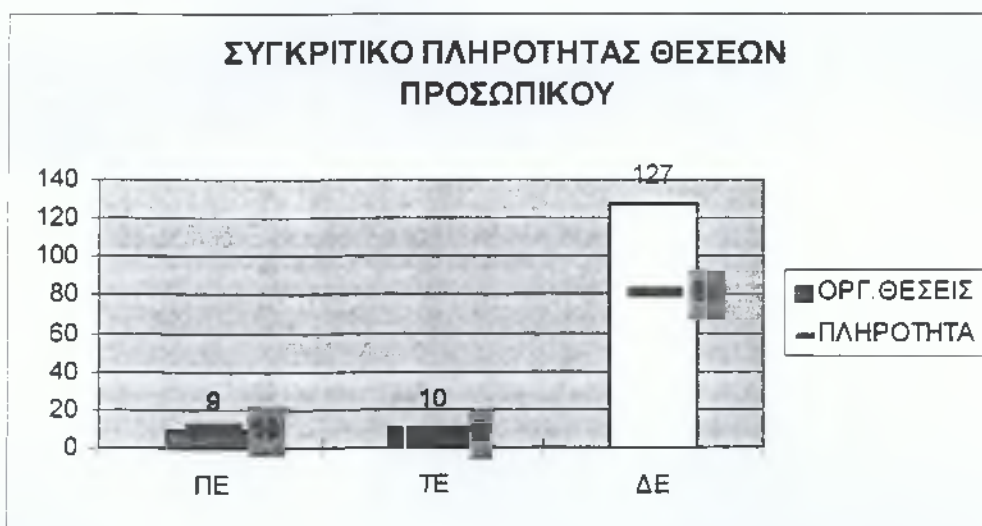
Στον παρακάτω πίνακα γίνεται ποιοτική ανάλυση κατά κατηγορία προσωπικού, φύλο και επιπέδου εκπαίδευσης.

Πίνακας 2: Εκπαίδευση κατά κατηγορία προσωπικού στον Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΟΡΓ.ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ	ΚΕΝΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ
ΠΕ	9	10	-1	110 %
ΤΕ	10	8	2	80%
ΔΕ	127	82	45	65%

Πηγή: Ίδια έρευνα

Ραβδόγραμμα 2: Αποτελέσματα πίνακα 2 σε μορφή ραβδογράμματος

ΣΧΟΛΙΟ:

Στην κατηγορία Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης παρατηρούνται σημαντικές ελλείψεις προσωπικού σε σχέση με τις θέσεις που έχουν προκηρυχθεί. Κυρίως όσον αφορά το προσωπικό φύλαξης (Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης) εφόσον προβλεπόταν 110 και εργάζονται 72 και την κοινωνική υπηρεσία (Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) που ενώ προβλέπονται 5 οργανικές θέσεις καλυμμένες είναι 2.

Κεφάλαιο 8: Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων

8.1. Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων στο σύνολό τους

α) ΑΔΙΚΗΜΑ

ΑΔΙΚΗΜΑ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
κλοπές, ληστείες	62	48%
ανθρωποκτονία	27	21%
κατοχή ναρκωτικών	17	13%
βιασμοί	5	4%
απάτες	11	9%
διάφορα (λαθρεμπορία, απόπειρα εμπρησμού, σωματική βλάβη, οπλοφορία)	7	5%
	129	100%

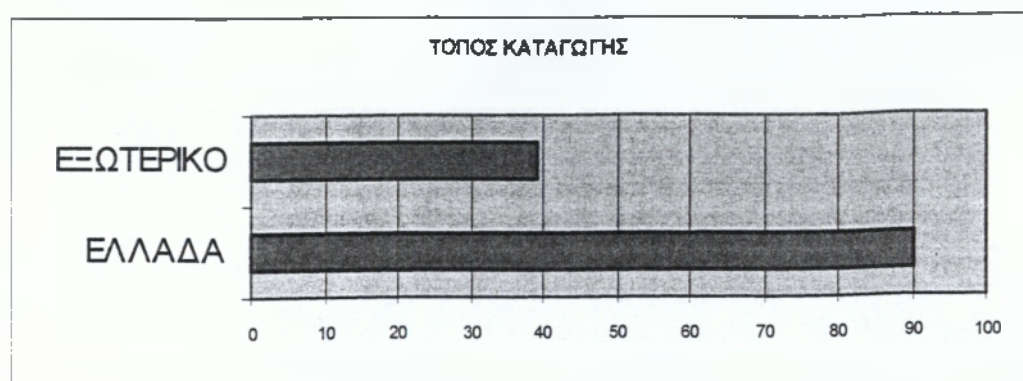

ΣΧΟΛΙΟ:

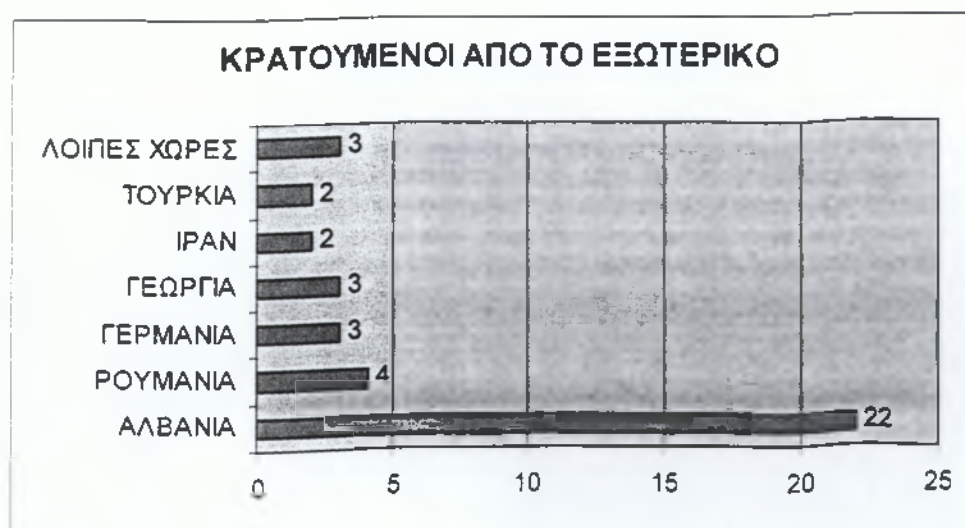
Οι μισοί περίπου κρατούμενοι συμμετέχουν σε κλοπές και ληστείες ενώ ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (21%) εμπλέκονται σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών.

β) ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΕΛΛΑΔΑ	90	70%
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	39	30%
	129	

ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΛΒΑΝΙΑ	22	56%
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	4	10%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3	8%
ΓΕΩΡΓΙΑ	3	8%
ΙΡΑΝ	2	5%
ΤΟΥΡΚΙΑ	2	5%
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	3	8%
	39	

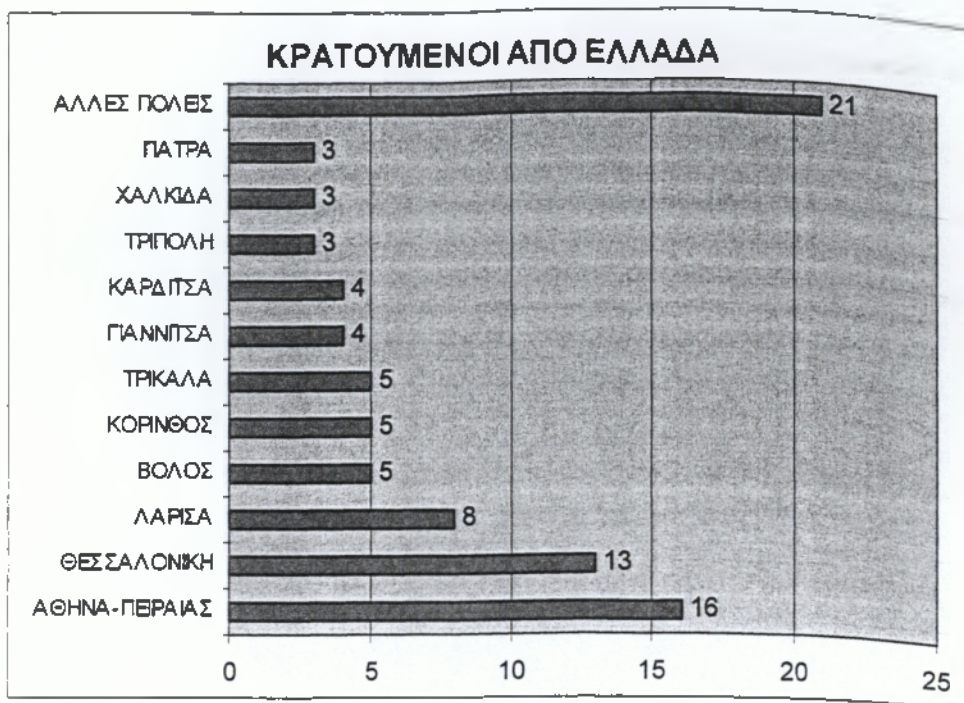
ΣΧΟΛΙΟ :

Τα 2/3 των έγκλειστων είναι Έλληνες. Ωστόσο το ποσοστό των αλλοδαπών κρίνεται και αυτό ιδιαίτερα σημαντικό. Η είσοδος ανθρώπων από άλλες χώρες, η οποία τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε δραματικά, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια δομών υποδοχών και υποστήριξης τους, δικαιολογεί εν μέρει το ποσοστό αυτό.

Όσον αφορά το έργο του σφραγισμού τους, η μεταχείριση τους είναι δύσκολη λόγω έλλειψης ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού με γνώση της γλώσσας και του ξένου πολιτισμού, γεγονός που έχει αρνητική επιρροή στο καθεστώς που επικρατεί στις φυλακές. Η έλλειψη γνώσης της ξένης γλώσσας δημιουργεί προβλήματα επικοινωνίας και οδηγεί σε παρεξηγήσεις.

Οι Έλληνες κρατούμενοι κατάγονται από:

ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΘΗΝΑ-ΠΕΙΡΑΙΑΣ	16	18%
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	13	14%
ΛΑΡΙΣΑ	8	9%
ΒΟΛΟΣ	5	6%
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	5	6%
ΤΡΙΚΑΛΑ	5	6%
ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	4	4%
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	4	4%
ΤΡΙΠΟΛΗ	3	3%
ΧΑΛΚΙΔΑ	3	3%
ΠΑΤΡΑ	3	3%
ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΕΙΣ	21	23%
	90	

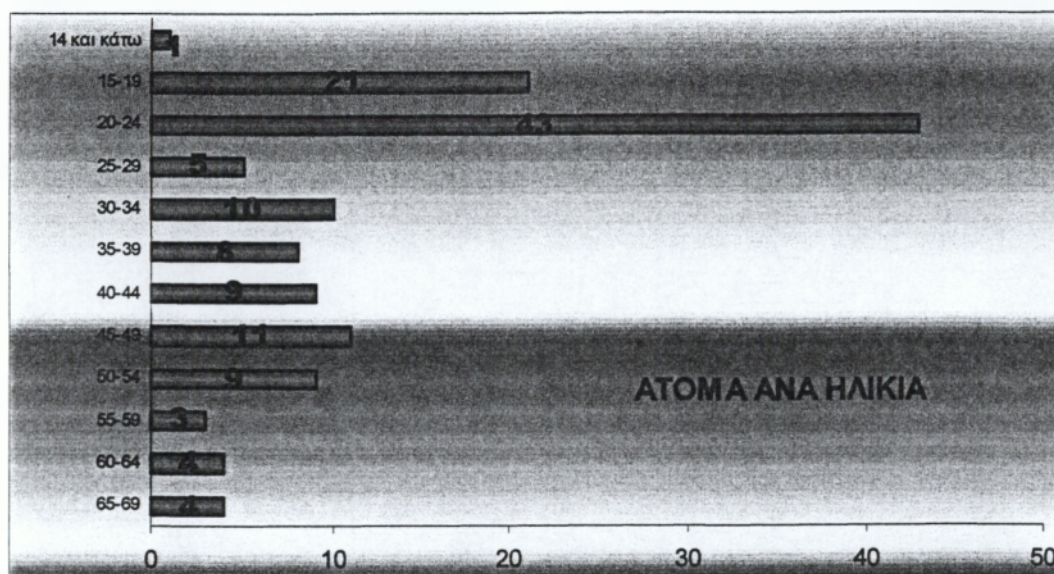
ΣΧΟΛΙΟ :

Από τα μεγάλα αστικά κέντρα κατάγεται το 41% των κρατουμένων ενώ το 59% από μικρότερες πόλεις.

Ίσως ο μύθος της «αθώας ελληνικής επαρχίας» αρχίζει να κλονίζεται.

γ) ΗΛΙΚΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
65-69	4	3%
60-64	4	3%
55-59	3	2%
50-54	9	7%
45-49	11	9%
40-44	9	7%
35-39	8	6%
30-34	10	8%
25-29	5	4%
20-24	43	34%
15-19	21	16%
14 και κάτω	1	1%
	128	

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 50% των κρατουμένων είναι άτομα νεαρής ηλικίας (14,24 χρονών). Εξάλλου το Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας απευθύνεται σε ανήλικους δράστες. Είναι όμως αξιοσημείωτο ότι συνυπάρχουν και άλλα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία αν και διαμένουν σε ξεχωριστές εγκαταστάσεις σύμφωνα με το Διευθυντή του Καταστήματος, επηρεάζουν κατά πολύ τους νεαρότερους δράστες.

δ) ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ελληνική	100	78%
αλβανική	21	16%
λοιπές χώρες	8	6%
	129	

ε) ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
αγράμματοι	30	23%
δημοτικό	53	41%
γυμνάσιο	27	21%
λύκειο	12	9%
τεχνικές σχολές	5	4%
ανωτάτη	3	2%
	130	

ΣΧΟΛΙΟ :

Το 63% είναι ή αγράμματοι ή έχουν λάβει τις ελάχιστες γνώσεις που παρέχει το Δημοτικό Σχολείο.

Είναι ίσως παρήγορο ότι η γνώση φαίνεται να αποτελεί το αντίδοτο της παραβατικότητας.

ζ) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΤΟΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
άγαμοι	77	60%
έγγαμοι	43	34%
διαζευγμένοι	7	5%
χήροι	1	1%
	128	

ΣΧΟΛΙΟ :

Το 60% των κρατούμενων δεν έχει οικογενειακές δεσμεύσεις.

Το υπόλοιπο όμως 40% είναι ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό καθώς μας κάνει να σκεφτούμε το συνολικό αριθμό των ανθρώπων (σύζυγοι – παιδιά) που έχουν εμπλακεί στην περιπέτεια της αντιμετώπισης του νόμου.

8.2. Ερωτηματολόγιο και Στατιστικά Στοιχεία Ανήλικων Κρατουμένων

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο αναφέρεται στους ανήλικους κρατούμενους του Αγροτικού Σωφρονιστικού Καταστήματος Ανήλικων Κασσαβετίας μέχρι και την ηλικία των 24 ετών και η συμπλήρωσή τους είναι προαιρετική. Επιλέχθηκε το συγκεκριμένο όριο ηλικίας, γιατί σύμφωνα με τον Σωφρονιστικό Κώδικα (α. 12 –1 Σ.Κ) νεαροί κρατούμενοι στο σωφρονιστικό δίκαιο είναι όσοι διατρέχουν το 13^ο και δεν έχουν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους.

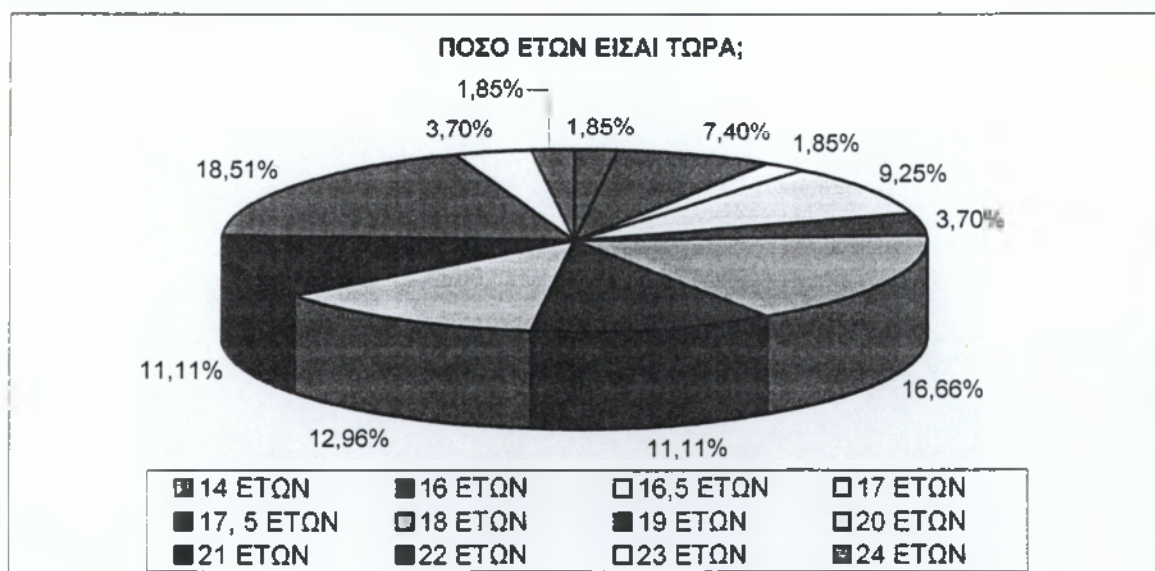
Επομένως, η σωφρονιστική ανηλικότητα αρχίζει από το 13^ο και διαρκεί έως το 21^ο έτος και κατ' εξαίρεση έως το 25 έτος του κρατουμένου.

Διανεμήθηκε σε 65 κρατουμένους, αλλά απάντησαν οι 54 λόγω του ότι κάποιοι έλειπαν με άδεια, άλλοι με μεταγωγή και ορισμένοι από τους αλλοδαπούς αδυνατούσαν να κατανοήσουν το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου διότι δεν γνώριζαν την ελληνική γλώσσα.

1. Πόσων ετών είσαι τώρα ; (Σεπτέμβριος 2003)

ΗΛΙΚΙΑ	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝΟΛ. ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ
14	1	1,85
16	4	7,40
16,5	1	1,85
17	5	9,25
17,5	2	3,70
18	9	16,66
19	6	11,11
20	7	12,96
21	6	11,11
22	10	18,51
23	2	3,70
24	1	1,85

Μέσος όρος ηλικίας : 19 ετών

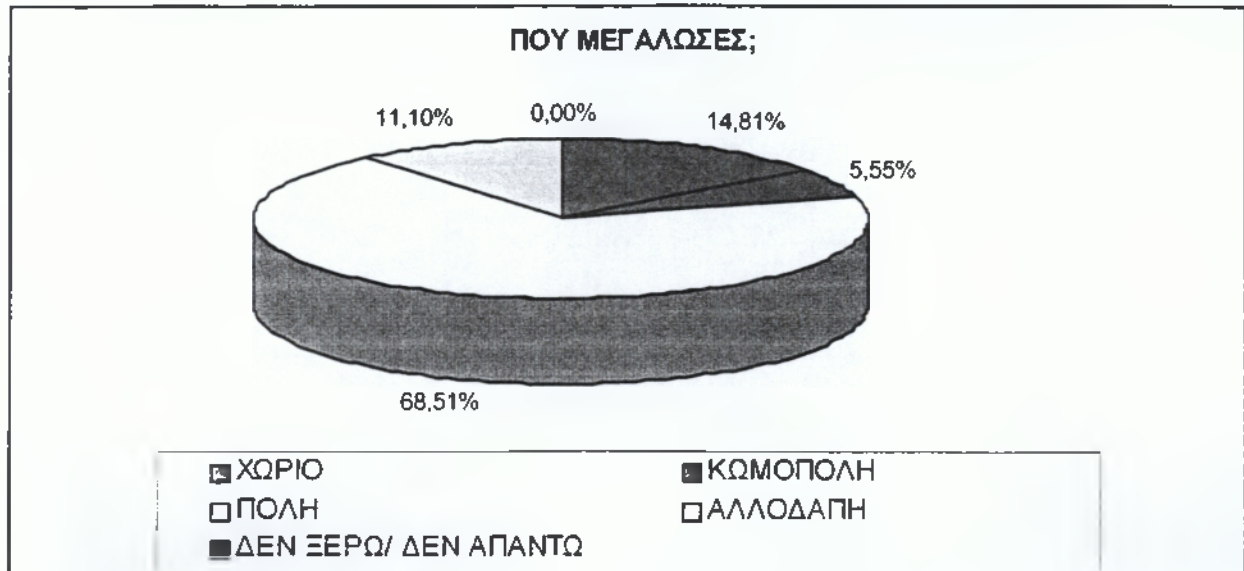

ΣΧΟΛΙΟ:

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκλειστών (≈19%) έχουν την ηλικία των 22 ετών και ακολουθεί η ηλικία των 18 ετών (≈17%)

2. Που μεγάλωσε;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
Α) Χωριό	8	14,81
Β) Κωμόπολη	3	5,55
Γ) Πόλη	37	68,51
Δ) Αλλοδαπή	6	11,11
Ε) Δεν ξέρω / Δεν απαντώ		0,00

ΣΧΟΛΙΟ:

Η πλειοψηφία των κρατουμένων προέρχονται από πόλεις ($\approx 69\%$) κι αυτό γιατί στις πόλεις οι πειρασμοί είναι περισσότεροι.

Αντίθετα το 15% προέρχονται από χωριό και ένα μικρό ποσοστό 11% απ' την αλλοδαπή.

3. Με ποιους μεγάλωσες ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Με τους φυσικούς γονείς	35	64,81
B) Μόνο με πατέρα		
Γ) μόνο με μητέρα	5	9,25
Δ) με παππού και γιαγιά	9	16,66
Ε) σε ίδρυμα	3	5,55
Ζ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ	2	3,70

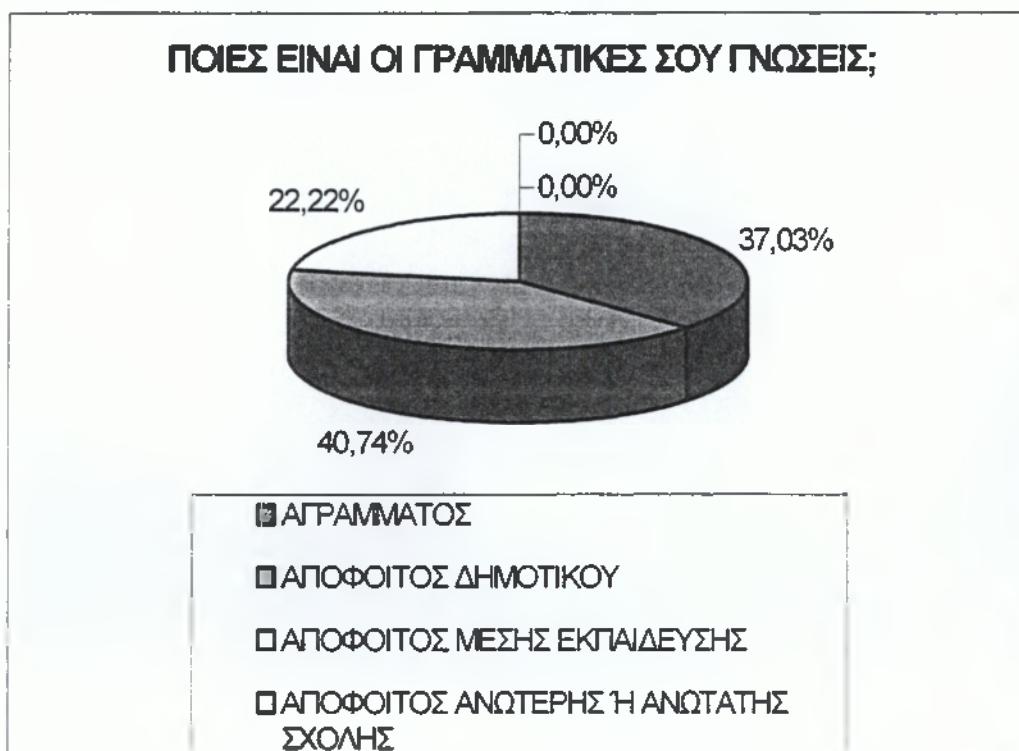

ΣΧΟΛΙΟ:

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων έχουν μεγαλώσει με τους φυσικούς τους γονείς (65%) και υπάρχει και ένα 26% με μονογονεϊκές οικογένειες.

4. Ποιες είναι οι γραμματικές σου γνώσεις ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Αγράμματος	20	37,03
B) Απόφοιτος δημοτικού	22	40,74
Γ) Απόφοιτος μέσης εκπαίδευση	12	22,22
Δ) απόφοιτος ανώτερης ή ανώτατης σχολής		
E) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		

ΣΧΟΛΙΟ:

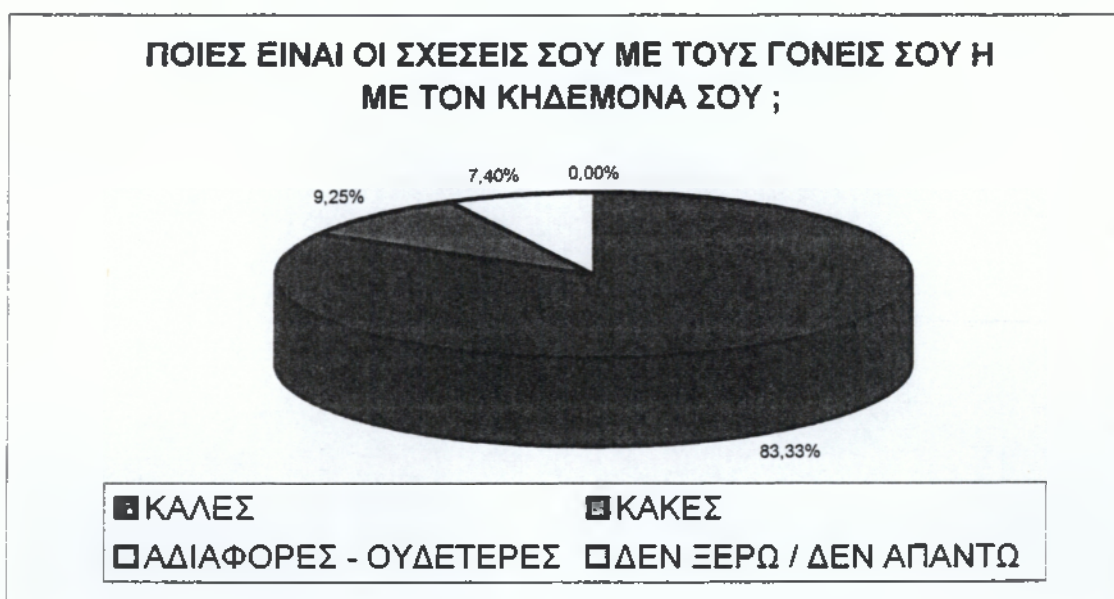
Το 41% των ανηλίκων κρατουμένων είναι απόφοιτοι δημοτικού, ποσοστό που δεν έχει μεγάλη διαφορά με το ποσοστό των αναφάλλβητων 37% .

Το μορφωτικό τους επίπεδο είναι ιδιαίτερα χαμηλό αν αναλογιστούμε ότι μόνο το 22% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, ποσοστό κατά πολύ μικρότερο απ' το ποσοστό των αγράμματων.

Μάλλον η μόρφωση λειτουργεί ως «ασπίδα» για την εμπλοκή σε καταστάσεις παρανομίας. Ίσως σ' αυτή την περίπτωση οι άνθρωποι μπορούν να βρουν άλλους τρόπους να λύσουν τα προβλήματά τους και να διεκδικούν τελικά τα δικαιώματά τους.

5. Ποιες ήταν οι σχέσεις σου με τους γονείς σου ή με τον κηδεμόνα σου ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Καλές	45	83,33
B) Κακές	5	9,25
Γ) Αδιάφορες – ουδέτερες	4	7,40
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

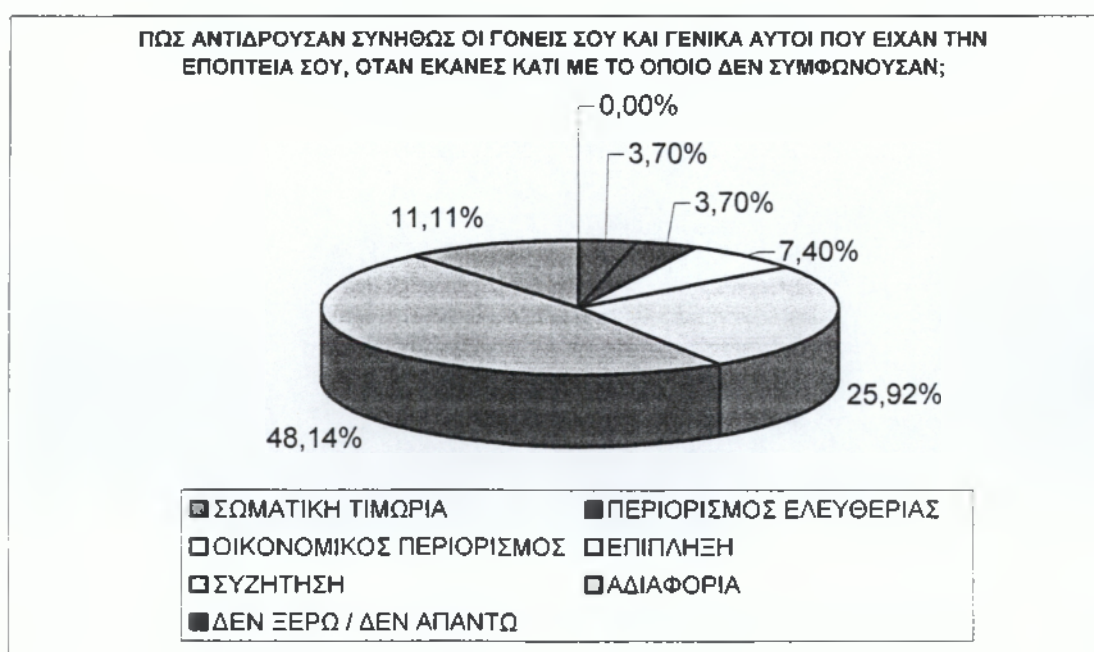
ΣΧΟΛΙΟ:

Το 83% των κρατουμένων υποστηρίζουν πως οι ενδοοικογενειακές τους σχέσεις είναι καλές.

Η τάση τους αυτή να ωραιοποιούν κάποιες καταστάσεις ίσως οφείλεται στο δισταγμό τους ν' ανοιχτούν σε κάποιο άγνωστο γι' αυτούς πρόσωπο και την άρνησή τους να κάνουν γνωστό κάτι τόσο προσωπικό.

6. Πως αντιδρούσαν συνήθως οι γονείς σου και γενικά αυτοί που είχαν την εποπτεία σου, όταν έκανες κάτι με το οποίο δεν συμφωνούσαν ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Σωματική τιμωρία	2	3,70
B) Περιορισμός ελευθερίας	2	3,70
Γ) Οικονομικός περιορισμός	4	7,40
Δ) Επίπληξη	14	25,92
E) Συζήτηση	26	48,14
Z) Αδιαφορία	6	11,11
H) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

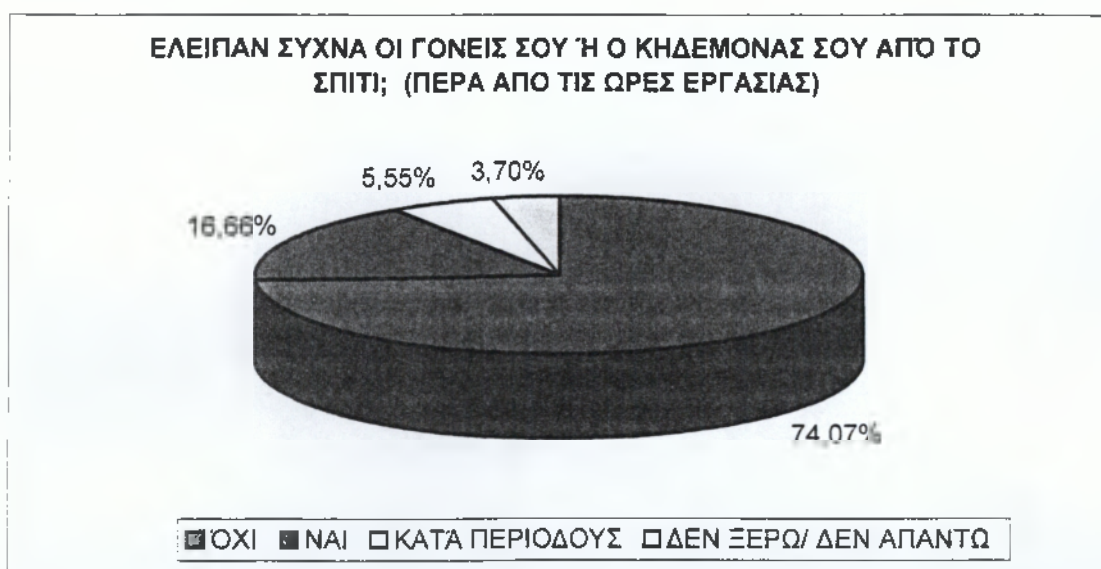

ΣΧΟΛΙΟ :

Η μέθοδος που ακολουθούσαν οι γονείς των μισών περίπου κρατουμένων (48%) προκειμένου να τους συνετίσουν ήταν η συζήτηση, ενώ η αμέσως επόμενη η επίπληξη (26%).

7. Έλειπαν συχνά οι γονείς σου ή ο κηδεμόνας σου από το σπίτι ;
(πέρα από τις ώρες εργασίας)

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Όχι	40	74,07
B) Ναι	9	16,66
Γ) Κατά περιόδους	3	5,55
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ	2	3,70

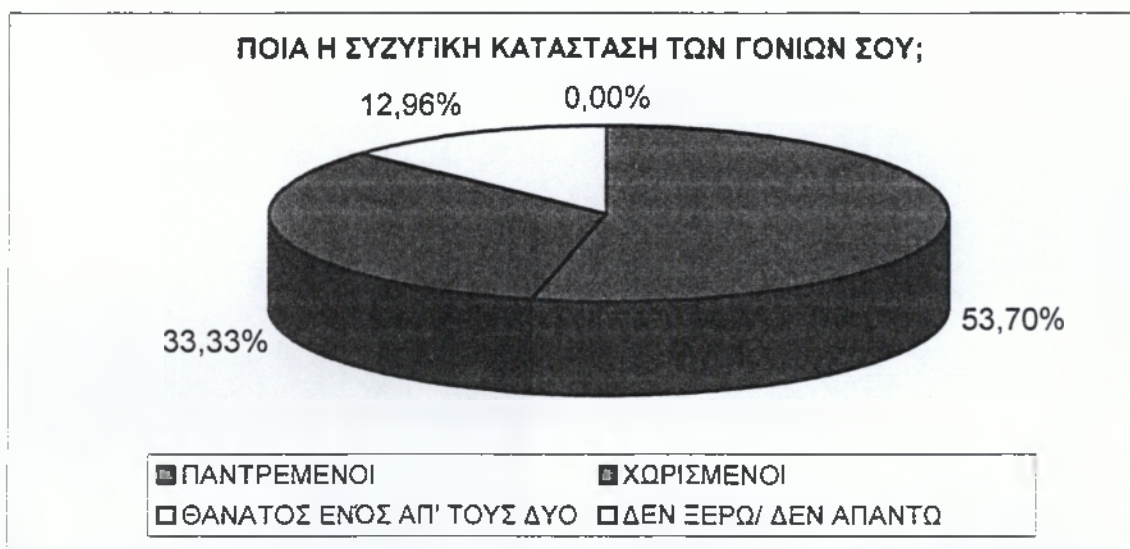

ΣΧΟΛΙΟ:

Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό 74% των κρατουμένων απάντησαν πως οι γονείς τους πέρα απ' τις ώρες εργασίας δεν έλειπαν από το σπίτι.

8. Ποια η συζυγική κατάσταση των γονιών σου ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Παντρεμένοι	29	53,70
B) Χωρισμένοι	18	33,33
Γ) Θάνατος ενός από τους δύο	7	12,96
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

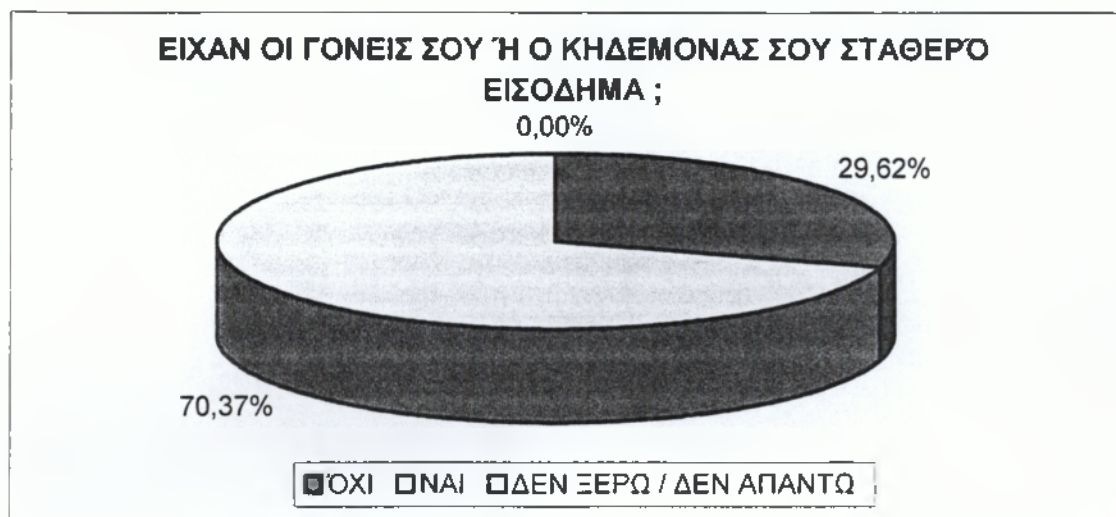

ΣΧΟΛΙΑ:

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων προέρχονται από συγκροτημένες οικογένειες (53%), ενώ το 33% από διαλυμένες. Τελικά πηγή του κακού μπορεί να μην είναι τόσο η οικογενειακή τους κατάσταση αλλά οι διάφορες συναναστροφές τους. Σύμφωνα με τα λεγόμενά των ίδιων των κρατουμένων ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για την κατάληξή τους στη φυλακή έχει το «κακό μπλέξιμο». Ένα ποσοστό του 13% έχει χάσει έναν από τους δύο γονείς.

9. Είχαν οι γονείς σου ή ο κηδεμόνας σου σταθερό εισόδημα ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
Α) Όχι	16	29,62
Β) Ναι	38	70,37
Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00%

ΣΧΟΛΙΟ:

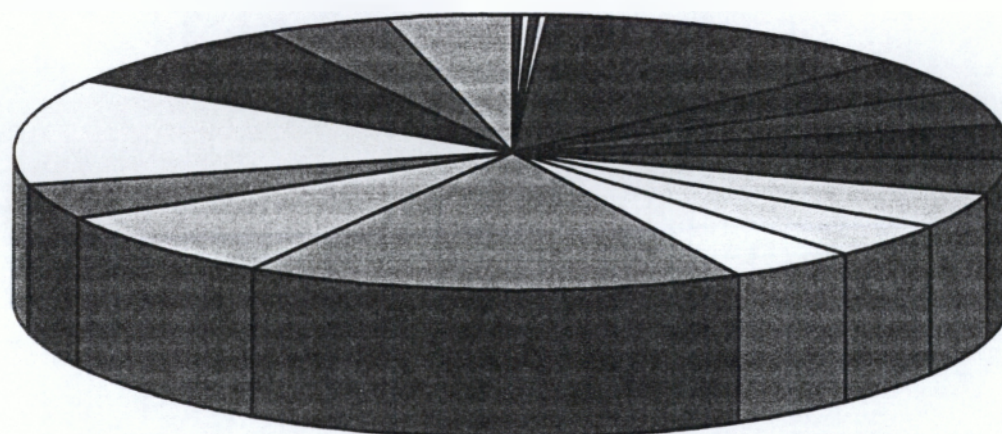
Το 70% των κρατουμένων δηλώνει πως οι γονείς τους είχαν σταθερό εισόδημα, ενώ το 30% όχι.

Παρατηρούμε πως οι περισσότεροι κρατούμενοι δεν είχαν κίνητρο τα χρήματα ώστε να χρειαστεί να διαπράξουν αξιόποινη πράξη.

10.Πόσον καιρό είσαι ήδη εδώ ; (σε μήνες)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ (μήνες)	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.	ΔΙΑΡΚΕΙΑ (μήνες)	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
1	2	3,70	15	1	1,85
2	4	7,40	16	1	1,85
3	9	16,66	17	1	1,85
3,5	1	1,85	20	1	1,85
4	1	3,70	21	1	1,85
4,5	2	1,85	29	1	1,85
5	1	9,25	36	4	7,40
6	5	3,70	39	2	3,70
7	2	1,85	42	1	1,85
9	1	1,85	48	3	5,55
10	1	1,85	54	2	3,70
11	1	5,55	60	1	1,85
12	3	1,85	70	1	1,85
13	1	1,85			

ΠΟΣΟΝ ΚΑΙΡΟ ΕΙΣΑΙ ΗΔΗ ΕΔΩ; (ΣΕ ΜΗΝΕΣ)

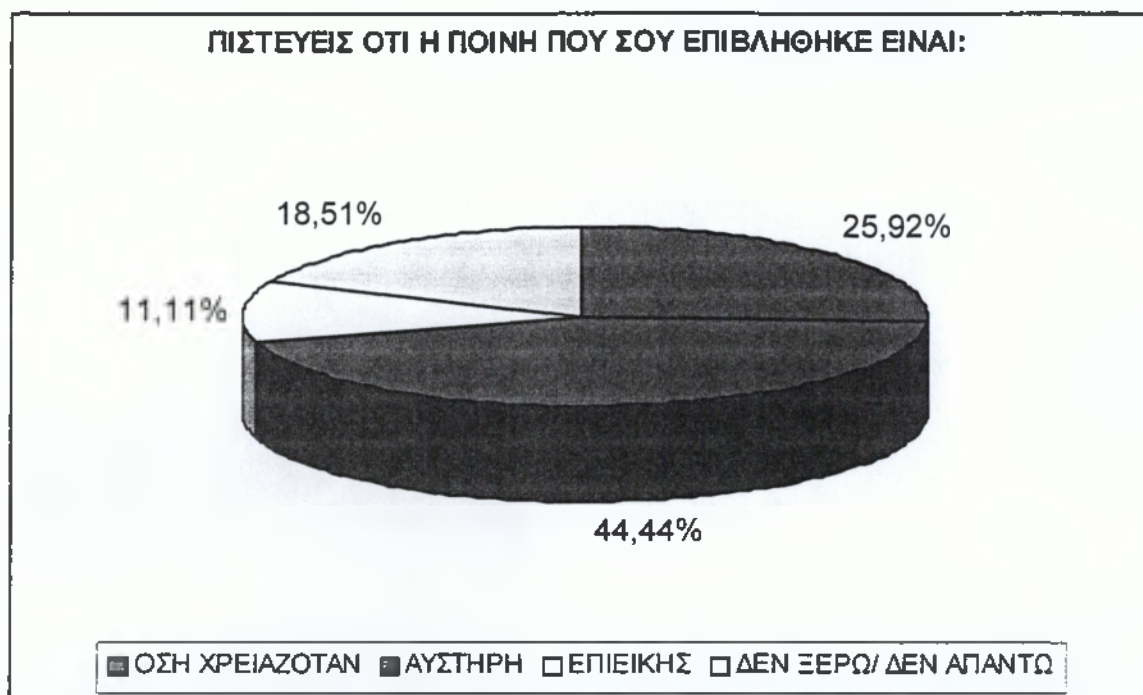
1 ΜΗΝΑΣ	2 ΜΗΝΕΣ	3 ΜΗΝΕΣ	3,5 ΜΗΝΕΣ	4 ΜΗΝΕΣ	4,5 ΜΗΝΕΣ	5 ΜΗΝΕΣ
6 ΜΗΝΕΣ	7 ΜΗΝΕΣ	9 ΜΗΝΕΣ	10 ΜΗΝΕΣ	11 ΜΗΝΕΣ	12 ΜΗΝΕΣ	13 ΜΗΝΕΣ
15 ΜΗΝΕΣ	16 ΜΗΝΕΣ	17 ΜΗΝΕΣ	20 ΜΗΝΕΣ	21 ΜΗΝΕΣ	29 ΜΗΝΕΣ	36 ΜΗΝΕΣ
39 ΜΗΝΕΣ	42 ΜΗΝΕΣ	48 ΜΗΝΕΣ	54 ΜΗΝΕΣ	60 ΜΗΝΕΣ	70 ΜΗΝΕΣ	

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 17% των κρατουμένων είναι 3 μήνες έγκλειστοι και Μ.Ο. της διάρκειας της έγκλειστης ζωής τους είναι 35 μήνες. Το 50% βρίσκεται μέσα στο πρώτο επτάμηνο της ζωής μέσα στη φυλακή, ενώ το υπόλοιπο 50% μοιράζεται απ' τον 9ο έως τον 70ο μήνα της εκτεινόμενης ποινής τους.

11. Πιστεύεις ότι η ποινή που σου επιβλήθηκε είναι :

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Όση χρειαζόταν	14	25,92
B) Αυστηρή	24	44,44
Γ) Επεικής	6	11,11
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ	10	18,51

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 44% των εγκλείστων θεωρεί την ποινή του αυστηρή σε σχέση με το αδίκημα που διέπραξε, ενώ εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό 26% ομολογεί πως τιμωρήθηκε δίκαια.

12.Εργάζεσαι στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Όχι	2	3,70
B) Ναι	52	96,29
Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

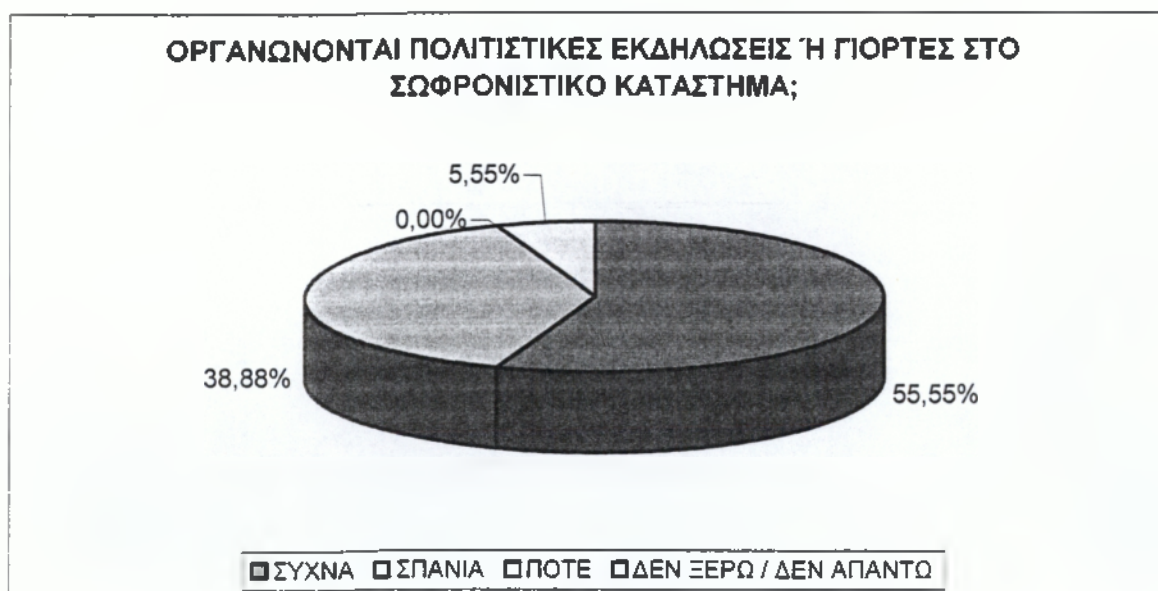

ΣΧΟΛΙΟ:

Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατουμένων (97%) εργάζονται στο σωφρονιστικό κατάστημα. Κίνητρο για την εργασία τους αποτελεί ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών (1 ημέρα υπολογίζεται

13. Οργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις ή γιορτές στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Συχνά	30	55,55
B) Σπάνια	21	38,88
Γ) Ποτέ		0,00
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ	3	5,55

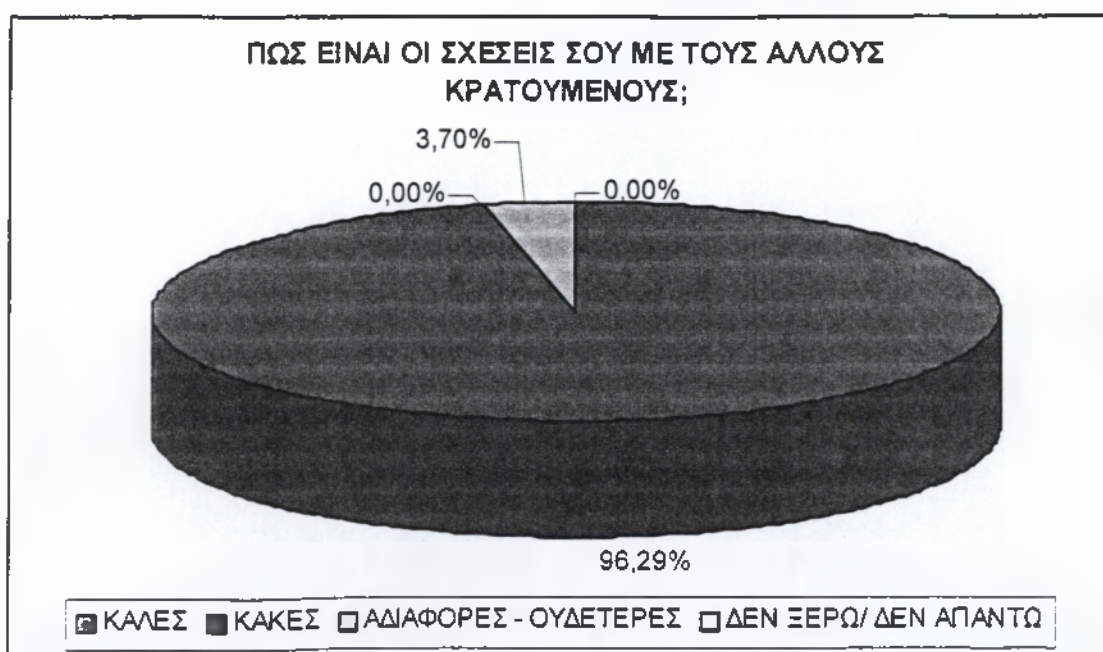

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 56% δηλώνουν πως διοργανώνονται εκδηλώσεις συχνά και το 39% σπάνια. Το 5% που απάντησαν δεν ξέρω/ δεν απαντώ οφείλεται στο μικρό διάστημα του εγκλεισμού τους, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν κάτι τέτοιο.

14. Πως είναι οι σχέσεις σου με τους άλλους κρατούμενους ;

	ΑΤΟΜΑ	% Συν. ΑΠΑΝΤ
A) Καλές	52	96,29
B) Κακές		
Γ) Αδιάφορες – ουδέτερες	2	3,70
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		

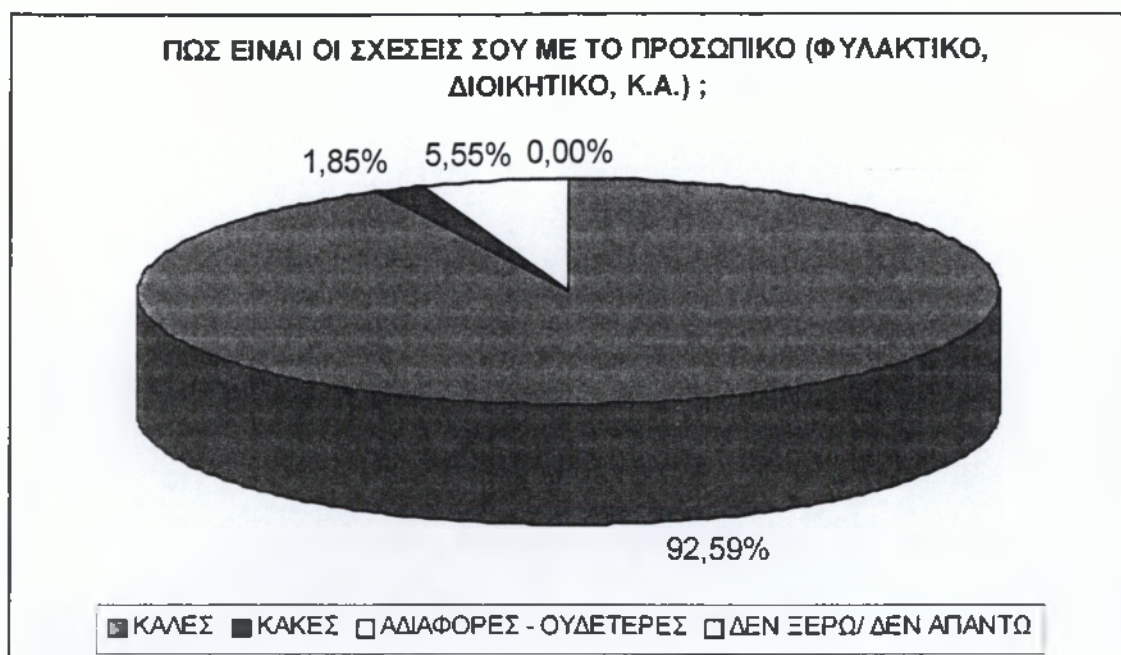

ΣΧΟΛΙΟ:

Οι περισσότεροι κρατούμενοι (97%) διατηρούν καλές σχέσεις μεταξύ τους ενώ μόλις το 4% τις χαρακτηρίζει αδιάφορες – ουδέτερες.

15. Πως είναι οι σχέσεις σου με το προσωπικό; (Φυλακτικό, διοικητικό, κ.α)

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Καλές	50	92,59
B) Κακές	1	1,85
Γ) Αδιάφορες – Ουδέτερες	3	5,55
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

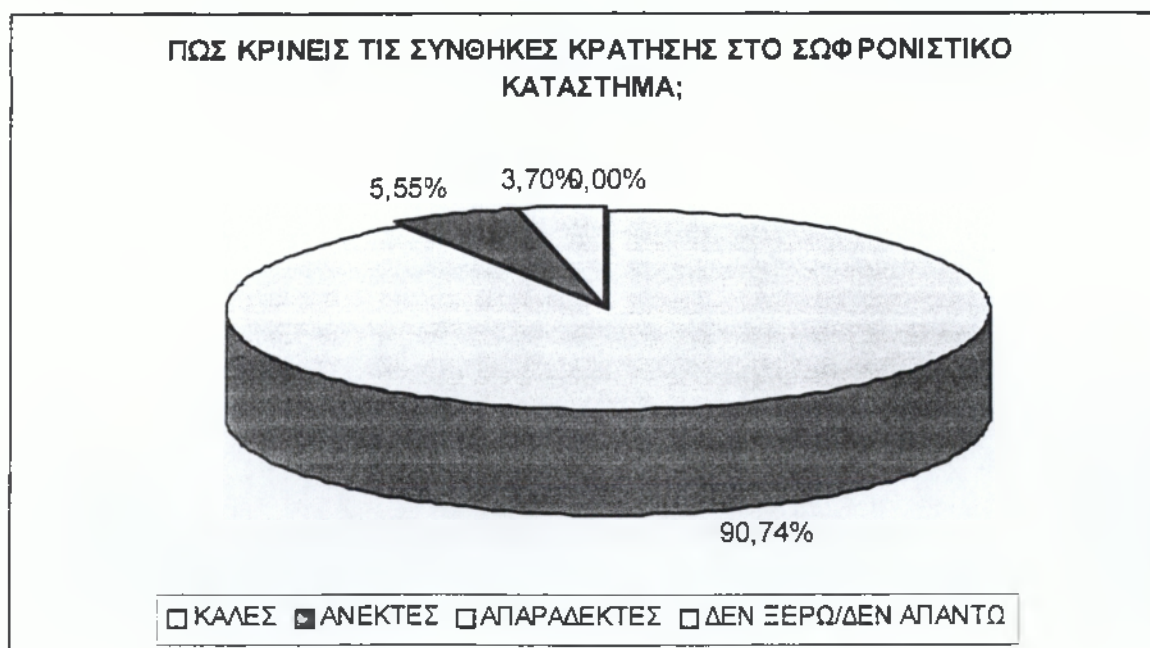

ΣΧΟΛΙΟ:

Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατουμένων (92%) υποστηρίζει πως οι σχέσεις τους με το προσωπικό είναι καλές, το 6% αδιάφορες – ουδέτερες και μόλις το 2% κακές.

16. Πως κρίνεις τις συνθήκες κράτησης στο σωφρονιστικό κατάστημα;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Καλές	49	90,74
B) Ανεκτές	3	5,55
Γ) Απαράδεκτες	2	3,70
Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		0,00

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 91% των κρατουμένων δηλώνει ευχαριστημένο απ' τις συνθήκες κράτησης στο συγκεκριμένο κατάστημα, το 6% τις θεωρεί ανεκτές και το 4% απαράδεκτες.

17. Σε ενοχλεί κάτι στην καθημερινή σου ζωή μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Συμπεριφορά συγκρατουμένων	2	3,70
B) Συμπεριφορά προσωπικού	1	1,85
Γ) Υγειονομική περίθαλψη	1	1,85
Δ) Συνθήκες καθαριότητας	1	1,85
Ε) Συνθήκες διατροφής	10	18,51
Ζ) Συνωστισμός στους θαλάμους		
Η) τίποτα	39	72,22
Θ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		

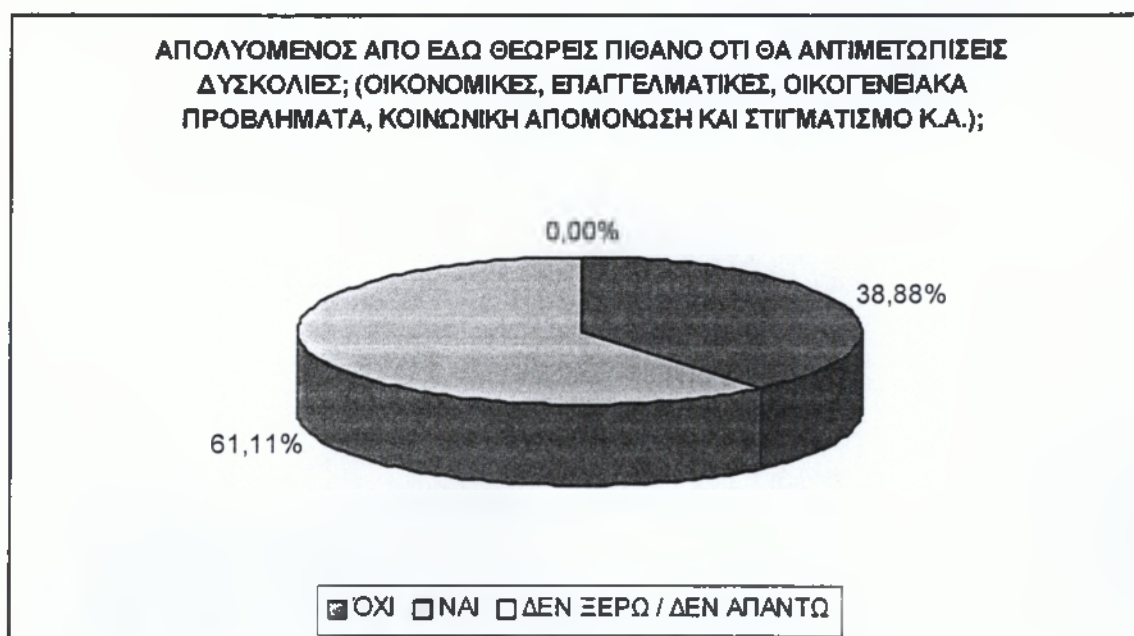
ΣΧΟΛΙΟ:

Έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι το 72% των έγκλειστων δεν τους ενοχλεί τίποτα μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα.

Το 20% έχουν παράπονα όσον αφορά τις συνθήκες διατροφής και ένα 4% όσον αφορά τη συμπεριφορά των συγκρατουμένων τους.

18. Απολυόμενος από εδώ θεωρεί πιθανό ότι θα αντιμετωπίσεις δυσκολίες (οικονομικές, επαγγελματικές, οικογενειακά προβλήματα, κοινωνική απομόνωση και στιγματισμό κ.α)

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ.
A) Όχι	21	38,88
B) Ναι	33	61,11
Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ		

ΣΧΟΛΙΟ:

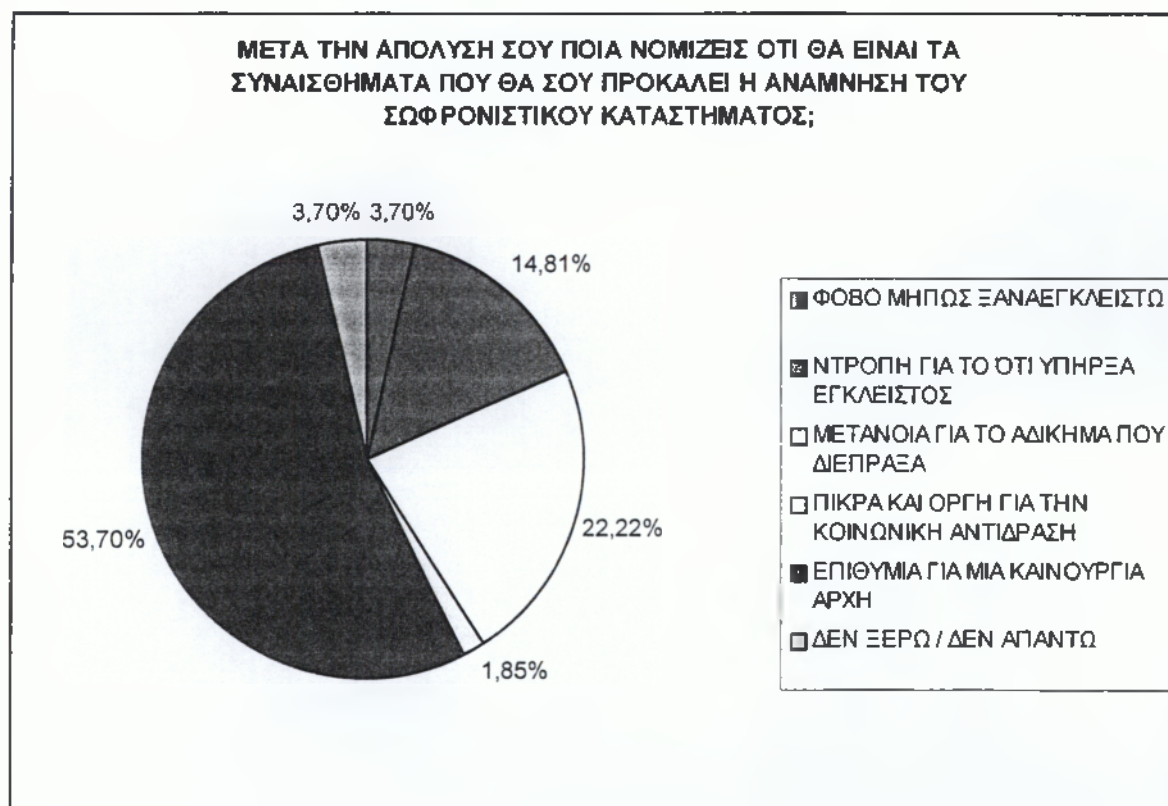
Το 61% των εγκλειστών έχει συνειδητοποιήσει το λάθος που έκανε και θεωρεί αυτονόητο το γεγονός ν' αντιμετωπίσει δυσκολίες όπως αυτές που αναφέρονται παραπάνω.

Μεγάλο όμως είναι το ποσοστό που θεωρεί ότι δεν θ' αντιμετωπίσει κάποια προβλήματα.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντησή τους στο ερώτημα αυτό: «ας βγούμε από εδώ και θα προσπαθήσουμε». Είναι τέτοια η επιθυμία τους ν' αποφυλακιστούν που δεν μπορούν ν' αναλογιστούν κάποιες φορές τις συνέπειες της πράξης τους.

19.Μετά την απόλυση σου ποια νομίζεις ότι θα είναι τα συναισθήματα που θα σου προκαλεί η ανάμνηση του σωφρονιστικού καταστήματος ;

	ΑΤΟΜΑ	% ΣΥΝ. ΑΠΑΝΤ
A) Φόβο μήπως ξαναεγκλειστώ	2	3,70
B) Ντροπή για το ότι υπήρξα έγκλειστος	8	14,81
Γ) Μετάνοια για το αδίκημα που διέπραξα	12	22,22
Δ) Πίκρα και οργή για την κοινωνική αντίδραση	1	1,85
E) Επιθυμία για μια καινούρια αρχή	29	53,70
Z) Δεν ξέρω / δεν απαντώ	2	3,70

ΣΧΟΛΙΟ:

Το 53% των κρατουμένων εκφράζουν την επιθυμία για καινούργια αρχή, το 22% νιώθει μετάνοια για το αδίκημα που διέπραξε, ενώ το 15% ντροπή που υπήρξε έγκλειστος.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα των περισσότερων κρατουμένων, μετανοούν την ίδια στιγμή για τις πράξεις τους.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Είναι ίσως φανερό ότι δεν μπορεί κανείς ν' αποκτήσει πλήρη εικόνα της ζωής των φυλακισμένων από τις απαντήσεις σ' ένα μικρό ερωτηματολόγιο.

Υπάρχουν απαντήσεις που επιδέχονται συζήτηση – διερεύνηση π.χ. οι σχέσεις με τις οικογένειές τους, οι συνθήκες κράτησής τους.

8.3 Συνέντευξη με διευθυντή του Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας

1) Πόσα χρόνια υπηρετείτε στη συγκεκριμένη θέση κύριε Δραγούτσε;

Από το 1994

2) Είχατε εμπειρία από άλλο σωφρονιστικό κατάστημα;

Και τα 29 χρόνια που υπηρετώ είναι σε σωφρονιστικά καταστήματα. Ξεκίνησα απ' το σωφρονιστικό κατάστημα Βουλιαγμένης, έπειτα στο Σ.Κ.Α. Κορυδαλλού και μέχρι σήμερα στο Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας

3) Θα μπορούσατε πιθανόν να βρίσκεστε σε μια άλλη θέση με λιγότερες ευθύνες. Τι σας έκανε να επιλέξετε τη συγκεκριμένη;

Η θέση που κατέχω ως Διευθυντής αποφασίστηκε απ' το Υπηρεσιακό Συμβούλιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Όσον αφορά ιδιαίτερα τους ανήλικους κρατούμενους είναι μεγάλη πρόκληση η προοπτική για προσφορά βοήθειας στην κοινωνική τους επανάσταση. Τέλος στο συγκεκριμένο σωφρονιστικό κατάστημα υπάρχουν δυνατότητες να προσφέρεις πολλά περισσότερα γιατί είναι αγροτικό.

4) Ο κόσμος των φυλακισμένων προκαλεί στον «νόμιμο κόσμο» ένα αίσθημα φόβου. Είναι δικαιολογημένο αυτό;

Όχι, κι αυτό αποδεικνύεται όταν διάφοροι φορείς και οργανώσεις επισκέπτονται τις φυλακές. Χρειάζονται συμπαράσταση περισσότερο και όχι φόβο.

5) Ο κόσμος των φυλακισμένων έχει τους δικούς του κώδικες επικοινωνίας;

Ναι. Το επίπεδο των ανηλίκων είναι συγκεκριμένο καθώς και ο κώδικας συμπεριφοράς και λειτουργίας τους. Το θέμα είναι κατά πόσο μπορούμε να μπούμε στους κώδικες αυτούς για να πλησιάσουμε έτσι στις ψυχές και τις καρδιές τους. Θέλουν πολύ συζήτηση για ν' αποκτήσεις την εμπιστοσύνη τους.

6) Ποια πιστεύετε ότι είναι η πιο αποτελεσματική τεχνική επικοινωνίας; (αυστηρότητα, ανοχή)

Πρέπει ν' ακολουθείται μια μέση λύση. Ο καλύτερος τρόπος επικοινωνίας είναι η συζήτηση, είτε για θέματα που αφορούν τους ανηλίκους σε προσωπικό – οικογενειακό επίπεδο, είτε για διάφορα άλλα θέματα που τους απασχολούν στο σύνολό τους. Συγκεντρώνονται όλα τα παιδιά και εκφράζουν τα παράπονά τους.

7) Υπήρξαν (ή υπάρχουν) περιπτώσεις που έχετε ασχοληθεί προσωπικά με κάποιον κρατούμενο;

Υπήρξαν και υπάρχουν πολλές περιπτώσεις απ' τις οποίες καθεμία είναι ιδιαίτερη και ξεχωριστή, θέλει ειδική μεταχείριση. Πρόκειται για ιδιόρρυθμες περιπτώσεις με πολλά προβλήματα κυρίως μετά την αποφυλάκιση, όπως στέγασης ανυπαρξία οικογένειας, εύρεση εργασίας.

8) Περιπτώσεις κρατουμένων που ξεχωρίσατε;

Όπως προανέφερα κάθε κρατούμενος είναι μια ειδική και ξεχωριστή περίπτωση. Παράδειγμα, ένας νεαρός σκότωσε τον πατέρα του για λόγους τιμής ως προς τη μητέρα του, ενώ κάποιος άλλος είχε 11 αδέρφια και όταν αποφυλακίστηκε δεν είχε που να πάει. Συχνά παρατηρείται το φαινόμενο να προβαίνουν σε παράνομες ενέργειες για να επιστρέψουν στο χώρο των φυλακών, όπου τουλάχιστον είναι εξασφαλισμένη η διαμονή και η διατροφή τους.

9) Υπήρξαν εξεγέρσεις ή άλλες δύσκολες στιγμές στη θητεία σας;

Πολλές. Τον 1^ο χρόνο που εργαζόμουν πραγματοποιήθηκε μια εξέγερση και μάλιστα ένα μήνα μετά την ανάληψη των καθηκόντων μου. Με τον καιρό όμως οι καταστάσεις γίνονται διαφορετικές. Υπάρχει γνωριμία των κρατουμένων με το προσωπικό και αν οι συνθήκες διαβίωσής τους μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα είναι καλές, δεν υπάρχει λόγος να προβούν σε τέτοιου είδους ενέργειες.

10) Με ποια κριτήρια επιλέγεται κάποιος για τη θέση του Διευθυντού;

Σύμφωνα με τον Υπαλληλικό Κώδικα πρέπει να είναι Π.Ε. κατηγορίας και σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν ισχύει πρέπει να είναι Τ.Ε. ή Δ.Ε. Υπάρχουν διάφορες βαθμίδες μέχρι να γίνει κάποιος Διευθυντής και επίσης πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η εμπειρία, η προσφορά και γενικά η όλη του συμπεριφορά στο διάστημα που υπηρετεί.

11) Τι ελλείψεις παρατηρείτε όσον αφορά το προσωπικό και τη γενικότερη οργάνωση των φυλακών;

Λείπει παντελώς το επιστημονικό προσωπικό και ό,τι έχει σχέση με την οργάνωση για τους ανήλικους όταν αποφυλακίζονται. Οργανωτικός φορέας που θα μεριμνά γι' αυτό δεν υπάρχει, γεγονός που χρήζει άμεσης ανάγκης να βρεθεί λύση, γιατί η πλειοψηφία των ανηλίκων προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες και δεν έχουν που να πάνε. Επιβάλλεται επιστημονικό προσωπικό και ειδικοί ψυχολόγοι, λόγω της ηλικίας τους.

12) Μπορεί να πραγματοποιηθεί η προετοιμασία ενός κρατούμενου για τις απαιτήσεις της ζωής στον «έξω κόσμο» μέσω μέτρων, μέσα σε ιδρυματικό περιβάλλον;

Βεβαίως μπορεί. Το θέμα είναι τι γίνεται μετά την αποφυλάκισή του, αν δεν υπάρχει φορέας για να ολοκληρώσει τις διαδικασίες επανένταξής του. Ποιος θα τον προωθήσει σε περίπτωση που έχει μάθει κάποια ειδικότητα μέσω των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, που λειτουργούν στις φυλακές. Δεν υπάρχει ούτε πρόληψη, ούτε επανένταξη, γι' αυτό και η υποτροπή που παρατηρείται είναι μεγάλη.

*Ευχαριστώ πολύ για τη συζήτησή μας (Διευθυντής)
Ευχαριστώ κι εγώ.*

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε κάθε κοινωνία η ένταξη των νέων ανθρώπων που είχαν προβλήματα με το νόμο συνεπάγεται και διάφορα προβλήματα.

Με την αναγνώριση όμως σήμερα της «ανηλικότητας» ως ένα ιδιαίτερο στάδιο στη ζωή του ανθρώπου με πολλές ιδιομορφίες κάποια πράγματα έχουν αλλάξει.

Παλιά το σύστημα δικαιοσύνης για τους ανηλικούς ήταν περισσότερο απόλυτο μπροστά στους διάφορους νόμους που ίσχυαν για κάθε περίπτωση και για την οποία έπρεπε να πάρουν κάποια απόφαση με στόχο τον σωφρονισμό τους.

Νέοι όροι έχουν πλέον εισαχθεί, όπως : «Ποινικά ανεύθυνοι ανήλικου», «στήριξη ανηλίκων», «κοινωνική επανένταξη», «εξωιδρυματική ποινή», «μέτρα προστασίας των ανηλίκων» κ.α.

Όσοι η πραγματικότητα επιμένει. Υπάρχουν ακόμη φυλακές ανηλίκων όπου οι συνθήκες κράτησης δεν οδηγούν σε σωφρονισμό αλλά μάλλον σταθεροποιούν την αντικοινωνική τους συμπεριφορά.

Το ποινικό δίκαιο ανηλίκων επιδιώκει την κοινωνική ένταξη τους με τον έλεγχο της συμπεριφοράς τους προστατεύοντας έτσι την κοινωνία.

Επειδή απευθύνεται ειδικά στους ανηλικούς βασίζεται στην ιδέα της διαπαιδαγώγησης γι' αυτό και κατά πρώτο λόγο προβλέπονται αναμορφωτικά μέτρα και στόχο έχει να υπηρετήσει το συμφέρον του ανηλίκου. Εξάλλου η συντριπτική πλειοψηφία των πράξεων των ανηλίκων δραστών ανήκει στις περιοχές της ελαφράς και μικρομεσαίας εγκληματικότητας. Δεν είναι όμως λίγες οι φορές που κάτι τέτοιο δεν βρίσκει εφαρμογή.

Γι' αυτό αποτελεί επιτακτική ανάγκη να εκσυγχρονιστούν οι διατάξεις που αναφέρονται στην ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Δεν διακατέχονται από την ανάλογη ευαισθησία που αρμόζει στη νέα γενιά. Αναφορικά με την ποινή του σωφρονισμού, τα δικαστήρια ανηλίκων είναι «διστακτικά» ως προς την επιβολή του και τελικά του επιβάλλουν σε λίγες περιπτώσεις.

Από διάφορες έρευνες που έχουν γίνει κατά καιρούς είναι φανερό ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την συγκεκριμένη ποινή δεν είναι τα επιθυμητά.

Αντίθετα καταδεικνύουν τον παιδαγωγικά αποτυχημένο χαρακτήρα του.

Ειδικότερα σε ότι αφορά το Α.Σ.Κ.Α Κασσαβετείας παρατηρούμε τα εξής :

Η τοποθεσία όπου βρίσκεται το σωφρονιστικό κατάστημα είναι η πλέον κατάλληλη αφού είναι απομακρυσμένο από τα γύρω χωριά γεγονός που δεν θέτει τους κατοίκους σε κίνδυνο σε

περίπτωση απόδρασης, και η έκταση του είναι τέτοια που διευκολύνει τις αγροτικές τους εργασίες.

- Αν και οι εγκαταστάσεις είναι παλιές, οι χώροι του καταστήματος έτσι όπως είναι διαμορφωμένοι κρίνονται ικανοποιητικοί, εφόσον δεν υπάρχει σωφρονισμός και υπερκορεσμός στους θαλάμους. Σε κάθε θάλαμο συνυπάρχουν 7 με 8 άτομα το πολύ.
- Η εργασία των κρατουμένων λόγω του ότι πρόκειται για αγροτικό κατάστημα και η λειτουργία σ' αυτό δημοτικού σχολείου και προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης βοηθούν στο να περνάει πιο γρήγορα και εποικοδομητικά ο καιρός μέχρι να αποφυλακιστούν.
- Σε σύγκριση με τα άλλα σωφρονιστικά καταστήματα και τις ελληνικές φυλακές, γενικά, θεωρείται ότι είναι το καλύτερο αυτή τη στιγμή, απ' όλες τις απόψεις (σχέσεις κρατουμένων με το προσωπικό, διατροφή, καθαριότητα και γενικά συνθήκες διαβίωσης μέσα σ' αυτό) κάτι που ενισχύεται από την απάντηση των ίδιων των έγκλειστων στην ερώτηση για το πώς κρίνουν τις συνθήκες κράτησης στο συγκεκριμένο κατάστημα στο ερωτηματολόγιο που τους υποβλήθηκε. Το μαρτυρούν εξάλλου και κάποιες φράσεις τους κατά την διάρκεια της συζήτησης μας όπως «Εδώ είναι Παράδεισος», «δεν υπάρχει μόνο τοίχος», «εδώ βλέπουμε χρώματα».
- Παρατηρείται τέλος ανεπάρκεια όσον αφορά ειδικευμένο προσωπικό, πράγμα που δυσχεραίνει την σωστή παρακολούθηση και ενασχόληση με την κάθε περίπτωση χωριστά αφού όπως έχει ήδη αναφερθεί κάθε περίπτωση είναι ιδιαίτερη και χρήζει ειδικώς μεταχείρισης.

Ελλείψεις διαπιστώνονται κυρίως στο προσωπικό φύλαξης και της κοινωνικής εργασίας. Αν και προβλέπονται 110 φύλακες και 5 κοινωνικοί λειτουργοί απασχολούνται 72 και 2 αντίστοιχα, με αποτέλεσμα να αντιστοιχούν στον καθένα τους περισσότεροι κρατούμενοι απ' όσους θα έπρεπε προκειμένου το έργο τους να είναι αποδοτικό.

Οι φυλακισμένοι συμμετέχουν σ' ένα πανελλήνιο σύλλογο με την ονομασία «Ο Εσταυρωμένος», ο οποίος διεκδικεί την υλοποίηση των βασικών δικαιωμάτων τους και η 15^η Δεκεμβρίου έχει οριστεί ως η ημέρα του φυλακισμένου.

Πρόεδρος αυτού του συλλόγου συμπαραστάσεως των κρατουμένων είναι ένας ιερέας και τους παρέχεται συμβουλευτική, ψυχολογική και οικονομική υποστήριξη.

Τελειώνοντας, μέσα από την ανάγνωση βιβλίων και άρθρων θέλω να σταθώ στα λόγια μιας συγγραφέως, της Μαρίας Δούκα, η οποία με

μια αποστολή, του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, έχει επισκεφθεί δύο φορές την Κασσαβέτεια για την ενίσχυση της βιβλιοθήκης της. Όταν η λειτουργία συναντά την πραγματικότητα και μάλιστα στην σκληρή εικόνα κάνει τα πράγματα πιο έντονα.

Πρόκειται για το μυθιστόρημα της «Ουράνια Μηχανική», που μεγάλο μέρος της δράσης του εκτυλίσσεται στη φυλακή Ανηλίκων της Κασσαβετείας.

Ήρωας της είναι ο Ιάκωβος, μαθητής Γ' λυκείου με πλούσια φαντασία που έγινε «Κλεφτρόνι».

Αναφέρει σε κάποιο σημείο πως η Κασσαβετεία είναι «το σχολείο που τελειώσαμε, το σπίτι που μας πλάκωσε, τα όνειρα μας που μας στήσανε μπλόκο. Η πραγματικότητα.». Είναι «η φυλακή που κουβαλάμε μέσα μας», «ο τόπος που μας περιόρισαν», αλλά και «ο τόπος της αγωνίας μας για να υπάρξουμε».

Είναι «ο σωφρονισμός που μας επιβάλλανε οι άλλοι αλλά και ο πειθαναγκασμός που εμείς οι ίδιοι επιβάλλουμε στον εαυτό μας». «Από μια μορφή φυλακής ξεκινάμε όλοι μας. Το θέμα είναι πως θα οδηγηθούμε έξω από αυτά. Η δική μου απάντηση είναι: με την συνειδητοποίηση. Αυτή καταργεί τις φυλακές.»

Αυτό που παραμένει απόλυτο είναι ότι «νοσεί» βαθιά, όλο το σύστημα που αναλαμβάνει να «σωφρονίσει» τους νέους ανθρώπους για την παραβατική συμπεριφορά τους.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στη συνέχεια καταγράφονται κάποιες προτάσεις, οι οποίες αν εφαρμοστούν θα βοηθήσουν στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού ποινικού δικαίου ανηλίκων κάνοντας το πιο ελαστικό και ανθρώπινο.

1. Η ηλικία που καθιστά τον ανήλικο ποινικά υπεύθυνο (13^ο έτος) και που τον καταδικάζει σε ποινή στερητική της ελευθερίας, πρέπει να ανυψωθεί (συμπλήρωση του 15^{ου} έτους). Ένα κατάλληλο όριο ηλικίας είναι με τη συμπλήρωση του 15^{ου} έτους, αφού ο ανήλικος έχει ολοκληρώσει την υποχρεωτική σχολική του φοίτηση και έχει την δυνατότητα να εργασθεί.
2. Χρήσιμο θα ήταν να δημιουργηθεί ένας κατάλογος που θα περιλαμβάνει αδικήματα όπως η επαιτεία, παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας, παραβάσεις, μικροκλοπές, κλοπές από συμμορίες κ.λ.π, με σκοπό την αποποινικοποίηση τους.
3. Ιδιαίτερα ωφέλιμο θα ήταν να υπάρξει μια σχετική αύξηση των εξωιδρυματικών κυρώσεων, έτσι ώστε το δικαστήριο ανηλίκων να έχει στη διάθεση του περισσότερες επιλογές. Τέτοιες κυρώσεις είναι λ.χ η παροχή κοινωφελούς εργασίας χωρίς αμοιβή, η παροχή

εργασίας για ικανοποίηση του θύματος και αποκατάσταση της ζημιάς που προκλήθηκε από το έγκλημα, η συμμετοχή σε μαθήματα κοινωνικής εκπαίδευσης και η παρακολούθηση προγραμμάτων γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.

4. Τα διάφορα μέτρα και οι ποινές που ισχύουν για πράξεις ανηλίκων θα πρέπει να είναι ορισμένης διάρκειας. Η χρονική αοριστία που ισχύει μέχρι τώρα έχει σκοπό να ταρακουνήσει τον ανήλικο, έτσι ώστε να προσπαθήσει να μειώσει τον χρόνο κράτησης του. στην πραγματικότητα όμως οδηγεί σε παράταση της κράτησης προκειμένου να αποτραπεί η τέλεση νέων εγκλημάτων, δρα αποθαρρυντικά και επιφέρει βλαπτικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη του ανηλίκου.
5. Να καταργηθεί το μέγιστο όριο των είκοσι ετών (20) του ποινικού σφραγισμού καθώς σύμφωνα και με τον Ποινικό Κώδικα (ή σφραγιστικό Κώδικα) αυτό δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 5 έτη και κατ' εξαίρεση τα 10.
6. Η κοινωνικοποίηση των νεαρών ατόμων θα μπορούσε να επιτευχθεί με την υιοθέτηση μέτρων που δεν θα στερούν την ελευθερία τους. Θα αποφεύγεται έτσι η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός που επιφέρουν οι ιδρυματικές κυρώσεις. Σύγχρονα αναμορφωτικά προγράμματα σε εξωιδρυματικές δομές θα βοηθούσαν τον νεαρό κόσμο να προσανατολιστεί σε «υγιείς» κοινωνικές συμπεριφορές.
7. Επιτακτική ανάγκη αποτελεί η στελέχωση όλων των υπηρεσιών που ασχολούνται με τους ανηλικούς δράστες, με εξειδικευμένο προσωπικό (λ.χ αστυνομία, δικαιοσύνη, υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων) θα αντιμετωπίζουν έτσι των κάθε περίπτωση με τον κατάλληλο τρόπο, προκειμένου να πετύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα..
8. Επιπλέον υποχρέωση του κράτους είναι να εφαρμόσει ορισμένους κανόνες οι οποίοι θα διευκολύνουν την παραμονή των έγκλειστων στα σφραγιστικά καταστήματα και θα αποτρέψουν ίσως κάποια μελλοντική τους εξέγερση θέλοντας να δείξουν έτσι την δυσαρέσκεια τους. Κάποιοι από τους κανόνες είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης, η διατήρηση της επικοινωνίας με τις οικογένειες τους μέσω των επισκέψεων, των αδειών και της αλληλογραφίας, ο διαχωρισμός τους από τους ενήλικους έτσι ώστε να μην επηρεάζονται από αυτούς, η παροχή προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, η πρόσληψη κατάλληλων κοινωνικών λειτουργών και ειδικών επιστημόνων με κατάλληλη επιμόρφωση και που ο αριθμός τους θα είναι ανάλογος με τον αριθμό των κρατουμένων, ώστε να καλύπτονται έτσι οι ανάγκες τους, όσο είναι δυνατόν

περισσότερο. Αυτά που αναφέρθηκαν στην αρχή βρίσκουν εφαρμογή στο Α.Σ.Κ.Α Κασσαβετείας.

9. Θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί και να βελτιωθεί η λειτουργία της υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων, ο ρόλος της οποίας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την διαπαιδαγώγηση των ανήλικων παραβατών. Οι οργανικές θέσεις των επιμελητών ανηλίκων που είναι καλυμμένες αποτελούν μειοψηφία.
10. Σωστό θα ήταν η κράτηση των εξαρτημένων από ναρκωτικά να γίνεται σε χωριστούς χώρους, όπου θα τους χορηγείται η απαιτούμενη φαρμακευτική αγωγή.
11. Η πολιτεία θα πρέπει να μεριμνά για την εξασφάλιση στέγης των αποφυλακιζομένων αλλά κυρίως εργασίας. Είναι οδυνηρό αποφυλακιζόμενος να βρίσκει λύση στην ύπαρξη του μόνο την επιστροφή στην φυλακή.
12. Θα μπορούσε να συσταθεί ένα όργανο από ικανά πρόσωπα, το οποίο θα διασφαλίζει τα δικαιώματα των κρατουμένων, θα συγκεντρώνει και θα μελετά τα παράπονα τους και γενικότερα θα ενεργεί προς όφελος τους, και για την αποκατάσταση της δικαιοσύνης όσο είναι δυνατόν.
13. Πολύ σημαντική είναι τέλος η στάση των φορέων του συστήματος δικαιοσύνης απέναντι στους ανήλικους παραβάτες.

Θα πρέπει να :

- Αντιμετωπίζουν τους νεαρούς δράστες με προσοχή χωρίς νευρικότητα και προχειρότητα
- Σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τους
- Και να δείχνουν κατανόηση και ευαισθησία απέναντι στη νέα γενιά.

Αν η πολιτεία εφαρμόσει κάποιες από τις προτάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω θα οδηγήσει τους νέους στην αποτροπή τέλεσης αξιόποινων πράξεων και μείωσης της εγκληματικής τους σταδιοδρομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΒΙΒΛΙΑ

- Αγγελική Πιτσελά : «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002
- Μαρία Θανοπούλου: «Εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία αποφυλακισμένων και ανηλίκων παραβατών. Διερεύνηση μιας βασικής διάστασης των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.» Έκδοση Γ.Γ.Λ.Ε , Αθήνα 1998
- Μαρία Δούκα : «Ουράνια Μηχανική», «Κουβαλάμε τη φυλακή μας», Εκδόσεις Κέδρος.
- Πρακτικά Δύο Συμποσίων : «Ο Έφηβος και η οικογένεια – Δύο συμπόσια». Εκδόσεις «ΕΣΤΙΑ», 1985
- Αντωνία Γεωργούλα : «Η εκπαίδευση των ανηλίκων στα ιδρύματα αγωγής και στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας». Περιοδικό «Το Εικονικό σχολείο», Τόμος 2, Μάρτιος 2001

Β. ΑΡΘΡΑ

- Μάριος Πλωρίτης: «Φυλακές ανηλίκων», Καταδίκη και αυτοκαταδίκη των αθώων», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 29-06-1997
- Γιάννης Πανούσης: «Στα μπουντρούμια ή επανένταξη;» Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, 11-09-2001
- Π. Λαζανάς: «Ανήλικοι «Σκληροί» δολοφόνου», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 26-04-1998

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (Σεπτέμβριος 2003)

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο αναφέρεται στους ανήλικους κρατούμενους του Αγροτικού Σωφρονιστικού Καταστήματος Ανηλίκων Κασσαβέτειας και η συμπλήρωση του είναι προαιρετική.

1) Πόσων ετών είσαι τώρα ;

2) Που μεγάλωσες;

A) Χωριό

B) Κωμόπολη

Γ) Πόλη

Δ) Αλλοδαπή

E) Δεν ξέρω / Δεν απαντώ

3) Με ποιους μεγάλωσες ;

A) Με τους φυσικούς γονείς

B) Μόνο με πατέρα

Γ) μόνο με μητέρα

Δ) με παππού και γιαγιά

E) σε ίδρυμα

Z) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

4) Ποιες είναι οι γραμματικές σου γνώσεις ;

A) Αγράμματος

B) Απόφοιτος δημοτικού

Γ) Απόφοιτος μέσης εκπαίδευση

Δ) απόφοιτος ανώτερης ή ανώτατης σχολής

E) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

5) Ποιες ήταν οι σχέσεις σου με τους γονείς σου ή με τον κηδεμόνα σου ;

A) Καλές

B) Κακές

Γ) Αδιάφορες – ουδέτερες

Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

6) Πως αντιδρούσαν συνήθως οι γονείς σου και γενικά αυτοί που είχαν την εποπτεία σου, όταν έκανες κάτι με το οποίο δεν συμφωνούσαν ;

A) Σωματική τιμωρία

B) Περιορισμός ελευθερίας

- Γ) Οικονομικός περιορισμός
- Δ) Επίπληξη
- Ε) Συζήτηση
- Ζ) Αδιαφορία
- Η) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

7) Έλλειπαν συχνά οι γονείς σου ή ο κηδεμόνας σου από το σπίτι ; (πέρα από τις ώρες εργασίας)

- Α) Όχι
- Β) Ναι
- Γ) Κατά περιόδους
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

8) Ποια η συζυγική κατάσταση των γονιών σου ;

- Α) Παντρεμένοι
- Β) Χωρισμένοι
- Γ) Θάνατος ενός από τους δύο
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

9) Είχαν οι γονείς σου ή ο κηδεμόνας σου σταθερό εισόδημα ;

- Α) Όχι
- Β) Ναι
- Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

10) Πόσον καιρό είσαι ήδη εδώ ; (σε μήνες)

11) Πιστεύεις ότι η ποινή που σου επιβλήθηκε είναι :

- Α) Όση χρειαζόταν
- Β) Αυστηρή
- Γ) Επιεικής
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

12) Εργάζεσαι στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

- Α) Όχι
- Β) Ναι
- Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

13) οργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις ή γιορτές στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

- Α) Συχνά
- Β) Σπάνια
- Γ) Ποτέ
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

14) Πως είναι οι σχέσεις σου με τους άλλους κρατούμενους ;

- A) Καλές
- B) Κακές
- Γ) Αδιάφορες – ουδέτερες
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

15) Πως είναι οι σχέσεις σου με το προσωπικό ; (φυλακτικό, διοικητικό κ.α)

- A) Καλές
- B) Κακές
- Γ) Αδιάφορες – Ουδέτερες
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

16) Πως κρίνεις τις συνθήκες κράτησης στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

- A) Καλές
- B) Ανεκτές
- Γ) Απαράδεκτες
- Δ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

17) Σε ενοχλεί κάτι στην καθημερινή σου ζωή μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα ;

- A) Συμπεριφορά συγκρατουμένων
- B) Συμπεριφορά προσωπικού
- Γ) Υγειονομική περίθαλψη
- Δ) Συνθήκες καθαριότητας
- E) Συνθήκες διατροφής
- Z) Συνωστισμός στους θαλάμους
- H) τίποτα
- Θ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

18) Απολυόμενος από εδώ θεωρείς πιθανό ότι θα αντιμετωπίσεις δυσκολίες ; (Οικονομικές, επαγγελματικές, οικογενειακά προβλήματα, κοινωνική απομόνωση και στιγματισμό κ.α)

- A) Όχι
- B) Ναι
- Γ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

19) Μετά από την απόλυση σου ποια νομίζεις ότι θα είναι τα συναισθήματα που θα σου προκαλεί η ανάμνηση του σωφρονιστικού καταστήματος ;

- A) Φόβο μήπως ξαναεγκλειστώ
- B) Ντροπή για το ότι υπήρξα έγκλειστος

- Γ) Μετάνοια για το αδίκημα που διέπραξα
- Δ) Πίκρα και οργή για την κοινωνική αντίδραση
- Ε) Επιθυμία για μια καινούρια αρχή
- Ζ) Δεν ξέρω / δεν απαντώ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Ανήλικοι εγκληματίες

121.- ΟΡΙΣΜΟΙ. 1. Στο κεφάλαιο αυτό με τον όρο ανήλικοι εννοούνται αυτοί που διατρέχουν από το 7ο έτος της ηλικίας τους έως το 17ο έτος συμπληρωμένο. Από αυτούς όσα έχουν ηλικία έως το 12ο έτος τους συμπληρωμένο ονομάζονται παιδιά και οι υπόλοιποι έφηβοι.

2. Οι ανήλικοι υποβάλλονται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ή σε ποινικό σφραγισμό σύμφωνα με τις διατάξεις των επομένων άρθρων.

122.- ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ. 1. Αναμορφωτικά μέτρα είναι: (α) η επίπληξη του ανηλίκου, (β) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, τους επιτρόπους, ή τους κηδεμόνες του, (γ) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε ειδικούς επιμελητές ανηλίκων, (δ) η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή και ιδιωτικό κατάστημα αγωγής.

2. Σε κάθε περίπτωση ως πρόσθετο αναμορφωτικό μέτρο μπορούν να επιβληθούν και πρόσθετες υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής του ανηλίκου ή τη διαπαιδαγώγησή του.

123.- ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ. 1. Αν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως αν πάσχει από ψυχική ασθένεια ή άλλη νοσηρή διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών, ή είναι τυφλός, κωφάλαλος, επιληπτικός ή του έχει γίνει έξη η χρήση οινόπνευματών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και την ηθική του ανάπτυξη, το δικαστήριο διατάσσει την παραπομπή του σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα.

2. Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από προηγούμενη γνωμοδότηση ειδικού γιατρού. (Το άρθρο 123 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18 παρ. 2 του ν.1729/87)⁽¹⁾.

124.- ΜΕΤΑΒΟΛΗ Η ΑΡΣΗ ΜΕΤΡΩΝ. 1. Το δικαστήριο που δίκασε μπορεί οποτεδήποτε να αντικαταστήσει τα αναμορφωτικά μέτρα που επέβαλε με άλλα, αν το κρίνει αναγκαίο. Αν τα μέτρα εκπλήρωσαν το σκοπό τους, τα αίρει.

2. Το ίδιο μπορεί να πράξει και για τα θεραπευτικά μέτρα, ύστερα από προηγούμενη γνωμοδότηση ειδικού γιατρού.

3. Η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 4 εφαρμόζεται και σ' αυτό το άρθρο.

125.- ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΜΕΤΡΩΝ. Τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα που επέβαλε το δικαστήριο παύουν αυτοδικαίως όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 2^ο έτος της ηλικίας.

126.- ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΟΙΝΙΚΑ ΑΝΕΥΘΥΝΟΙ. 1. Η αξιόποινη πράξη που τελέστηκε από παιδί δεν καταλογίζεται σ' αυτό, εφαρμόζονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα.

2. Ο έφηβος που τέλεσε αξιόποινη πράξη υποβάλλεται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, αν δεν υπάρχει περίπτωση να υποβληθεί σε ποινικό σφραγισμό κατά τις διατάξεις του επόμενου άρθρου.

127.- ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΟΙΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ. 1. Αν το δικαστήριο ερευνώντας τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και την όλη προσωπικότητα του δράστη κρίνει ότι είναι αναγκαίος ο ποινικός σφραγισμός του εφήβου για να συγκρατηθεί από την τέλεση νέων αξιοποιών πράξεων, τον καταδικάζει σε περιορισμό σε σφραγιστικό κατάστημα.

2. Στην απόφαση του δικαστηρίου ορίζεται το ελάχιστο και το μέγιστο όριο της παραμονής του εφήβου στο κατάστημα μέσα στα όρια που προβλέπει το άρθρο 54.

3. (Η παρ. 3 του άρθρου 127 καταργήθηκε με το άρθρο 1, παρ. 9, του Ν. 2207/94.)

128.- ΠΤΑΙΣΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ. Αν η πράξη που τέλεσε ο ανήλικος συνιστά πταίσμα, εφαρμόζονται μόνο τα αναμορφωτικά μέτρα του άρθρου 122, εκτός από την τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κατάστημα αγωγής.

129.- ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟ. 1. Με τη λήξη του ελάχιστου ορίου, που έχει ορισθεί, το δικαστήριο απολύει υπό όρο τον κατάδικο κατά το οριζόμενο παρακάτω. Στην απόφαση για την απόλυση υπό όρο ορίζεται ο χρόνος της δοκιμασίας, που δεν μπορεί να είναι κατώτερος από έξι μήνες ούτε ανώτερος από πέντε έτη και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το μέγιστο όριο ποινής που ορίζεται στην καταδικαστική απόφαση.

2. Η απόλυση υπό όρο χορηγείται οποσδήποτε, εκτός αν κριθεί με ειδική αιτιολογία ότι η διαγωγή του καταδίκου κατά την έκτιση της ποινής καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κράτησής του για να αποτραπεί η τέλεση από αυτόν νέων αξιοποιών πράξεων. Για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης η διεύθυνση του καταστήματος, στο οποίο κρατείται ο κατάδικος, υποβάλλει αίτηση μαζί με έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος, μόλις συμπληρωθεί το ελάχιστο όριο.

3. Η απόλυση υπό όρο μπορεί να χορηγηθεί και πριν λήξει το ελάχιστο όριο που όρισε η απόφαση, αλλά πάντως αφού παρέλθουν τουλάχιστον έξι μήνες διαμονής του καταδίκου στο κατάστημα.

4. Αν η αίτηση για απόλυση υπό όρο δεν γίνει δεκτή, νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί οποτεδήποτε.

5. Στον κατάδικο μπορούν να επιβληθούν κατά τη διάρκεια του χρόνου της δοκιμασίας του οι υποχρεώσεις του άρθρου 122 παρ. 2

6. Αν ο απολυόμενος κατά το χρόνο της δοκιμασίας του τελήσει νέο κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο, η απόλυση ανακαλείται και εφαρμόζεται το άρθρο 132.

7. Αν μετά την απόλυση παρέλθει ο χρόνος δοκιμασίας που όρισε η απόφαση χωρίς να γίνει ανάκληση, η ποινή θεωρείται ότι εκτίθηκε.

8. Αρμόδιο για την απόλυση του καταδίκου βάσει του άρθρου αυτού είναι το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων στο πλημμελειοδικείο του τόπου όπου εκτίεται ο περιορισμός.

(Το άρθρο 129 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο, 1 παρ. 10 του ν. 2207/94).

⁽¹⁾ Κατά την παρ. 3 και 4 του άρθρου 18, του ν. 1729/87.

«αν ο ανήλικος είναι χρήστης ναρκωτικών και ιδίως αν του έχει γίνει έξη η χρήση τους και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από γνωμοδότηση σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 2.» και,

«σε κάθε περίπτωση συμμετοχής ανηλίκου σε αξιόποινες πράξεις του νόμου αυτού ή σε περίπτωση συνάφειας οιασδήποτε αξιόποινης πράξης ανηλίκου σε αξιόποινες πράξεις του νόμου αυτού, που τελέστηκαν από ενήλικους, η υπόθεση χωρίζεται πάντοτε ως προς τον ανήλικο».

130 - ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΟΥ ΔΙΚΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ 17ου ΕΤΟΥΣ. 1. Όταν ένας ανήλικος που βρίσκεται στην εφηβική ηλικία όταν επέλεξε την πράξη εισάγεται σε δίκη μετά τη συμπλήρωση του 17ου έτους, το δικαστήριο μπορεί αντί για περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα να επιβάλει την ποινή που προβλέπεται για την πράξη που τελέστηκε ελαττωμένη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 83, τούτο γίνεται αν το δικαστήριο κρίνει ότι αν και ο ποινικός σωφρονισμός του ανήλικου είναι αναγκαίος, δεν είναι όμως πια σκόπιμος ο περιορισμός του σε σωφρονιστικό κατάστημα.

2. Οι ποινές στέρησης της ελευθερίας που επιβλήθηκαν σύμφωνα με τα παραπάνω δεν συνεπάγονται σε καμία περίπτωση τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ή την παραπομπή σε κατάστημα εργασίας.

3. Κατά γενικό κανόνα οι καταδικοί αυτοί κρατούνται χωριστά από άλλους ενήλικους καταδίκους.

131 - ΕΝΑΡΞΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ 17ου ΕΤΟΥΣ. 1. Αν ο καταδικασμένος σε περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα συμπλήρωσε το 17ο έτος της ηλικίας του πριν αρχίσει η εκτέλεση της απόφασης, το δικαστήριο που δίκασε μπορεί, αν κρίνει ότι ο περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα δεν είναι πια σκόπιμος, να τον αντικαταστήσει με την ποινή του προηγούμενου άρθρου.

2. Αν ο καταδικασμένος συμπλήρωσε το 21ο έτος της ηλικίας του, η αντικατάσταση του περιορισμού κατά την παράγραφο 1 είναι υποχρεωτική.

3. Οι παράγραφοι 2 και 3 του προηγούμενου άρθρου ισχύουν και στις περιπτώσεις του άρθρου αυτού.

132 - ΣΥΡΡΟΗ. 1. Αν ο κρατούμενος σε σωφρονιστικό κατάστημα διαπράξει αξιόποινη πράξη πριν συμπληρώσει το 17ο έτος της ηλικίας του, ή αν συντρέξει άλλη περίπτωση συρροής κατά το άρθρο 97, το δικαστήριο επαυξάνει το ελάχιστο και το μέγιστο όριο παραμονής του ανήλικου στο κατάστημα, που τα είχε καθορίσει στην προηγούμενη απόφασή του.

2. Αν ο κρατούμενος σε σωφρονιστικό κατάστημα διαπράξει αξιόποινη πράξη μετά τη συμπλήρωση του 17ου έτους της ηλικίας του: α) αν η ποινή που προσδιορίστηκε για την πράξη αυτή είναι πρόσκαιρη κάθειρξη, το δικαστήριο επιβάλλει συνολική ποινή κάθειρξης επαυξημένη. Η επαύξηση της κάθειρξης δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το μισό του κατώτατου ορίου του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα που καθόρισε η απόφαση του δικαστηρίου, κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 94 παρ. 1, β) αν η ποινή που επιβλήθηκε για τη νέα πράξη είναι ηπιότερη απ την πρόσκαιρη κάθειρξη το δικαστήριο επαυξάνει το κατώτατο και ανώτατο όριο του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα που καθορίστηκε στην προηγούμενη απόφαση, όχι όμως πέρα από το ανώτατο όριο περιορισμού το οποίο ορίζεται στο άρθρο 54.

133- ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΕΣ ΜΕΤΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ. Αν κάποιος κατά το χρόνο που τελέστηκε η πράξη έχει συμπληρωμένο το 17ο, όχι όμως και το 21ο έτος της ηλικίας του, το δικαστήριο μπορεί να του επιβάλει ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83). Σε μια τέτοια περίπτωση εφαρμόζονται και εδώ οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 130